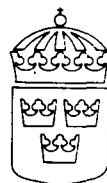

Riksdagens protokoll

1988/89:119

Protokoll
1988/89:119

23 maj 1989

Debatter m. m.

Tisdagen den 23 maj

Energipolitik	4
Meddelande om val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond	78
Meddelande om frågor	
1988/89:666 av Annika Åhnberg (vpk) om sovjetiska fosfor- utsläpp i Östersjön	79
1988/89:667 av Jan Strömdahl (vpk) om fredsplanen för Västs- hara	79
1988/89:668 av Ingela Mårtensson (fp) om svensk medling i konflikten mellan Polisario och Marocko	79
1988/89:669 av Lennart Brunander (c) om familj jordbrukets utveckling	80
1988/89:670 av Karin Starrin (c) om användningen av genteknik på människor	80
1988/89:671 av Karin Starrin (c) om behandlingskapaciteten för miljöfarligt avfall	80
1988/89:672 av Gullan Lindblad (m) om parlamentarisk insyn i utredningen om service, stöd och vård till psykiskt sjuka	80
1988/89:673 av Inger Koch (m) om fredsförhandlingarna mellan Marocko och Polisario	81
1988/89:674 av Ragnhild Pohanka (mp) om politiskt och ekono- miskt stöd åt Polisario	81
1988/89:675 av Roy Ottosson (mp) om underhållet av Dellen- banan	81
1988/89:676 av Ingela Mårtensson (fp) om den planerade mu- sikteatern i Göteborg	82
1988/89:677 av Bengt Harding Olson (fp) om ett nytt system för brottspåföljd	82
1988/89:678 av Bengt Harding Olson (fp) om ökade resurser för tvångsomhändertaganden	82
1988/89:679 av Bengt Harding Olson (fp) om översyn av reglerna om skadestånd vid ideell skada	83
1988/89:680 av Ingela Mårtensson (fp) om diarieföringen och arkiveringen av handlingar i utrikesdepartementet	83

Prot.	1988/89:681 av Lars Leijonborg (fp) om utbyggnad av Kristinebergs marinbiologiska station	83
1988/89:119	1988/89:682 av Lars Leijonborg (fp) om påtalade brister i medelsförvaltningen hos statliga myndigheter.....	83
	1988/89:683 av Lars Leijonborg (fp) om studiemedelsreduktionen vid feriearbete	84
	1988/89:684 av Birgit Friggebo (fp) om rätten till avdrag för lokalhyra i rörelse	84
	1988/89:685 av Viola Claesson (vpk) om anställningsvillkoren för vissa f.d. SJ-anställda	85
	1988/89:686 av Anita Stenberg (mp) om rättsodontologtjänsten vid rättsläkarstationen i Stockholm	85
	1988/89:687 av Håkan Holmberg (fp) om svenskt stöd för iakttagande av mänskliga rättigheter i Rumänien	85

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 23 maj

Finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU33 Tilläggsbudget II: finansdepartementet	3
1988/89:FiU34 Tilläggsbudget II: civildepartementet	3
1988/89:FiU35 Oförutsedda utgifter för budgetåret 1989/90	3

Skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU34 Tullöverenskommelse med Spanien	3
---	---

Utbildningsutskottets betänkanden

1988/89:UbU28 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1988	3
1988/89:UbU29 Tilläggsbudget II	3

Tisdagen den 23 maj

Kl. 12.00

1 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1988/89:KU34 och KU36

Lagutskottets betänkanden 1988/89:LU35–LU37

Jordbruksutskottets betänkande 1988/89:JoU19

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1988/89:AU16 och AU20

2 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU33 Tilläggsbudget II inom finansdepartementets område (prop. 1988/89:125 delvis),

1988/89:FiU34 Tilläggsbudget II inom civildepartementets område (prop. 1988/89:125 delvis),

1988/89:FiU35 Oförutsedda utgifter för budgetåret 1989/90 (prop. 1988/89:100 delvis),

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU34 Tullöverenskommelse med Spanien (prop. 1988/89:127),

utbildningsutskottets betänkanden

1988/89:UbU28 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1988 (redog. 1988/89:21) samt

1988/89:UbU29 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1988/89:125 delvis).

Kammaren biföll vad utskotten hemställt.

3 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1988/89:NU25 Energipolitik (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:NU30 Statens vattenfallsverk (prop. 1988/89:100 delvis och 1988/89:125 delvis),

1988/89:NU31 Använt kärnbränsle, m.m. (prop. 1988/89:100 delvis) samt

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU35 Energiskatter (prop. 1988/89:100 delvis).

Talmannen meddelade att näringsutskottets betänkanden 25, 30 och 31 samt skatteutskottets betänkande 35 skulle debatteras i ett sammanhang.

Energipolitik m.m.

Anf. 1 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Sveriges ställning som en ledande industrination har sina rötter i det föregående seklet. Med början kring 1860 och fram till första världskriget hade Sverige en ekonomisk tillväxt som saknade motstycke i världen. Ett fattigt jordbruksland transformerades till en alltmer välmående industrination. Vid början av 1930-talet var Sverige ett av världens rikaste länder, räknat per invånare.

Slutet av 1800-talet var en dynamisk epok. Nya företag skapades som snabbt kom att bli dominerande på den internationella marknaden. Den dynamik som då öppnade för de företag som i dag är Sveriges största exportörer – Ericsson, SKF, Atlas Copco, Alfa Laval, AGA och Sandviken för att ta några exempel – avspeglade sig också i ett kulturliv vars vitalitet saknade motstycke och i ett intensivt etablerande av samhällseliga institutioner såsom dagstidningar, stadsteatrar, konsertföreningar och folkrörelser. Vårt Sverige i dag bärs i mångt och mycket upp av den välfärd i dess vidaste bemärkelse som då grundlades.

Förutsebarheten, rättssamhällets fasta spelregler och en tro på rationellt beslutsfattande i politik och i näringsliv har gjort att enskilda aktörers skaparförmåga kunnat ge Sverige en välfärd som – trots de senaste 20 årens relativa nedgång gentemot andra länder – ändå ger oss en tätposition bland världens länder.

Möjligheten att fatta beslut på lång sikt har också lett till att samhällets resurser kunnat investeras och utnyttjas i en infrastruktur som aldrig hade varit möjligt om inte tron på det förutsebara och rationella varit förhärskande.

Herr talman! Det är i detta historiska perspektiv som dagens svenska energipolitik skall ses. Den senaste veckans karusell kring energibeskattningen visar i en komprimerad form på hur politiken håller på att förlora varje uns av förutsebarhet och bara blir konsekvensen av ett politiskt spel som kan sluta hur som helst.

Den fundamentala osäkerhet som präglar svensk energipolitik motverkar långsiktiga industriella investeringar. Vi ser detta i form av att svenska företag tvingas förlägga större delen av sina investeringar utomlands, eftersom de inte vet om det kommer att finnas el till rimliga priser. Vi ser detta i form av investeringsstopp i Sverige. Vi ser det i form av den osäkerhet som präglar framtiden för i stort sett alla tänkbara energikällor. När godtycket och slumpen styr energipolitiken finns det inte något utrymme för den långsiktighet och mångfald, som har bidragit till att bygga dagens svenska välfärdsnation. Då får vi ett näringsliv och en energistruktur som formas av tvånget att på kort sikt kunna leva upp till de politiska signaler som är gångbara för dagen.

För några år sedan byggde kommunerna med statlig uppmuntran värme-

verk för inhemska bränslen. Det gick inte så bra, eftersom politiken inte kunde hålla vad den lovat. Under en tid byggdes det jordvärme. Det isolerades hus med treglasfönster, vilket ledde till freonutsläpp och mögelhus. För några år sedan var det ingen konst att avveckla kärnkraften, eftersom de förnybara energikällorna hade kommit längre – sade man – i sin tekniska och kommersiella utveckling än vad man tidigare sade sig ha trott. Sedan fattades beslut om att förtidsavveckla kärnkraft 1995 och 1996, oavsett hur den skulle ersättas.

Herr talman! Svensk energipolitik består av ständigt nya infall och utspel. Den förtida avvecklingen är ett exempel. Lagen om förbud mot att planera kärnkraftverk är ett annat. Den interna partipromemorian om en snabbutbyggnad av fossilkraft är ett tredje. Utfallen mot industrin för att den skulle ägna sig åt kampanjer mot den statliga energipolitiken är ett fjärde. Attackerna på fackföreningsrörelsen som opponerar sig mot energipolitiken och för att man skulle ha skrämts av arbetsgivarna är ett femte. Utskällningen av statens energiverk för att man hade prognostiserat en högre elförbrukning än vad energipolitiken tålde utgör ett sjätte. De trosvissa påståendena om att kontrollstationen 1990 inte lämnar utrymme för en omprövning av den förtida avvecklingen är ett sjunde. Påstående efter påstående som ger infall på infall, som i sin tur leder till omkastningar av den svenska energipolitiken har medfört och medför att regeringens energipolitik i dag möts av en näst intill total misstro i det svenska samhället. Misstron beror just på trosvissa uttalanden som sinsemellan är så pass oförenliga att ingen som har att ta ansvar i verkligheten kan tro på dem. Det finns ett gap mellan energipolitikens verklighet och teorier framförda från talarstolen. Den socialdemokratiska energipolitiken håller på att haverera i detta gap.

För att över huvud taget kunna upprätthålla tron på att den förtida avvecklingen är möjlig att genomföra tvingas Birgitta Dahl hoppas på tunga investeringar i fossila bränslen, i strid med folkomröstningen och riksdagens tak för koldioxidutsläpp. Som miljöminister tvingas Birgitta Dahl offra miljöhänsyn för att som energiminister kunna starta den förtida avvecklingen.

Gapet mellan verklighetens krav och talarstolens teori tar sig många uttryck.

För det första gäller det gapet mellan riksdagens krav beträffande koldioxidutsläppen och den planerade utbyggnaden av fossil elproduktion. I sina interna partipromemorior redovisar socialdemokraterna planer på en utbyggnad av elproduktionen med hjälp av naturgas, olja och kol. Denna utbyggnad kommer att ge ett nettotillskott av koldioxidutsläpp på 12 % av dagens samlade utsläpp. Det skulle ställa krav på att var tredje bil, buss, lastbil och båt samt vart tredje flygplan måste ställas åt sidan om vi skall kunna respektera det tak riksdagen har fattat beslut om.

Det är en sådan ökning av koldioxidutsläppen att det skulle kräva en oerhört omfattande ytterligare introduktion av naturgas så att man kan ersätta 45 % av oljeanvändningen med naturgas, under förutsättning att naturgasen är mindre farlig för växthuseffekten än oljan. En så massiv introduktion av naturgasen ryms knappast inom de volymer på fem miljarder kubikmeter som är planerade till sekelskiftet. Än mindre ryms de inom de

volymen som är aktuella under mitten av 1990-talet.

Dessa förhoppningar förutsätter dessutom att naturgasen har en lindrigare och inte värre växthuseffekt än olja och kol. Allt flera uppgifter ger emellertid i dag misstankar om att naturgasen i själva verket är farligare för växthuseffekten genom läckage som uppstår under utvinning, distribution och användning.

I stället för att panikartat kasta oss in i ett naturgasberoende – utan att kunna ta hänsyn till miljöeffekter och ekonomiska och kommersiella villkor – borde vi i Sverige ge oss tid till en förnuftig och gradvis introduktion av denna för oss nya energikälla. Det finns goda skäl för att söka introducera naturgasen i Sverige. Men det bör ske under former som ger möjlighet att analysera miljöeffekterna, som gör det möjligt att använda naturgasen för att ersätta olja och kol – om naturgasen är mindre farlig för växthuseffekten än dessa energislag – och som ger oss rimliga kommersiella och ekonomiska villkor. Birgitta Dahls panikartade politik håller på att ge oss en naturgasintroduktion under usla ekonomiska och kommersiella villkor. Det kan tvinga fram en så dyr infrastruktur att det blir en effektiv spärr mot inhemska förnybara bränslen.

Herr talman! Birgitta Dahls sätt att introducera naturgas står i strid med riksdagens tak för koldioxidutsläppen. Detta står klart för de ansvariga på Vattenfall och i kraftindustrin i övrigt. Det står klart för LO:s ledning. Stig Malm har uttryckt det så här:

”Man kan inte både tidigarelägga kärnkraftsavvecklingen samtidigt som man säger nej till vattenkraftsutbyggnaden och också begränsa koldioxidutsläppen. Det är tre beslut man har fattat som står i strid med varandra.” Han säger vidare: ”Jo, det är klart man kan gå ut och säga att vi inte skall ha kärnkraft och vi skall inte ha vattenkraft och vi skall inte öka koldioxidutsläppen. Men då skall man i så fall tala om vilka politiska konsekvenser de får på sysselsättning och på annat”.

Även miljöavgiftsutredningen har pekat på detta förhållande. I sin skrivelse till kommittén för indirekta skatter skriver man följande:

”Den senast tillgängliga energiprognozen pekar mot att koldioxidutsläppen – vid nuvarande utformning av energi- och miljöpolitiska styrmedel – kommer att öka med mer än en tredjedel till år 2010”.

Herr talman! Det finns ett betydande gap mellan energipolitiken och riksdagens tak för koldioxidutsläpp.

För det andra skapar Birgitta Dahls panikåtgärder för att snabbt få fram ny elproduktionskapacitet ett gap mellan det hon borde vilja uppnå som miljöminister och det som hon som energiminister kommer att tvingas driva igenom.

Av de ca 14 TWh el som nu skall tillföras genom fossila bränslen, finns det i dag bara tillstånd för 1,5 TWh. För resten av anläggningarna har inte ens tillstånd inlämnats. Det innebär att energiministern Birgitta Dahl måste hoppas på att miljöministern Birgitta Dahl skall medverka till att dessa anläggningar får tillstånd, även om det sker i strid med riksdagens krav på ett koldioxidtak, olika miljöintressen och många lokala och kommunala opinioner. Antingen offrar energiministern miljön eller så tvingas miljöministern offra tillgången på energi.

För det tredje finns det ett betydande gap även mellan den kapacitet för elproduktion som Birgitta Dahl och regeringen hoppas på och det framtida elbehovet. Förbrukningen av el ökar nämligen i stadig takt. Under 1980-talet har den i snitt ökat med 5 TWh per år. Det är nu framför allt – tvärtemot vad många tycks tro – i industrin som denna ökning sker. De senaste fem åren har industrins elanvändning ökat med 10 TWh medan förbrukningen för elvärmda hushåll har ökat med 7 TWh.

Industrins växande behov av el beror på den tekniska utvecklingen och den internationella konkurrenssituationen. En kostnadspressande industri som skall kunna överleva måste investera i moderna industriprocesser – som kräver el –, den måste investera i bättre arbetsmiljö – som kräver el –, den måste investera i bättre reningsanläggningar – som kräver el. Den måste investera på ett sätt som förutsätter god tillgång på elkraft.

Den del av svensk industri som det under de senaste åren gått bäst för är just den industri som kräver mycket elenergi. Den industrin kommer i verkligheten att få betydande problem med den framtida tillgången på energi, som talarstolarnas teori kommer att ge. Vattenfall bedömer i dag elbehovet i mitten av 1990-talet till 150 TWh. Statens energiverk blev i höstas utskällt av det ansvariga statsrådet för sin prognos för mitten av 1990-talet som pekade på ett behov på mellan 136 och 160 TWh. Båda prognoserna innebär betydande risker för att vi redan under 1990-talet, med nu planerad produktionskapacitet, kommer att få betydande problem med den svenska elförsörjningen.

Ändå får man säga att båda dessa prognoser präglas av en betydande lojalitet till Birgitta Dahls och regeringens förhoppningar. En så låg tillväxt av elförbrukning som dessa prognoser bygger på har vi inte haft under 1970- och 1980-talet.

Med den i 1980-talets perspektiv mycket måttliga tillväxten av 3 TWh per år finns det en betydande risk för att vi i Sverige för första gången under modern tid kommer att lida brist på elektricitet. Det är, herr talman, ett betydande gap mellan socialdemokratins förhoppningar och verklighetens behov av elektricitet.

För det fjärde bryter regeringens energipolitik mot folkomröstningen. Trots att kärnkraften skulle avvecklas med hänsyn till välfärd och sysselsättning sker nu en avveckling i en takt som inte tar hänsyn till välfärd och sysselsättning.

Under de närmaste åren har vi i Sverige, enligt kompletteringspropositionen, att se fram mot en tillväxt som tillhör den västliga industrivärldens lägsta. Kraftigt stigande elpriser på upp till 70 %, brist på el och kostnader på 30 miljarder för att avveckla 2 reaktorer, samtidigt med betydande krav på investeringar i ny energistruktur, kommer inte att förbättra Sveriges framtida ekonomiska utsikter. Det kommer att drabba vår förmåga att leva upp till garanterade pensioner, att föra till sjukvården de nya resurser som behövs eller att säkra löntagarnas reallöneutveckling.

En utslagning av den elintensiva industrin i t.ex. Västernorrland kommer att mycket hårt drabba sysselsättningen i denna del av vårt land, liksom uteblivna eller exporterade investeringar kommer att drabba sysselsättningen och välfärden i dess helhet.

LO:s grupp för demokrati och inflytande har beräknat kostnaderna för den totala omställning som blir nödvändig på grund av kärnkraftsavvecklingen till mellan 115 och 150 miljarder kronor. Det är ett omoraliskt slöseri med resurs och välfärd som bara ett mycket rikt välfärdsland kan kosta på sig, och som i den fattiga världen måste te sig direkt omoraliskt. Omoralen framstår ännu tydligare eftersom vi i en växande utsträckning kommer att göra anspråk på sådana energiresurser som den tredje världen bättre skulle kunna använda, samtidigt som vi illojalt kommer att medverka till växande koldioxidutsläpp.

Herr talman! Folkomröstningen sade mycket klart ifrån att kärnkraften skulle användas i avvaktan på framväxten av fönybara inhemska bränslen. Nu sker i stället avvecklingen med hjälp av importerade fossila bränslen, i direkt strid med folkomröstningens resultat.

Gapet mellan folkomröstningen och den faktiskt förda politiken är av en sådan omfattning och ger sådana konsekvenser för miljöpolitik och för vårt näringslivs utveckling att den borde motivera socialdemokratin att i den politiska hederlighetens namn självmant underställa denna nya politik en ny folkomröstning.

Herr talman! För det femte finns det ett betydande gap mellan den energibesiktning som regeringen låtit utreda, en utredning vars resultat socialdemokratiska ledamöter i utredningen härnäst justerade, och den energibesiktning som man nu i dagarna vill genomföra tillsammans med centern här i riksdagen. Den höjda elskatten föregriper inte bara kommande beredningsarbete och beslut om den framtida energibesiktningen. Den står också i en direkt motsatsställning till de principer som hitintills legat till grund för detta utredningsarbete.

För det sjätte finns det ett uppenbart gap mellan det som kontrollstationen 1990 skall utröna och energiministerns fullständiga ovilja att ta hänsyn till vad kontrollstationen kan komma att utvisa. Det ansvariga statsrådet har mycket klart sagt ifrån att oavsett vad kontrollstationen ger för besked skall kärnkraftsavvecklingen fortsätta i den takt som nu är beslutad.

Klarare än så kan ingen beskriva vad gapet mellan verkligheten och talarstolarnas teori gäller. Det är därför inte underligt att den energipolitik som Birgitta Dahl står för möts av en omfattande misstro i hela det svenska samhället. Den misstron möter henne även inom socialdemokratin. Birgitta Dahl har förmodligen större stöd för sin energipolitik än så länge här i kammaren än bland det svenska folket, i svenskt näringsliv och i den svenska fackföreningsrörelsen. Paradoxalt nog kommer detta stöd henne till del inte så mycket från det egna partiet utan från andra partier.

Vad Stig Malm tycker om den förtida kärnkraftsavvecklingen, det vet vi. Vad Rune Molin anser om förenligheten mellan de olika mål som Birgitta Dahl har uppställt, det vet vi också. Vi vet också mycket klart vad fackförbund som Metall, Gruv, Fabriks och Pappersindustriarbetarförbundet anser om den nu förda energipolitiken. Och jag vet inte om det ens finns socialdemokratiska företrädare här i kammaren i dag – Åke Wictorsson eller Lennart Pettersson – som är beredda att gå upp i talarstolen och direkt säga: Ja, jag tror att Birgitta Dahls energipolitik är realistisk och förnuftig. Är ni beredda att göra det, Wictorsson och Pettersson?

Herr talman! Sverige behöver en ny energipolitik. Den måste bygga på följande grund.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

1. En god tillgång på elektricitet är bra och väsentlig för välfärdssamhällets fortsatta utveckling. God tillgång på el ger en effektiv energianvändning och goda möjligheter till energihushållning. Elektriciteten kommer att behövas för en fortsatt utveckling av det svenska samhället. Det ställer krav på en bibehållen och gradvis ökad elproduktion.
2. Taket för koldioxidutsläppen måste vara styrande för den framtida energipolitiken.
3. Folkomröstningens beslut måste ligga till grund för energipolitiken. Det innebär att kärnkraften skall användas så att vi får tid och råd att se vad den tekniska utvecklingen ger oss för möjligheter under de kommande decennierna, så att kärnkraften avvecklas under hänsyn till välfärd och sysselsättning.
4. Riksdagen uttalade förra året att det inte finns någonting som talar emot att kärnkraftsreaktorerna har en livslängd på 40 år, och inte 25 år, vilket var den grundläggande förutsättningen för tidigare energipolitiska beslut. Det måste vara den tekniska livslängden som skall vara styrande för hur länge kärnkraften skall användas.
5. Vi behöver en energibeskattnings som bygger på att energi inte skall straffbeskattas utan på att det är föroreningarna som skall beskattas och motverkas. Min kollega Karl-Gösta Svenson kommer att ytterligare utveckla detta senare i debatten. Det ställer krav på att energi skall in i momssystemet, samtliga punktskatter tas bort, koldioxidskatt och miljöavgifter för svavel och även för kväve införs, bensinskatten står kvar som en trafikskatt och koldioxidskatt samt att en nollmoms på värme och ånga används.
6. Nya energislag skall bedömas efter sina kommersiella meriter. Med den energibeskattnings som vi vill införa kommer inhemska bränslen att få det lättare att göra sig gällande. Vindkraften kommer att kunna spela en visserligen marginell men likväl meningsfull roll. Hushållningen med energi kommer att stimuleras på ett rationellt sätt liksom produktionen och distributionen av energi.
7. I enlighet med att taket för koldioxidutsläppen bör vara ett styrande mål för energipolitiken krävs en betydande återhållsamhet med investeringar i kol- och oljeeldade anläggningar för elproduktion. Vi har i det betänkande som nu diskuteras direkt gått emot vissa sådana anläggningar.
8. Naturgasen bör ges en försiktig och gradvis introduktion i det svenska energisystemet. Det bör ske i en takt som gör det möjligt för oss att noga analysera miljökonsekvenser och införa naturgasen under ekonomiska och kommersiella villkor som är acceptabla och rimliga.
9. Prismekanismen måste gälla för energisystemet. Vi accepterar inte administrativt reglerade prishöjningar, som enbart kommer att ge fel signaler om utbud och efterfrågan.
10. Energisystemet bör ges en så marknadsinriktad utformning som möjligt, så att många aktörer kan agera och mobilisera de energitillgångar som

finns i vårt samhälle och också bidra till den hushållning som kan genomföras.

Herr talman! Det är mot bakgrund av en sådan energipolitik, som vi i moderata samlingspartiet står bakom och som vi tror kommer att kunna gynna den svenska miljöpolitiken och svenskt näringslivs fortsatta utveckling och därmed den svenska välfärden, som jag ber att få yrka bifall till de reservationer som moderata reseranter står bakom i de betänkanden som är aktuella för denna debatt.

Anf. 2 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Det har vid flera tillfällen funnits anledning för mig att från denna talarstol fästa uppmärksamheten på den brist på sammanhang som präglar regeringens energipolitik. Det finns anledning för mig att återkomma till det temat också i dag. En orsak är att socialdemokratin, som jag förstår det, har övergett de antaganden som låg bakom linje 2 och brutit mot de värderingar som förenade oss som en gång arbetade gemensamt för linje 2.

Linje 2:s grundfilosofi gick ut på att man skulle satsa hårt på att utveckla miljövänliga alternativ till elproduktion i kärnkraftsanläggningar och att man skulle satsa på ekonomiskt motiverad hushållning med energi. Linje 2 innebar att man, när man nått resultat i dessa avseenden, funnit vägar att producera el på ett miljövänligt riktigt sätt och kommit till rätta med en onödigt hög förbrukning av elenergi genom att man funnit metoder för att minska behovet av el inom hushåll och industri, skulle inleda en avveckling av kärnkraften. Den skulle sedan vara genomförd till år 2010.

Målen har nu inte uppnåtts. Det beror till stor del på den socialdemokratiska senfärdigheten när det har gällt att komma i gång med att utveckla alternativ och metoder för effektiv energihushållning. Det är med djup beklagan man måste konstatera att bioenergin, och de olika försök som nu görs att på ett effektivt sätt tillvara ta den, t.ex. i form av nya energiskogar, alltså bara befinner sig i början av utvecklingsstadiet. Det är mycket litet som har kommit i gång. Missade erfarenheter kan man inte heller ta igen genom att snabbt satsa mycket mer pengar på dessa områden. Varje process tar nämligen sin tid. Det måste ske planering och utveckling, och resultaten måste fram så att erfarenheter skall kunna göras innan nästa steg tas. Mycket kunde ha gjorts som inte har blivit gjort, och mycket tid har förrunnit utan att nödvändiga erfarenheter vunnits.

Detsamma gäller vindenergin. Det var länge sedan Sverige fick de två första stora vindkraftverken i Maglarp och på Näsudden. I stort sett är det allt som har tillkommit i fråga om vindkraft. I andra länder har det skett en utveckling, och man har provat både stora och små vindkraftverk. Man behöver inte gå längre än till Danmark för att se att det där vimlar av små vindkraftverk. Deras totala bidrag till energiförsörjningen kanske inte är stort, men effekten totalt av att enskilda människor, kommuner, organisationer, m.fl. är med och satsar, är uttryck för att man där försöker hitta vägar till energiproduktion som inte förstör miljön.

Samma anmärkning mot senfärdighet kan jag rikta mot bristen på åtgärder när det gäller att minska elkonsumtionen, dvs. hushållningsåtgärder.

Herr talman! Regeringen har nu lämnat linje 2 och slagit armkrok med miljöpartiet. Det kan naturligtvis glädja här närvarande representanter för det partiet. Såvitt jag förstår är det miljöpartiets inställning i frågan hur avvecklingen skall genomföras som spelar den största rollen för statsrådet Dahl när hon lägger fram sina förslag. Hon bryr sig däremot inte alls om vad som sägs från svensk industri. Hon tar inte hänsyn till de argument som kommer från det hållet. Och hon är lika kallsinnig till de synpunkter som Landsorganisationen i denna fråga riktar till regeringen. Hon fäster vid sina bedömningar inte heller avseende vid de tekniska och ekonomiska experter som finns både innanför och utanför statsförvaltningen. Ibland kan man, trots frågans allvar, få nästan skrattretande kommentarer från experterna. Jag har t.ex. läst att en hög tjänsteman i energiverket har sagt att mycket beror på industrins beteende om man skall kunna minska energiförbrukningen: Om de framtida investeringarna görs utomlands ökar inte elförbrukningen lika mycket som annars.

När man inom förvaltningarna börjar fundera på om inte regeringens energipolitiska mål förutsätter att man flyttar ut delar av svensk industri, då är det allvarligt.

En energipolitik, som är på väg att få sådana effekter – som resulterar i att svensk industri, i större utsträckning än vad som annars skulle vara motiverat, bygger ut sin tillverkning utanför landet – bidrar inte till en totalt sett bättre miljö, men man minskar arbetstillfällena, minskar kraften i den svenska industrin, och minskar kraften i den svenska ekonomin. Såvitt jag förstår instämmer dessa tjänstemän inte i regeringens energipolitik, de drar bara de naturliga konsekvenserna av vart den är på väg.

Inte heller lyssnar regeringen och statsrådet Dahl på sina egna partimedlemmar. Vi är nämligen medvetna om att det djupt inne i socialdemokratis led finns de som är mycket kritiska till den energipolitik som regeringen förordar. Att regeringen struntar i majoriteten och oppositionen behöver jag väl knappast tillägga.

Jag fick nyligen en rapport från en kommitté som har arbetat i Finland med energipolitiken. Denna kommitté drar slutsatsen att en väl fungerande energiförsörjning och ett förmånligt energipris främjar en gynnsam ekonomisk utveckling och bidrar till välbefinnande och en balanserad samhällsutveckling. Jag kan instämma i det som denna kommitté uttalar. Jag vet att detta även präglar arbetet i Finland och är ledsen att inte kunna säga detsamma om inriktningen av energipolitiken i Sverige.

Jag sade nyss, herr talman, att regeringen har slagit armkrok med miljöpartiet när det gäller inriktningen av energipolitiken. Jag vill betona att det är med partiet och inte med miljörörelsen, eftersom den har vidare och väsentligt djupare syften än dem som kommer till uttryck från de personer som här säger sig vara dess företrädare mer än andra.

Inom breda grupper i Sverige finns det en stor förståelse för de ekologiska sambanden, och man finner hos medborgare och organisationer en stark känsla för miljön. Den är inte minst påtagligt utbredd i det parti som jag representerar. Det finns i Sverige en genuin och ärlig oro för vad som händer med miljön och hur energipolitiken påverkar den. Man skräms med rätta av hur freonet inverkar på ozonskiktet och, inte minst, av den växthuseffekt

som en ökande användning av fossila bränslen och de koldioxidutsläpp som följer med den leder till.

Herr talman! I detta sammanhang är regeringen och den svenska socialdemokratin ganska förtegen. Den har uppenbarligen inte, även om man då och då får läsa någon artikel av statsministern i ämnet, tagit hotet om drivhuseffekten på riktigt allvar.

Jag fäste uppmärksamhet vid att det var oppositionen som mot socialdemokratin här i riksdagen genomdrev beslutet om att utsläppen av koldioxid i Sverige inte skulle få öka. När regeringen nu vill genomdriva en för tidig avveckling av de första kärnkraftsreaktorerna sker det på basis av en politik som leder till ökad användning av fossila bränslen. Det framgick med stor tydlighet av den interna PM till partiets kader som Birgitta Dahl skickade ut strax efter en helg. I denna PM kan man läsa om ökade mängder kol, olja och naturgas för att klara de första avstängningarna av kärnkraften, förutom att man vill "skala upp" de bestående kärnkraftverken för att ersätta kärnkraften från två reaktorer med mera kärnkraft från de andra tio.

Herr talman! Den samlade miljöeffekten av naturgasen är i dag osäker. Det är korrekt att man vid förbränning av naturgas får ut mer energi mot en mindre mängd koldioxid än när man förbränner kol och olja. Men allt fler signaler kommer om att metanutsläpp – som är nära förknippade med utvinning, transport och användning av naturgas och har en mycket större effekt när det gäller att påverka drivhuseffekten än vad koldioxid har – uppväger de mindre mängderna koldioxid vid förbränning av kol och olja. Naturgasen kan t.o.m. vara ett sämre bränsle ur miljösynpunkt än särskilt oljan. Jag säger detta med stora marginaler för osäkerhet, eftersom åtminstone inte jag har sett några fullgoda rapporter som ger underlag för några fasta och bestämda uttalanden. Men bara det förhållandet att det från allt fler håll anges att det kan vara på detta sätt borde stämma till eftertanke, så att man inte rusar iväg och handlar för snabbt. Det är viktigt att man först tar fram och sätter sig in i fakta.

Det är ändå intressant att högsta domstolen i Österrike förklarat att de som vill verka för naturgas där inte får säga att den skulle vara särskilt miljövänlig med hänsyn till just dessa effekter. Det är också intressant att den danska konsumentombudsmannen har förbjudit naturgasleverantörerna att använda miljöargumentet till stöd för sin försäljning. Detta manar till försiktighet.

Det är en viktig erinran. Man bör inte heller bortse från att det också finns en annan fara med en snabb naturgasintroduktion. Den är att gasen slår ut biobränslena. Det kommer den att göra om vi åstadkommer en sådan introduktion. Den stora kostnaden för naturgas ligger i att gräva ned rör och dra fram ledningarna. Det ligger mycket pengar investerade i ett naturgasnät. När man gjort dessa investeringar är det alltid ekonomiskt fördelaktigt att se till att naturgasen tar hela den marknad för värme som den kan ta. Det innebär i så fall att den kommer att slå ut de rörliga alternativen, bioenergialternativet, på alla de platser där naturgasen med alla sina grenledningar dras fram. Jag är övertygad om att man därigenom bidrar till att långsiktigt skada miljöanpassad energianvändning och energiproduktion.

Jag är överraskad över att ett parti som centerpartiet, som gärna i olika sammanhang talar om att man är angelägen om att få bioenergi till stånd,

alltid tagit så lätt på frågorna om naturgasen. Jag kan säga ärligt att de svenska bönder som vill ge bioenergin en framtid i svensk energiförsörjning bör se upp särskilt mycket med de partier som nu förordar en snabb introduktion av naturgas.

Eftersom statsrådet är vänlig att vara närvarande här när energifrågorna diskuteras, vill jag fråga henne om det finns någon som helst risk för att man nu – med regeringens samtycke – träffar avtal om inköp av naturgas och sluter överenskommelser med leverantörer på ett sådant sätt att riksdagens faktiska handlingsfrihet går förlorad. Enligt riksdagsbeslut skall vi 1990 ha en kontrollstation, då vi skall fatta beslut om hur energipolitiken skall utformas på 90-talet. Efter ett sådant beslut är det självklart att en regering måste handla och finna lösningar enligt de riktlinjer riksdagen dragit upp. Men om regeringen nu skulle medverka till att avtal träffades om stora gasköp och därigenom bakbinda riksdagens händer, skulle den begå en handling som stred mot svensk politisk tradition. Det skulle vara värt en konstitutionsutskottsankmärkning om så skedde. Jag vill därför be Birgitta Dahl försäkra mig om att inga sådana avtal kommer att träffas med regeringens medverkan förrän vi fått ett beslut på basis av den kontrollstation som riksdagen har beslutat om.

Jag vill gärna att hon också kommenterar frågan när den proposition som skall ligga till grund för beslutet kan väntas komma. Blir det hösten 1990 eller blir det tidigare?

Herr talman! Jag vill återkomma till bristen på sammanhang, på förutsebarhet och fasta spelregler i energipolitiken. Jag hade nyligen här i kammaren en diskussion med Birgitta Dahl. Jag kunde då påvisa att hon i ett kort anförande på en rad punkter talade mot sig själv och intog olika ståndpunkter i olika stycken av sitt anförande. I dag, herr talman, är förvirringen om möjligt ännu mycket större inom de socialdemokratiska leden. När den här debatten är slut, skall socialdemokrater rösta mot förslaget om höjda energiskatter på olja, kol och andra bränslen. Det står så i de olika utskottsbetänkanden som nu ligger på vårt bord. Men vi vet redan att om 14 dagar kommer samma socialdemokrater att sitta här i bänkarna och rösta *för* höjningar av skatter på precis samma bränslen. Det har de nämligen under mellantiden från det att detta betänkande var färdigt till dess att betänkandet om finanspolitiken ligger på riksdagens bord träffat avtal med centerpartiet om. Jag tycker, herr talman, att det vore fascinerande om de socialdemokrater som nu skall ta till orda i debatten ordentligt ville utveckla de argument som gör att de i dag säger nej till energiskattechöjningarna. Gör det noggrant och korrekt, så får vi jämföra med vad ni säger om 14 dagar när finansutskottets betänkande skall företas till avgörande här i kammaren. Jag ser verkligen fram emot den socialdemokratiska argumenteringen på dessa punkter – i dag och den 7 juni.

Herr talman! Min kollega Kjell Johansson kommer i ett senare anförande att utveckla folkpartiets syn på energiskatterna utöver vad jag här försökt göra. Jag yrkar bifall till alla av folkpartiet stödda reservationer till de betänkanden som nu behandlas.

Anf. 3 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det har framförts en hel del intressanta synpunkter från både moderata samlingspartiet och folkpartiet, och jag skall under resans gång försöka flika in en och annan kommentar.

Låt mig först konstatera att de tre energibetänkanden från näringsutskottet som vi nu skall debattera i sedvanlig ordning är omfattande och visar att det i riksdagen finns många skilda åsikter i energipolitiken. I näringsutskottets betänkande nr 25 finns det inte mindre än 91 reservationer och 9 särskilda yttranden, tillsammans precis 100 avvikelser från majoriteten, som i de flesta fall består av socialdemokrater, folkpartister och moderater. Det kan finnas skäl att påpeka detta faktum samtidigt som man kan konstatera att moderaterna alltmer profilerar sig som det verkliga kärnkraftspartiet.

Något sammanhållet grönt block finns det inte i energifrågan. Miljöpartiet är det parti som toppar listan över helt egna reservationer, nämligen 19 stycken. Moderata samlingspartiet och folkpartiet har vardera nio reservationer och centern och vpk vardera sju.

Det bredaste samarbetet i energifrågorna på oppositionssidan finns mellan centern och vpk. I inte mindre än 28 reservationer finns både centern och vpk med, och i 11 av dessa är centerpartiet och vpk ensamma. Miljöpartiet är med på 16 reservationer tillsammans med centern, och i 11 av dessa är kombinationen centerpartiet, vpk och miljöpartiet.

Centern har sju reservationer tillsammans med folkpartiet, och det är bl.a. inhemska bränslen, vätgas och förgasningsteknik som förenar. Folkpartiet visar en mer öppen och konsekvent positiv attityd till förnybar energi än socialdemokrater och moderater, och det tycker jag bör ge folkpartiet en pluspoäng i energiprotokollet. Det största problemet, som jag ser det, med folkpartiet är dess övertro på den fria marknaden, som helt enkelt inte finns på energiområdet. Det måste vara ett politiskt dilemma att som folkpartiet gör bygga större delen av sin energipolitik på något som inte finns i verkligheten. Folkpartiet tycks blunda för att kraftföretagen arbetar i en monopolliknande marknad, och att förlita sig på marknadskrafterna i en sådan marknadssituation förefaller minst sagt vanskligt.

Jag lyssnade med intresse till Hadar Cars utveckling av frågan om koldioxid och växthuseffekter. Det han sade anknyter mycket väl till vad centern sagt under många år. När vi kommer till frågan om naturgas, är det ganska märkligt att Hadar Cars varnar för centerns inställning.

Centern är det enda parti som under många år konsekvent har drivit frågan om att naturgasen skall ersätta olja och kol. Men det får inte förhindra utvecklingen av biobränslen. Vi har också lagt fram konkreta förslag till hur det med hjälp av skatteinstrumentet skulle gå att åstadkomma detta. Men varken folkpartiet eller moderaterna har stött oss – trots att moderaterna var inne på nästan samma linje här, att naturgasen inte var riskfri. Det har vi i centern varit väl medvetna om. Därför har vi hela tiden varit för en mycket balancerad naturgasintroduktion – med de här absoluta förbehållen, som ju även folkpartiet har upptäckt.

Vi i centern hävdar med bestämdhet att förnyelsen av vårt energisystem och därmed också kärnkraftsavvecklingen skall ske genom marknadsekono-

misk styrning. Hela svenska folket skall ha möjlighet att aktivt delta i denna ekonomiskt och miljömässigt mycket viktiga process. Genom inrättandet av en energins utvecklingsfond skulle vattenkraftens stora vinster delvis bli tillgängliga även för grupper utanför kraftföretagen.

Priset för praktiskt taget all ny elproduktion är väsentligt högre än genomsnittspriset för befintlig elproduktion. Detta är inget nytt. Så har det varit under lång tid. Priset för strömmen från t.ex. Forsmark 3 och Oskarshamn 3 var vid driftstart åtminstone dubbelt så högt som det genomsnittliga råkraftpriset. Men den strömmen såldes ändå i betydande omfattning till reapis som s.k. avkopplingsbar el. Billig vattenkraft har fått täcka förlusterna på den dyra kärnkraften.

Om Forsmark 3 och Oskarshamn 3 hade ägts av helt fristående bolag och varit hänvisade till de intäkter som de på en fri marknad skulle ha fått in på den ström som de producerade, hade den årliga förlusten varit i storleksordningen 1 000 miljoner för vardera företaget. Detta visar hur långt från den fria marknaden som kraftföretagen arbetar.

Vi i centern vill åstadkomma en sund och lika konkurrens på energimarknaden. Det stöd som vi föreslår skall lämnas från en energins utvecklingsfond till effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi syftar till att skapa denna lika konkurrens mellan aktörer inom och utom kraftföretagsgruppen. Det är först då som vi kan undvika en utveckling av vårt energisystem, där i första hand rena företagsintressen styr och där mycket liten hänsyn tas till samhällskostnader och långsiktiga miljövärden.

Det har från socialdemokratiskt håll hävdats att centerns energipolitik skulle kräva nästintill planhushållning. Inget kan vara mer felaktigt. Inte något annat parti i riksdagen har ju presenterat en energipolitik, som tillnärmelsevis kan mäta sig med centerns när det gäller att utnyttja de fria marknadskrafterna för att skapa ett nytt och mycket miljövänligt energisystem.

Socialdemokraterna verkar ha märkligt svårt att skilja på kraftföretagens och Sveriges intressen. De tycks också vara obegripligt beroende av att hålla kraftbolagen i handen och de vill att kraftbolag och storindustrin skall svara för allt väsentligt i fråga om förnyelsen av vårt energisystem. Detta medför ett resursslöseri och ett storskaligt och mycket sårbart energisystem med en långt större miljöbelastning än en förnyelse av energisystemet enligt centerns modell skulle göra.

Vad som behövs för att vi skall få en verklighetsnära och resurseffektiv energipolitik är att socialdemokraterna tar av sig sina "storskalsglasögon" och övervinner sin rädsla för det småskaliga och de enskilda initiativen. Socialdemokraterna måste lära sig att förstå att förnyelsen av vårt energisystem är en angelägenhet för hela svenska folket och att svenska folket är en omistlig resurs när det gäller att genomföra en effektiv och miljömässigt riktig förnyelse av vårt energisystem.

Om jag skall sätta en etikett på den socialdemokratiska energipolitiken sedan 1985 blir det: många vackra ord, men i handling en skrämmande icke-politik. Jag menar att detta har vållat stor skada på vår miljö och drastiskt försvårat kärnkraftsavvecklingen.

Miljö- och energiminister Birgitta Dahl har många gånger talat som en

centerpartist men i huvudsak handlat som den suveräna kraftverksdirektören. På punkt efter punkt har regeringen överlåtit styrningen av energipolitiken till de stora energiintressenterna. Som ett slags avancerat balanstrick tillåter sig Birgitta Dahl att då och då ge kraftverksdirektörerna en ganska rejäl utskällning. Det tycks ingå som ett slags gammaldags husaga, som kraftföretagen måste acceptera för att i övrigt få "husbondens" fulla stöd.

Det förs i dag en debatt om att elanvändningen ökar och att det skulle föreligga stora svårigheter när det gäller att avveckla två kärnkraftsreaktorer 1995–1996. Men det är inte sanningen. De svårigheter som kan föreligga beror i allt väsentligt på den socialdemokratiska energipolitiken. Medan Birgitta Dahl pratar och låter utreda får all bred verksamhet vad gäller energihushållning ligga för fåföt och förnybara bränslen konkurreras ut av billig olja.

Om socialdemokraterna hade fullföljt den energipolitik som centern och socialdemokraterna var överens om 1986 och som helt överensstämmer med riksdagens beslut, skulle energianvändningen i Sverige ha varit minst 4–5 % lägre än den är i dag. Biobränslen skulle ha använts i ökad omfattning – motsvarande en till två kärnkraftverk. Ungefär 20 TWh skulle därmed ha kunnat sparas eller ersättas med biobränslen. De två aktuella kärnkraftsreaktorerna svarar för ca 8 TWh.

Till detta skall läggas att vindkraften skulle ha varit helt etablerad och att solenergin skulle ha haft en stark marknadsposition och kunnat stå för ett betydande energitillskott under de närmaste åren.

Det är alltså en stark och berättigad kritik som måste riktas mot det socialdemokratiska partiet, som genom sin inre splittring har varit mer kluvet än någon liberal varit. Under den senaste tiden har socialdemokraterna dock visat en intressant förmåga till realistisk anpassning. Jag ser med spänning fram emot möjligheten att Birgitta Dahl skulle börja omsätta i handling några av de centertal som hon har hållit under de senaste åren.

Birgitta Dahl har ofta inbjudit centern till samarbete i energipolitiken. Tyvärr har de vackra orden aldrig omsatts i handling och därför har det blivit ett mycket magert resultat. För Birgitta Dahl borde det kännas tryggt att veta att ord och handling är samma sak för centern. Vi i centern kommer inte att byta ståndpunkt därför att socialdemokraterna också i handling ansluter sig till centerpolitiken.

Herr talman! Jag inleder mitt anförande med att konstatera att socialdemokraterna, moderaterna och folkpartiet tillsammans utgör den vanligaste majoriteten i energipolitiken. Detta faktum är helt uppenbart, även om moderaterna alltmer försöker profilera sig som kärnkraftspartiet. Kärnkraften skall lösa miljöproblemen och utgöra basen i Sveriges ekonomi, enligt moderat modell. Detta är ungefär samma verklighetsflykt som folkpartiet ägnar sig åt när man där förlitar sig på de fria marknadskrafter som inte finns.

Moderaterna utgår – utan grund i verkligheten – från att ingen ytterligare kärnkraftsolycka kommer att hända, åtminstone inte i Sverige. Ändå vet vi att verkligheten är skrämmande, att en sådan kommer att hända. Vi vet bara inte när, hur och var. Det måste ändå ändå vara en klok politik att i detta perspektiv så snabbt som möjligt minska vårt beroende av kärnkraften och att inte, som moderaterna gör, aktivt arbeta för ett ökat svenskt beroende av

kärnkraften. Med centerns energipolitik kommer vi successivt under 90-talet att frigöra oss från kärnkraften och skapa ett energisystem baserat på en effektivare energianvändning och en i hög grad förnybar energi. Med moderat politik kommer vi långt in på 2000-talet att vara helt beroende av kärnkraften. Hur klarar vi då omställningen om det händer en kärnkraftsolycka som tvingar fram ett snabbt eller omedelbart stopp av kärnkraften? Det är ett mycket högt spel som moderaterna spelar för att mjölka ut så mycket som möjligt ur gjorda kärnkraftsinvesteringar. Vinsterna är begränsade. Men insatsen är hela svenska folkets framtid, som totalt kan förödas.

Moderaterna använder koldioxidproblemen och växthuseffekten som ett tungt argument för kärnkraften. Kärnkraften är inte och kan aldrig bli en lösning på dessa problem. Det finns en stor enighet bland forskare och experter om att långsiktigt kan miljöproblemen lösas endast genom allt effektivare energianvändning och en övergång till förnybar energi. Det finns alltför många som, påverkade av kortsiktiga men riskfyllda vinstintressen, vill skjuta upp de rätta åtgärderna, för att först utnyttja den billiga oljan och få maximal förräntning på nedlagda pengar i kärnkraften. Samtidigt går omistlig tid förlorad, och resurser som kunde medverka till en långsiktig miljöriktig förnyelse utnyttjas inte eller går t.o.m. förlorade.

Det som skiljer centern från de tre kärnkraftspartierna – s, fp och m – är i första hand att vi inser nödvändigheten av att påbörja arbetet med en adekvat förnyelse av vårt energisystem omedelbart och driva den så snabbt som det är möjligt med utnyttjande av alla tillgängliga resurser. Kärnkraftspartierna är kvar i sin ursprungliga sammanblandning av utbyggnad och avveckling, vilket får mycket negativa konsekvenser både ekonomiskt och miljömässigt.

När Gunnar Hökmark här beskrev industrins ökade elanvändning tog han till det vanliga tricket att blanda ihop denna med avkastningen av elen och mycket annat och kom fram till en i förhållande till verkligheten felaktig bild. Lika verklighetsfrämmande är den gjorda beräkningen av avvecklingskostnaderna till 30 miljarder för de två reaktorer som skall ställas av 1995 och 1996. Vid en riktig hantering av avvecklingen blir kostnaden en helt annan.

Vi delar uppfattningen att det är värdefullt med god tillgång på elenergi. Dock vet vi också att det är viktigt att vi använder elen effektivt, inte på områden där vi kan ersätta den med billigare och miljövänligare bränslen.

Herr talman! Som jag tidigare nämnt har centern och vpk en långt gående samsyn i energipolitiken. Det är bara när vpk låter sin röda socialism ta över de sakliga bedömningarna som våra meningar går isär. Planhushållning, ökat statsägande och kollektiva lösningar före enskilda initiativ går inte att förena med centerpolitik, och därför finns det i detta avseende en mycket klar vattendelare mellan centern och vpk. Det finns all anledning att göra denna markering, utan att därför förringa värdet av den aktuella samsynen i sakfrågorna.

Miljöpartiet har, som tidigare nämnts, mest av alla gått sin egen väg. Det är inte lätt att urskilja en helt klar linje eller vad som är miljöpartiets grundläggande värderingar. Många ställningstaganden synes vara resultatet av tillfälligheternas spel. Nu måste det vara rimligt att miljöpartiet får mer tid på sig att mogna innan det görs några bestämda omdömen om dess politik. Jag avstår därför ifrån en närmare analys av denna.

Herr talman! Det är inte praktiskt möjligt att i ett så omfattande betänkande som det vi nu har att diskutera analysera enskilda reservationer, utan jag vill därför bara yrka bifall till alla reservationer där centerns representanter är med i de tre betänkanden som nu är aktuella, NU25, 30 och 31.

Jag vill ägna några minuter åt centerns förnyelseplan för vårt energisystem och de möjligheter som finns till effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi.

Många gånger när centern har väckt frågor har vi både förhånats och förlöjligats. Man har sagt att våra förslag har varit orealistiska, men efter hand har de blivit högsta sanning, och då har man litet grand försökt dölja att det varit fråga om centeridéer.

Jag har tagit med mig en liten broschyr från Stockholms Energi, där man nyss har tagit upp frågor som vi sedan länge har drivit kontinuerligt. I broschyren framhålls att om vi kan vänta med att bygga nya produktions- och distributionsanläggningar för el, kan vi dämpa prishöjningarna. Är årsförbrukningen jämn, utnyttjar vi våra resurser till fullo. Då tjänar alla på det. Vi slipper dyrbara anläggningar som bara utnyttjas i rusningstid. Du slipper betala för dem. Mindre elproduktion betyder också mindre förbränning av olja och kol. Det är skönt för miljön.

Det här är ord som ni har hört centerpartister säga åtminstone de senaste tio åren i riksdagen, och i den krassa verklighet som vi lever i borde även andra ställa sig bakom dem. Vi ser positivt på att så nu sker. Vi beklagar bara att vi har förlorat mycken tid fram till dess att man började ansluta sig till vår uppfattning.

För att inte förlänga debatten i dag inför kvällens festligheter skall jag avstå från att utveckla frågorna om effektivare energianvändning. Exempelen på möjligheter till en sådan är många. Låt mig ändå säga att jag gläds över den anslutning till vikten av ökad användning av biobränslen som folkpartiet klart bekant sig till. Den redovisas också på ett markerat sätt i Sydkrafts årsredovisning. Också på flera andra håll inom näringslivet, framför allt från experter och forskare, har det börjat bli en uppslutning kring centerns linje. Vi hoppas att detta skall ge faktiska resultat i verklig utveckling när det gäller dessa viktiga bränslen.

Även vindkraften omnämns i t.ex. Sydkrafts årsredovisning som någonting som det är viktigt att satsa på. Även därvidlag börjar vi få genomslag för våra idéer.

Utöver det som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 25 vill jag ta upp statens vattenfallsverks verksamhet. Jag vill bara nämna att centerns politik leder till minskade investeringsbehov, och detta gör att vi kan ta in vissa medel till statskassan utan att försämrare vare sig Vattenfalls ekonomi eller den långsiktiga elproduktionen. Vi vill regionalisera Vattenfall, få till stånd ökad konkurrens och förbättra effektiviteten i verksamheten.

När det gäller använt kärnbränsle är huvudfrågorna för centern att eftersom vi nu måste ta hand om detta, måste vi i vart fall se till att ha en tillräcklig finansiering av denna verksamhet. Det är också mycket viktigt att vi tillför den tillräckligt med obundna forsknings- och utvecklingsresurser för att åstadkomma säkrast möjliga omhändertagande av detta använda kärnbränsle.

Herr talman! Jag vill med detta bara återigen poängtera hur centerpolitiken alltmer visar sig passa som hand i handske i verklighetens värld. Det är min förhoppning att alla kammarens partier efter hand skall göra denna upptäckt och att vi i bred enighet faktiskt kan gå in för en politik som gagnar miljön och svenska folket samt skapar en stabil ekonomi. Det är i så fall centerpolitik som leder till dessa resultat.

Anf. 4 HADAR CARS (fp) replik:

Herr taman! När jag hörde Ivar Franzéns inlägg kom jag att tänka på lantbrukaren som hade varit till staden och handlat. Det var på vårvintern. När han skulle bege sig hem funderade han på om han skulle ta bilen över isen. Han räknade upp argumenten för detta: Det var kortare väg, han skulle komma hem snabbare, han skulle spara bensin, risken att möta någon var liten, och alltså skulle han antagligen inte krocka. Han hittade en mängd argument av det slaget, men det fanns ett argument emot, och det var att det fanns en stor råk i isen, så han skulle drunkna om han tog den vägen.

Ibland räcker det inte att stapla argument på varandra och räkna dem. Det kan ju finnas något som ensamt är avgörande. Det bör man inte glömma bort heller i centerpartiet. Se efter vad som är centralt i denna uppräknings av reservationer hit och dit! Då hittar ni kanske också vilken politik man bör bygga på och vad man inte bör bygga på.

Det låter så väldigt vackert när Ivar Franzén talar om biobränslena och naturgasen: Här skall man med naturgas ersätta olja och kol, men man får inte tro att naturgasen skall ta någon marknad för biobränslena. För att fortsätta med liknelser tycker jag att det är som om bonden skulle säga till Mickel räv: Jag släpper in dig i hönsgården och du får ta två höns, men icke den bästa värphönan.

Ivar Franzén kan inte ens själv tro att de som driver fram naturgasen skulle låta bli att ta marknader för biobränslena, av något slags vänlighet. Verkligheten är den, att har man lagt ner gasledningarna och dragit fram dem till användarna, lönar det sig *alltid* att prismässigt gå under *alla* alternativ för uppvärmning. Det kommer att gälla biobränslena också. Den som vill ha en marknad för biobränslen skall akta sig för centerns energipolitik. Den kommer att leda till att det inte blir någon marknad kvar för biobränslen.

Herr talman! Jag har noterat att Ivar Franzén sade: Ingen har som centern byggt sin energipolitik på marknadskrafter. Sedan gick det ungefär tio minuter och då sade han: de marknadskrafter som inte finns. Han sade att de inte fanns. Jag försäkrar Ivar Franzén att de finns. Marknadskrafterna är kvar också inom energisektorn. De företräds bl.a. av värme- och kraftverk, med personal som innehar stor skicklighet. Jag rekommenderar Ivar Franzén att bygga på marknadskrafterna och på dessa människors skicklighet när han formar sin energipolitik. Då hamnar den inte som socialdemokratin på lösan sand.

Anf. 5 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Ivar Franzén hävdade att moderaterna var ett kärnkraftsparti. Jag vill inte på något vis förneka att vi vill att man skall använda kärnkraften. Men det intressanta är inte att vi vill att man skall använda den

kärnkraft som vi har byggt upp här i Sverige. Det som skiljer oss åt är att Ivar Franzén, utan att vi har kunnat påvisa att det finns säkerhetsmässiga risker som motiverar det, ändå vill avveckla kärnkraften.

Det finns mycket som jag inte vill avveckla här i vårt samhälle. Inte ens efter Ivar Franzéns anförande finns det någon som helst vilja hos mig att avveckla centerpartiet. Men för den skull behöver man inte kalla moderata samlingspartiet för ett "centerpartiparti".

Det viktiga är att vi vill använda de resurser som finns investerade i kärnkraften. Det är också det som gör den ekonomiska kalkyl som Ivar Franzén presenterade alldeles nyss över kärnkraften – vilken i sig var mycket besynnerlig – fullkomligt meningslös. De kärnkraftverk vi i dag har, de har vi. Vi kan inte så att säga demontera dem och få tillbaka investeringarna. Därför finns det ingenting som är så *ekonomiskt dyrt* – hur många kalkyler Ivar Franzén än läser upp här i kammaren – som att avveckla kärnkraften.

Det viktiga med kärnkraften är att vi har kunnat se att den har inneburit konkreta förbättringar för den svenska miljön när det gäller koldioxidutsläppen liksom utsläppen av svavel och kväve. Dessa förbättringar beror på att vi i Sverige har tagit i anspråk kärnkraften och därmed kunnat gå över till mer elanvändning. Det är detta som svensk energipolitik faktiskt har fått beröm för. Anledningen till att vi vill använda kärnkraften är att den ger oss tid och råd att förbättra energihushållningen och utveckla de nya energikällorna.

Jag tror att Ivar Franzén inte alltför mycket denna sena maj skall drabbas av lärarygghet och försöka sätta betyg på andra partier, som om han vore en outnämnd men självklar auktoritet. Det är i och för sig sött när Ivar Franzén säger att inget parti har en så genomtänkt energipolitik som centern. Det hade varit litet mer imponerande om någon mer fristående auktoritet hade sagt det än Ivar Franzén själv. Det ger ett litet patetiskt intryck när Ivar Franzén delar ut pluspoäng. Saken är att den energipolitik som Ivar Franzén står för faktiskt är ännu mer oseriös än den som det nya miljöpartiet har presenterat. Ni har på fullt allvar i denna kammare föreslagit att vi på 25 år skall halvera energianvändningen. Miljöpartiet ville bara att vi skulle minska energianvändningen med ca 40 %. Med betygsättarens metod skulle jag vilja säga att Ivar Franzén är tio procentenheter mer oseriös än miljöpartiet i sin energipolitik, och det är inget smickrande betyg.

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Ivar Franzén att uppräkningslistan av de frågor som centerpartiet, vpk och inte så sällan också miljöpartiet är eniga om är helt riktig. Jag tycker att vi, utan att sätta partietiketter på de frågorna, också skall konstatera att vi är eniga utifrån ett seriöst mångårigt engagemang i energi- och miljöfrågor, både som partier och som enskilda individer ingående i en bred miljörörelse, i folkkampanjen mot kärnkraft osv. Vi har haft ett gott samarbete i många frågor med ett givande och tagande. Det finns ingen anledning att något parti skall ta patent på de frågorna, tycker jag. Det gagnar inte det fortsatta samarbetet. Det skulle kunna visa sig att vi är överens i dessa frågor av rent faktiska skäl, för att det är så vi vill ha politiken. Detta skall inte blockeras av att det ena partiets färg är gult, det andra rött och det tredje grönt. Jag tycker inte att vi skall låta oss förblindas av färger på

det sättet. Vi skall inte hävda att vi visserligen är överens om de här frågorna, men att vi står på olika sidor, för vpk står för socialism och har en röd politik. Ett sådant blocktänkande skulle jag vilja påstå snarare blockerar tänkandet. Det är inte nyttigt inför framtiden.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag börjar bakifrån, det är oftast lättast. Jag vill bara stryka under att de konstateranden jag gjorde på intet sätt får förringa värdet av samsyn och samarbete i sakfrågorna. Det sätter vi högt, och vi hoppas att det skall vara så även i fortsättningen. Samtidigt tycker jag inte att det är något fel i att vi talar om vilka ideologier vi har och att det ibland nästan av naturnödvändighet leder till litet olika åsikter i vissa frågor. Jag tycker att det är en öppen och klar redovisning som vi alla bör vara positiva till.

Överlevnadsfrågorna, Gunnar Hökmark, är faktiskt grunden och det primära i centerns politik. Emellanåt försöker vi redovisa med siffror hur snett vi många gånger behandlar utbyggnaden av vårt energisystem, och Gunnar Hökmark har rätt när han säger att det är död kostnad som har lagts ned i kärnkraften. Men när de besluten togs var det inte så. Att det var möjligt att fatta dessa beslut, med de här jätteförlusterna rent enskilt företagsmässigt räknat, vilket är helt korrekt, visar att det är någonting annat som styr än samhällsekonomiska kostnader m.m. Om vi tittar på vad kärnkraften miljömässigt har tillfört kan vi, i vart fall när det gäller de två senaste reaktorerna, med mycket stor säkerhet hävda, att om de ca 25 miljarder som de har kostat i direktinvesteringar, plus de 10 miljarder som de har kostat i utbyggnad av distributionsnät m.m., hade satts in på reducering av svavel, övergång till biobränsle och effektivare energianvändning, skulle de ha gett mycket bättre miljöutdelning än investeringen i de två kärnkraftsreaktorerna.

Det är nästan rörande att se hur Hadar Cars ger sig in på lantbruksområdet. Jag är litet förvånad över att det inte också var fråga om häst och släde under resan över vattnet.

Låt mig bara säga att vi försöker redovisa vår politik klart och öppet. Vi gör inte anspråk på att på varje punkt få rätt, men vi gör anspråk på att ärligt arbeta igenom problematiken, förankra den i verkligheten och konsekvent driva den. Vi kan enligt min mening konstatera att vi har fått rätt av verkligheten gång på gång. Det borde kanske ge ett litet uns av respekt.

Anf. 8 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag tycker det är bra att Ivar Franzén medger att de kalkyler som han tidigare presenterade från talarstolen inte har någon relevans för den energipolitiska diskussion som vi nu för. Därmed kan vi konstatera att den typen av ekonomisk argumentation är bortförd från diskussionen om huruvida vi skall fortsätta att använda kärnkraften eller ej.

Då kommer vi in på det som givetvis är det mest centrala, nämligen det som Ivar Franzén utpekar som överlevnadsfrågorna. Jag tror att vi, när vi diskuterar de frågorna i den här kammaren och på många andra ställen, kanske skall vara litet mer ödmjuka och inte sätta likhetstecken mellan den

egna politiken och en strategi för mänsklighetens globala överlevnad. Det blir även det litet patetiskt.

Jag skulle vilja att Ivar Franzén litet oftare funderade på de globala miljöhot som kommer från alla andra energiformer än den som han mest bestämt motarbetar. Jag skulle vilja att han tänkte sig in i vad som kanske kan komma att hända de kommande fem tio åren, om det visar sig att växthuseffekten är av den omfattning och betydelse som i dag många forskare tror. Då ger faktiskt vår strategi i energipolitiken i varje fall litet större marginaler – inte så att den löser de här problemen, men den ger litet större marginaler för oss i Sverige att i vårt energisystem anpassa oss efter de krav som efter en varm sommar 1989, 1990, 1991 eller 1992 plötsligt får återverkningar in i den svenska energipolitiska debatten. Då kan det vara bra för Ivar Franzén att inte ha försökt lägga monopol på vidsyn och framsynthet när det gäller att föra en politik för mänsklighetens globala överlevnad, eftersom han då helt plötsligt inte har särskilt mycket politik för att möta den nya situation som jag tar seriöst på, som vi moderater tar seriöst på och som allt fler i denna kammare också tar mycket seriöst på.

Anf. 9 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! En omfattande naturgasintroduktion kommer att minska förutsättningarna för bioenergi och energiskogar, där ledningarna dras fram. Det är en verklighet. Liksom räven, om han släpps in i höns huset, skulle bita huvudet av hönsen, biter Ivar Franzén huvudet av skammen.

Anf. 10 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag vill för Hadar Cars påpeka att vi i flera år har redovisat de åtgärder som vi anser behövs för att komma ifrån den för biobränsle ofördelaktiga konkurrenssituationen. Om vi hade fått majoritet för våra förslag, skulle det ha inneburit en mycket bättre situation för biobränslena. Vi skulle i stort sett ha satt munkorg på den där räven och därmed kunnat styra precis vilken höna han skulle ha till middagsmat. Prisrelationerna har betydelse, om de tillåts att fungera på en marknad. Vår politik går framför allt ut på att försöka jämställa dessa faktorer, så att vi får en sund och riktig konkurrens.

När vi, Gunnar Hökmark, talar om behovet av att industriländerna – och Sverige är ett av dem – genom effektiv energianvändning och genom utnyttjande av den allra förnämligaste tekniken som målsättning måste ha att halvera energianvändningen, står detta i samklang med vad de rekommenderar som har mycket bättre möjligheter än vad vi har att överblicka världsproblemen. Det är ju deras rekommendation. Det är ju Brundtland-kommissionens rekommendation, FN-rekommendationen, som vi menar att regeringen bör ta till sig för att sedan komma med förslag till lösningar av dessa problem. Det är det vi föreslår. Jag tycker att detta är ganska väl underbyggt. De kanske allra främsta experterna har ju försökt analysera situationen och presenterat funderingar i den här riktningen.

Jag förstår inte riktigt vad det är som gör att Gunnar Hökmark kan se en fördel i att uppskjuta en rad konstruktiva åtgärder. Vad som skiljer centern från moderaterna och folkpartiet i den här frågan är att vi i centern vill

påbörja förnyelsen av energisystemet i dag för att därmed möjliggöra en snabbare avveckling av kärnkraften. Kärnkraftsavvecklingen blir ett resultat av denna förnyelse, där vi rationellt kan utnyttja resurserna och därmed få en betydligt billigare förnyelse och efter hand både miljövänligare och billigare energi. Det är denna strategi som vi så helhjärtat arbetar för och som jag hoppas så småningom skall vinna en bred anslutning.

Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Man brukar säga att när kvinnor debatterar så låter det som en hönsgård, men herrarnas replikskifte här lät som om vi hade hamnat där ändå. Som framgår av talarlistan är det ju dess värre få kvinnor som debatterar den här frågan. Det är litet förvånande med tanke på den energi vi har lagt ner på dessa frågor inte bara i bokstavlig bemärkelse utan också rent praktiskt.

Jag skulle vilja säga att det inte minst av Gunnar Hökmarks inlägg framgår att en av huvudfrågorna i de betänkanden som vi i dag debatterar är just frågan om kärnkraftsavvecklingen. Framför allt som moderaterna likt gengångare på nytt mässar samma besvärjelser som på 70-talet finns det anledning att göra en rekapitulation av det som hänt under de senaste åren.

Det visar sig att kärnkraftens stöttepelare, här i kammaren företrädde främst av moderaterna, av allt att döma har mutat in sig själva i en låtsasvärld, där ingenting av verklighetens obarmhärtiga avslöjande ljus hittills förmått att tränga in. Det politiska minnet är tydligen kort, och därför är det på sin plats med en tillbakablick.

En reaktorolycka inträffade i Tjernobyl, varvid endast 3 % av härdens innehåll kom ut i biosfären. Genom dessa 3 % fick biosfären ta emot lika mycket radioaktivitet som hittills har släppts ut *sammanlagt* i den mänskliga historien – alltså inkl. alla bombprov och de två fällda bomberna – och dessutom sannolikt bortåt 50 % mer än hittills *sammanlagt* av cesium, ett ämne som förblir radioaktivt i långt mer än 100 år.

De internationella riskbedömningarna har efter olyckan gjorts om, och vi har nu fått veta att vi har att räkna med en stor reaktorolycka vart tionde år.

Både plutonium och höganrikat uran från civil kärnkraft har smugglats ut och försvunnit i skrämmande stora mängder. Plutonium utgör ett hot mot all mänsklig kultur, och tekniskt sett är en kärnreaktor en fabrik som massproducerar plutonium. Den producerar också energi, men det är av mindre betydelse, eftersom det ju finns andra sätt att lösa energiproblemen på.

Varenda gång en familj tillagar en vanlig middag med hjälp av elektricitet från en kärnreaktor, produceras automatiskt inom reaktorn en mängd plutonium som teoretiskt sett är tillräckligt för att döda hela familjen. Många familjer äter många sådana middagar i dag.

Att riva kärnkraftverk blir lika dyrt som att bygga – minst. Enligt Worldwatch Institute bildas det i själva kärnkraftverken så långlivade ämnen att de måste fraktas till s.k. säkert slutförvar, som allt annat högaktivt avfall. Inom de närmaste 30 åren måste ca 350 reaktorer i världen avvecklas av åldersskäl, och inga länder har i dag resurser eller beredskap för detta – inte heller Sverige, vilket jag återkommer till.

Tidningen Der Spiegel avslöjade för något år sedan en hemlig rapport från

det internationella atomenergiorganet IAEA. Den visade att 250 tillbud hade mörklagts. Kriminella metoder har avslöjats i den västtyska kärnkraftsindustrin. Genom mutor och förfalskningar har man försökt dölja uran- och plutoniumförsäljning.

Det är viktigt, herr talman, att komma ihåg att överallt i världen där man utvecklat kärnteknik har man gjort det i militärt syfte och inte i första hand för att producera el. Så också här i Sverige. Men en mäktig folkrörelse lyckades få riksdagen att stoppa projektet; vi skulle inte konstruera svenska atombomber. Men redan då var kärnkraftsindustrin så mäktig att den struntade i riksdagsbeslutet, och man fortsatte i flera år – i hemlighet – utvecklingsarbetet på atombomber.

Den internationella kontrollen fungerar inte. IAEA, som skall kontrollera att spridningen av s.k. fredlig kärnteknologi inte samtidigt medverkar till spridning av kärnvapen, har inte lyckats i sitt värv. Så sent som i början av 1988 uppgav man i en rapport att man under det senaste året hade tappat bort inte mindre än 188 transporter av klyvbart material. Transnuklearskandalen i Västtyskland under 1987–1988, med avslöjanden av smuggling och falskdeklarering av kärnavfall, visar också hur naiv föreställningen om ett perfekt fungerande kontrollsystem faktiskt är.

Stöld, smuggling och kommers med begärliga produkter har aldrig i historien kunnat förhindras, inte ens med de mest rigorösa säkerhetskontroller eller med hot om de mest djävulska straff – det må ha gällt försvarshemligheter, sprit, narkotika eller vapen. Begärets förslagenhet känner inga gränser, och atomenergins värld utgör inget undantag. Allt fler samstämmiga uppgifter tyder i stället på att det redan i dag finns en svart handel med plutonium och anrikat uran, där materialet kommer från just den civila kärnkraftsverksamheten i Europa.

Spridningen av atombomber utgör det allvarligaste hotet mot mänsklighetens överlevnad. Försök att hindra spridningen av den s.k. fredliga kärnteknologin utgör ett hot mot kärnkraftsindustrins överlevnad. IAEA har redan från första stund styrts av representanter för kärnkraftsindustrin; svenskar utgör i det fallet inget undantag. De är dessutom så kortsynta att de inte förstår att kärnkraftsindustrin inte kan överleva om mänskligheten går under.

Det är helt orimligt att ett FN-organ har förvandlats till ett av de allvarligaste hoten mot våra möjligheter att överleva. I stället måste IAEA:s uppgift vara att även internationellt verka för att kärnkraften avvecklas, och IAEA måste framtas uppdraget att främja spridningen av den s.k. civila kärnkraften, vilket vi också föreslagit i motioner.

Redan på 1970-talet fanns det mycket solida skrifter med förödande kärnkraftskritik. För oss som tog del av dem har egentligen ingenting av den senaste utvecklingen, vare sig när det gäller skumma affärer eller när det gäller olyckor, varit direkt förvånande – tyvärr måste man säga.

Däremot tror jag knappast att någon hade kunnat föreställa sig att kärnkraftsmaffian ändå skulle fortsätta att prisa kärnkraften och kräva dess fortlevnad, som om ingenting hade hänt.

Det här är ett beteende som skulle te sig psykotiskt, om det inte vore så uppenbart att det nu handlar om att rädda vad som räddas kan av prestige och

vinster ur äventyret innan det är för sent. Märkligare är att beteendet alltjämt tas på allvar och bemöts med respekt i massmedierna och även här i kammaren.

Moderaterna låtsas att folkomröstningens resultat inte innebar något krav på avveckling över huvud taget. De skriver i sin reservation till betänkandet: "Att kärnkraftsproduktionen i Sverige skulle avslutas senast år 2010 ingick inte i resultatet av folkomröstningen år 1980." Carl Bildt har i annat sammanhang förklarat att folkomröstningen bara rekommenderade att vi skall ha kärnkraften kvar "så länge den är säker och miljövänlig". Hans Werthén har sagt att vi skall ha 50 reaktorer i Sverige, och "vi tänker inte lägga av". Vidare har vi i dag fått höra att moderaterna vill ha en ny folkomröstning i frågan.

Riksdagens beslut om avveckling senast år 2010 betyder tydligen inte ett skvatt i denna stat i staten!

"Vi kan inte fatta beslut som binder upp framtidens människor", säger dessa herrar, som själva låtit skapa ett avfall som människor tvingas ta itu med på 2040-talet och som människor kan komma att drabbas av i hundratusenstals år!

Kärnkraftsfrågan har visat vilken enastående livskraft den offentliga lögnen kan besitta. Jag skall ge några exempel.

Det började med uttrycket "en försiktig satsning". Det visade sig betyda mer kärnkraft per invånare än i något annat land: 2,5 gånger mer än i Frankrike, 4 gånger mer än i USA och 20 gånger mer än i Sovjet – det är de siffror som var aktuella för ett år sedan.

Sedan hette det "avveckling med förnuft". Det betydde som bekant en fördubbling av antalet reaktorer och nästan en tredubbling av kärnkraftseffekten.

Och nu har man trumfat igenom begreppet "förtida avveckling". Det står så t.o.m. i utskottets betänkande! Det finns givetvis ingen förtida avveckling, om man börjar stänga av reaktorer i mitten av 1990-talet. Tvärtom visar det en häpnadsväckande brist på respekt för människors oro och brist på ansvar för vår säkerhet att påbörja avvecklingen först femton år efter folkomröstningen och tio år efter Tjernobylyolyckan!

Med sina stora resurser och sina möjligheter till obstruktion intar kärnkraftsetablissemangen en fullständigt unik maktställning i svensk demokratisk historia. En omstrukturering av kraftbolagen är en nödvändig förutsättning om en modernisering och sanering av den svenska elförsörjningen skall bli möjlig. Det är experter på storskaliga energisystem som fortfarande dominerar, och med sitt tal om att kol och olja är de enda alternativen till kärnkraft visar de sin totala inkompetens när det gäller det byte av energisystem som måste komma – ett byte i riktning mot inhemska, mindre sårbara energikällor, i riktning mot en effektivare och mer ändamålsanpassad energianvändning.

Herr talman! "Varför killar det så skönt under fötterna?" Den frågan kunde man läsa i en av Vattenfalls annonser i dagstidningarna i januari i år. Den fortsatte så här: "Det är säkert en ny energiform. På gungande ledningar kommer nya energiformer hem till dig. Det är ett första steg i anpassningen till ett Sverige utan kärnkraft." Det var två fåglar som satt på en elledning och

Prot. 1988/89:119.
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

utbytte de här tankarna i annonsen. Längre ned i texten kunde man läsa: "Vi anser att våra kärnkraftverk är en tillgång. Vi kommer att driva dem effektivt och utveckla säkerheten."

Den här annonsen är ett tydligt exempel på den typ av dubbla budskap som regeringen förmedlar. Visserligen säger man att kärnkraften skall avvecklas, men samtidigt godkänner man Vattenfalls investeringar på över 1,7 miljarder i denna föråldrade energikälla, som en majoritet av oss klart har sagt att vi inte vill ha.

Kärnkraftsavvecklingen måste påbörjas omedelbart, och det är en skam och ett luredrejeri att påstå att det inte är möjligt, att det inte skulle vara möjligt att omgående stänga ett par reaktorer.

I första hand menar vi att reparationsarbetena på Ringhals 2 måste avbrytas och den reaktorn tas ur drift. Det vore också en ekonomisk vinst för statskassan, eftersom det skulle bli en direkt utgiftsminskning på Vattenfalls budget. Vi vidhåller också vårt tidigare förslag att Barsebäcksverket är det verk som närmast skall tas ur drift. Under en övergångsperiod kan vi tänka oss att acceptera naturgas som fortsatt energikälla i södra Sverige.

Det är sedan fullt möjligt att avveckla kärnkraften under 90-talet, så att Sverige kan gå in i det nya seklet befriat från kärnkraft. Det är inte längre en teknisk fråga eller ett ekonomiskt problem, utan enbart en fråga om politiska beslut som sätter i gång den process vars förutsättningar länge varit för handen. Vilka alternativa energiformer som vi kan använda och hur en utveckling av dem skall stimuleras har vi, inte så sällan ihop med centerpartiet och miljöpartiet, noggrant redogjort för både i motioner och i de reservationer som finns fogade till betänkandet. Det finns inte tid att här gå in på detaljer. Men vi anser att regeringens politik vad gäller utvecklingen av förnyelsebara energikällor, satsningen på energihushållningsåtgärder osv. präglas av passivitet, och den åsikten delar centerpartiet och miljöpartiet med oss.

Jag vill i stället gå in på frågan om kärnkraftsavfallet. Den påbörjade deponeringen av kärnkraftsavfall i Forsmark är ett brott mot framtida generationer. Vpk kräver ett omedelbart stopp för den pågående verksamheten, och att frågan om hur avfallet skall oskadliggöras omprövas grundligt och förutsättningslöst av en från kärnkraftsindustrin fristående forskargrupp. Vi är inte ensamma om detta krav. Jag vet att miljöministern har fått ett brev med ett upprop från en ochört bred samling av miljö- och fredsorganisationer, som kräver en opartisk utredning. Jag har också ställt en fråga om miljö- och energiministern är beredd att medverka, och jag hoppas att jag får ett positivt svar på fredag.

Slutförvar för Reaktoravfall, som är Sveriges lösning på problemet med det låg- och medelaktiva kärnkraftsavfallet, saluför Sverige utomlands som om Sverige vore det land som har löst avfallsfrågan, samtidigt som sakkunniga kritiker anser att denna lösning är att betrakta som totalt huvudlös.

"Forsmarkslagret är ett klart folkrättsbrott" säger miljöjuristen Staffan Westerlund.

"Att påstå att Forsmark är en säker slutförvaringsplats för kärnkraftsavfallet är oförsäktligt mot sanningen, mot all seriös vetenskap och mot kommande

generationer. Att köra i gång anläggningen kan bli förödande” säger geologen Nils-Axel Mörner, internationellt känd auktoritet på rörelser i berggrunden.

”Det svenska urberget spricker hela tiden, på så sätt skapas kanaler inne i berget för grundvattnets rörelser, vilket betyder att radioaktiviteten sprids.” Det säger t.ex. professor Nils Hast, en av världens främsta specialister på sprickbildningar i berg.

Situationen är denna:

- Berggrunden i området är enligt geologisk expertis mycket olämplig. Den genomkorsas av omfattande spricksystem, partier av krossat berg och svaga stråk. Riskerna för förskjutningar av berget i höjd- och sidled är dessutom stora, vilket gör att grundvattnets rörelser i berget inte kan förutsägas, och risken för spridning av radioaktivitet via vattnet är stor.

- När lagret är fyllt kommer ingen att kunna kontrollera vad som händer där nere. Det skall nämligen gjutas igen med betong.

- När tusentals ton armeringsjärn börjar rosta nere i lagret bildas vätgas. SKB har inte på något acceptabelt sätt visat att det skulle gå att släppa ut gasen samtidigt som de radioaktiva ämnena skall hållas instängda.

- De radioaktiva ämnena kommer att läcka ut i såväl grundvattnet som Östersjön.

Inte vare sig SKB, SKI eller någon annan instans har redovisat en detaljerad undersökning av vilka effekter det kan bli på den framtida miljön, när radioaktiva ämnen sprids till grundvattnet och till Östersjön. Man hänvisar till utspädning, men man har inte funderat över hur t.ex. de radioaktiva ämnena anrikas i fisken. Vad vi gör med avfallet i dag är avgörande för kommande generationers liv och framtid. Därför krävs en öppen debatt om avfallsfrågan.

Herr talman! Kärnkraftsäventyret har kostat och kommer att kosta samhället och oss skattebetalare oerhörda summor, medan kraftbolagen har gjort lysande vinster. Som om detta inte skulle vara nog, har bolagen dessutom, uppbackade av sina politiska företrädare, mage att komma och begära skadestånd för det som de kallar ”förtida” avveckling! Varför i allsin dar skulle de få det? Det naturliga vore ju i stället att kärnkraftsindustrin betalade skadestånd till oss medborgare, dvs. skadestånd för avsiktligt vilseledande information och exponering av befolkningen för oacceptabla faror.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga reservationer som undertecknats av vpk i de betänkanden som vi nu behandlar. Ytterligare frågor kommer Paul Lestander att behandla senare.

Anf. 12 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman erinrar, som jag förstår det, med rätta om det ansvar som vår generation har tagit på sig när det gäller den fortsatta förvaringen av det utbrända kärnkraftsbränsle som vi är skyldiga att gemensamt ta hand om – inte bara i vår generation utan även i kommande generationer. Jag kan hålla med Gudrun Schyman om att detta utgör ett ansvar, men jag hoppas att Gudrun Schyman också vill acceptera att det är ett ansvar vi tar på oss om vi nu inför en ny utländsk energiråvara med skadliga

verknningar på miljön – jag tänker här på naturgasen.

Jag tycker inte att man kan spela ut naturgas mot kärnbränsle, som jag uppfattade att Gudrun Schyman gjorde i sitt anförande. Man bör se att det finns problem med båda och acceptera att det förhåller sig så. Jag tycker att man bör undvika att göra misstaget att gräva ned gasledningarna i Sverige som senare ur miljösynpunkt kanske inte kommer att framstå som en bra insats, därför heller inte som en bra investering.

Anf. 13 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag får en déjà vu från åren kring 1968 när vänsterrevolten pågick i skolor och på universitet. Det var då så fundamentalistiska inställningar i politiken uppträdde. Varje enskild kunskap och varje uppgift blev till ett mönster i en världsvid konspiration, där världen bestod av onda och goda och det inte fanns några nyanser.

När Gudrun Schyman talar om kärnkraften framstår det hela som en undre värld som består av agenter i en besynnerlig och ständigt skum verksamhet, stöttade av korrumperade människor inom politik och näringsliv som bara har ondska som mål. Det bästa man kan kalla detta är en naivistisk världsbild, som faktiskt är värd att bemöta just på grund av att den är så ytterligt naiv.

Gudrun Schymans inställning hade varit värd mer respekt om hon någon gång också hade ägnat en tanke åt de svåra hot som finns i föreningar och utsläpp från alla andra energiformer.

Den dag som Maldiverna eller södra Danmark blir hotade av stigande havsvatten, står vi inför en global katastrof som vi faktiskt inte har sett när det gäller kärnkraften. Jag tycker att det var bra att Gudrun Schyman tog upp Tjernobyl-exemplet. Svenska säkerhetsexperten sade ju i en rapport till den svenska regeringen att den olyckan inte gav någon anledning att förändra riskbedömningen av den svenska kärnkraften. Där finns en annan typ av reaktorer och ett annat säkerhetsförfarande. Det är så enkelt, Gudrun Schyman, att kvalificerad och avancerad teknologi fungerar lika dåligt i ett kommunistiskt samhällssystem som fria människor. Det är ett samhällssystem som är lika omoraliskt och lika inkompetent att hantera tankar och idéer som den kvalificerade teknologin. Det är därför som man i Östeuropa har en usel miljösituation, som inom alla andra områden. Barn dör i södra Polen på grund av miljöförstöringen, som är en konsekvens av ett kommunistiskt samhällssystem, vilket Gudrun Schyman faktiskt omfattar, även om hon kommer att göra alla möjliga reservationer här. Varje gång som man har anträtt resan till den typen av samhällssystem har man besjålats av samma fundamentalistiska attityd i politiken. Jag skulle vilja föreslå Gudrun Schyman att försöka fundera på om hon efter en lika noggrann analys av oljekraften, naturgasen och kolkraften som av kärnkraften ändå inte kunde mildra bilden av den skräckstämning, hämtad ur en agentthriller, som hon försöker måla upp i riksdagens talarstol.

Anf. 14 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag vet inte vilka tidsepoker som man skall gå tillbaka till för att framkalla de stämningar som Gunnar Hökmark försöker teckna. Det är

väl det kalla krigets vindar som fortfarande blåser. Att komma dragandes med kommunistspöket när vi talar om energipolitik i Sverige tycker jag ändå är en över måttan stor brist på saklighet.

Jag tycker inte att det är naivt att se de faror som hotar. Enligt min mening skall man alltid göra detta när det är berättigat. Att se farorna och att så att säga våga ta dem till sig, Gunnar Hökmark, ger insikter och kraft att också arbeta för förändringar. Det är dess värre inte någonting som utmärker moderaterna. Ni har skyggglappar, så att man undrar om ni tror er vara med på hästkapplöpningar eller vad det nu kan vara fråga om.

Nu är inte kärnkraften ren globalt sett. Man har utrett att det faktiskt går åt fossila bränslen vid produktion av kärnkraftbränsle i en så stor utsträckning att de fossila bränslena lika gärna kunde brännas direkt: man får ut samma energieffekt. Men vi får inte skiten här hemma, eftersom vi importerar uranet, men globalt sett, Gunnar Hökmark, är kärnkraften inte någon ren energikälla. Jag kan lämna över de dokument som jag har, så att Gunnar Hökmark inte tror att det är några KGB-brev som jag har fått med mig hit i dag. Det är det faktiskt inte.

Till Hadar Cars vill jag säga att jag visst tycker att man skall vara försiktig när det gäller introduktionen av naturgas. Energipolitikens utveckling i Sverige och de oerhörda överdrifter i vad gäller talet om hur bra allting skall bli som man inte minst gav uttryck för vid introduktionen av kärnkraften, gör att det finns all anledning för oss politiker att fatta sådana beslut att vi i framtiden i praktiken har handlingsfrihet.

Både Hadar Cars och jag vet att den bästa och renaste energitimmen är den timme då det inte produceras någonting alls. Det måste alltså bli en kraftig satsning på energihushållning, liksom på inhemska förnybara energikällor, som inte medför något utsläpp över huvud taget. Det är naturligtvis det bästa. Dessa satsningar har vi efterlyst, och vi har kritiserat regeringen i högre grad än vad folkpartiet har gjort. Låt oss gå samman och pressa fram de resurser som behövs för den här typen av åtgärder. Då kan kanske naturgasen bli en parentes. Jag tror att det vore bra.

Anf. 15 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Det glädjer mig att Gudrun Schyman delar mitt intresse för att bevara handlingsfriheten. Jag förstår att hon liksom jag ser fram emot Birgitta Dahls svar på min fråga tidigare i dag: om regeringen kan acceptera att det sluts sådana avtal om köp av naturgas att den faktiska handlingsfriheten för denna riksdag, när vi nästa år skall fatta beslut vid den s.k. kontrollstationen, redan är bortblåst. Jag är övertygad om att inte bara Gudrun Schyman och jag utan många andra här i kammaren med intresse ser fram mot statsrådets svar på denna fråga, innan dagens debatt är slut.

Anf. 16 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Först till detta att kärnkraften inte skulle vara ren globalt. Såvitt jag förstår är detta ett erkännande från Gudrun Schymans sida att energiformen, åtminstone om vi ser till den nationella användningen, är renare än alternativen.

När det sedan gäller den globala och totala bilden finns ju Gudrun

Schymans uppgifter sedan en lång tid tillbaka, det är inga nyheter som hon har kommit över. Uppfattningarna blir lika ordentligt vederlagda varje gång som de dyker upp. Det skulle vara en fullständigt orimlig situation om de kostnader för olja och annan energi som skulle behövas för att producera uran skulle vara så pass mycket lägre att kärnkraften ändå skulle vara mycket billigare än olja och t.ex. kol.

Beträffande de olika samhällssystemen vill jag säga att min poäng inte var att jag ville blåsa kalla vindar på Gudrun Schyman. Jag ville bara peka på den mycket viktiga skillnad mellan olika typer av samhällssystem som finns. Gudrun Schyman företräder faktiskt ett samhällssystem som var det än har prövats har inneburit utebliven medmänsklig kontroll av beslutsfattarna. Det har förhindrats alla möjligheter till opinionsbildning, vilket har lett till skumraskaffärer och korruption, som har gjort just det möjligt som hon anklagar "kärnkraftsmaffian" för. Det är ju i Östeuropa som man har kunnat dölja att man förgiftar människors vardag. Det är värre, Gudrun Schyman, att vara anhängare av ett kommunistiskt samhällssystem när det gäller miljön och vår globala överlevnad än att vara för det fria och öppna samhället och där tillåta användning av kärnkraft parallellt med andra energiformer.

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det blir värre och värre. Det är faktiskt ganska ointressant att tala om miljöproblem i ett nationellt perspektiv. Det borde väl Gunnar Hökmark ha förstått efter de senaste årens utveckling. Växthuseffekten är ingen nationell fråga, lika litet som kärnkraft och radioaktiva utsläpp varhelst på jorden som de förekommer. De här problemen tål inga nationsgränser. Harrisburg-olyckan var ju inte roligare än Tjernobyl-olyckan. Det var tur för oss att vi inte befann oss närmare. Det här har inte att göra med det politiska och ekonomiska systemet.

Dessutom kan jag konstatera att den typ av förljugenhet och hemlighetsmakeri som innebär att man inte talar om vad som händer när det gäller de här sakerna ju är utpräglad i Sverige, som väl inte kan sägas vara ett socialistiskt land, åtminstone inte längre. Jag vet inte om det någonsin har varit det.

Jag tror att Gunnar Hökmark i sitt förra inlägg sade att man inte skall tala om bara kärnkraftsutsläpp utan om alla utsläpp. Nej, det handlar inte bara om kärnkraftsutsläppen. Vi är ivriga förespråkare för att man skall minska samtliga utsläpp, inte minst bilismens utsläpp med tanke på växthuseffekten. Här har jag från moderat sida inte hört någonting mer upphetsande än ett uttalande i en energipolitisk och trafikpolitisk debatt här i kammaren att moderaterna är för moderata åtgärder i form av bredare och rakare vägar. Det är mycket uppbyggligt, det vill jag säga.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Tiden tillåter mig inte att göra en genomgång av vad Gunnar Hökmark har sagt. En del av vad han yttrade är naturligtvis sant, men en del

uppfattar jag som osant. Jag kommer att tänka på ett gammalt rim: Nej, min vän, där hade du fel, två halva sanningar gör inte en hel.

Jag kan också konstatera att det saknas en kritisk analys av industrisamhällets problem i Gunnar Hökmarks värld, samtidigt som den präglas av en naiv tilltro till teknikens framsteg. Det finns dock ett undantag – Gunnar Hökmark kan inte föreställa sig en teknik som leder till att man hushållar med knappa resurser, i varje fall inte när det gäller energi. Vi i miljöpartiet tror att tekniken är väl mäktig att minska den totala omsättningen av energi i samhället med 2 % per år. I den här frågan har Gunnar Hökmark inte någon större tilltro till tekniken.

Jag instämmer gärna i mycket av det Hadar Cars sagt om satsningen på vindkraft och biologiska bränslen, och för övrigt också när det gäller en del av det han sagt om naturgasen. Jag är däremot förvånad över hans tal om att Birgitta Dahl och miljöpartiet går i armkrok. Om det har varit aktuellt med något slags armkrok under de senaste dagarna är det väl knappast miljöpartiet som socialdemokraterna försökt att gå i armkrok med. Naturligtvis stöder vi i miljöpartiet regeringens förslag på vissa punkter när det gäller kärnkraftsavvecklingen, men vi är mycket mer otåliga än regeringen. Vi tror betydligt mer på det gröna stråket inom energipolitiken än på det regeringen hittills har kunnat visa upp.

Ivar Franzén säger att tillfälligheternas spel styr miljöpartiets ställningstaganden. Ivar Franzén har nog inte läst och förstått dem. Min ambition med det här inlägget är bl.a. att försöka att ge litet grand av den helhetssyn som ligger bakom miljöpartiets motioner och reservationer i dessa frågor.

Gudrun Schyman har på ett förträffligt sätt beskrivit kärnkraftens och kärnkraftsavfalllets vådliga följder, och jag kan nästan instämma på varje punkt. Det befriar mig från att i detalj gå in på just de frågorna. Vår inställning när det gäller t.ex. IAEA och slutförvaret utanför Forsmark är identisk med vpk:s inställning, och jag tror att centerpartiet har samma linje när det gäller de flesta av dessa frågor.

När vi i miljöpartiet i dag för första gången får tillfälle att debattera energifrågorna i ett större sammanhang vill vi betona att energifrågan är en livsfråga i ordets egentliga betydelse. Utan energi inget liv. Vi kan gå ännu längre och säga: Utan energi inget universum; utan energi ingenting.

Miljöpartiet hade kanske inte funnits om inte energifrågan blivit så aktuell i det svenska samhället under senare år. Man kan på goda grunder påstå att miljöpartiet de gröna föddes ur 1979–1980 års folkomröstningskampanj om kärnkraften.

Denna kampanj upplevdes av många som ett svek mot demokratin. Det visade sig framför allt att det fanns stora grupper som inte ville se kärnkraftsfrågan som en isolerad fråga om säkerhet, utan som såg den som en del av ett mycket större och livsavgörande sammanhang: Hur skall vi människor hantera vårt hem, planeten Tellus? Vad kräver solidariteten med kommande generationer, solidariteten med djur och natur? Vad kräver solidariteten med u-länderna och solidariteten med vårt eget folk, dess hälsa och livskvalitet? Svaret blev: De gamla partierna saknar helhetssyn och civilisationskritik. De är fångna i ett kortsiktigt materialistiskt perspektiv och är ofta styrda av bestämda intressegrupper.

Många som fångades av de gröna budskapet menade att det på sikt är mycket farligt att låta sådana intressen vara styrande för politiken. De gamla partierna tycktes dessutom vara fångna i en kortsiktig maktpolitik, där innehavet av makten snarare än hur makten användes tycktes vara det viktigaste.

De gamla partierna var fast i trosföreställningen att en ständigt växande BNP var det viktigaste samhällsmålet och att om tekniken får utvecklas enligt marknadsekonomins lagar kommer detta automatiskt att leda till ett lyckligt samhälle. De har trots att levnadsstandard är synonymt med livskvalitet.

Allt detta vill miljöpartiet ifrågasätta. Vi i miljöpartiet representerar en människosyn som är starkt kritisk till dessa konventionella föreställningar, och vi ifrågasätter industrivärldens sätt att kortsiktigt exploatera jordens tillgångar. Det är tyvärr svårt att få till stånd en konstruktiv debatt utifrån en totalsyn – en grön ideologi – med vars hjälp man angriper de praktiska problemen på lång sikt från en mer ansvarsfull utgångspunkt.

Riksdagens arbetsmetod är i stor utsträckning fragmentering – "snuttifiering". När man försöker presentera en helhetssyn, t.ex. med hjälp av ett antal motioner på energiområdet, råkar man ut för fragmenteringen. Motionerna styckas upp mellan näringsutskottet, skatteutskottet, trafikutskottet, jordbruksutskottet och bostadsutskottet. Det krävs en ganska bestämd och envis vilja för att man inte skall tappa helhetsperspektivet under sådana förhållanden. Låt oss, herr talman, hoppas att vi åtminstone här i kammaren i någon mån skall kunna återupprätta helhetsperspektivet, så att de ekonomiska och ekologiska kraven när det gäller energipolitiken blir två sidor av samma mynt.

Det finns i industrivärlden en egendomlig föreställning om att en ständigt ökad energiförbrukning skulle vara en förutsättning för vår framtida lycka. Näringslivet har just nu startat en hetskampanj mot det som det kallar en förtida avveckling av två reaktorer. Den kampanjen saknar, enligt min uppfattning, motstycke i osaklighet och känslomässighet. Om man helt blygsamt frågar om det inte skulle kunna finnas någon mättnadsnivå, lagomnivå, utöver vilken en ökad energianvändning inte bara skulle vara onödig utan rent av skadlig, möts man av ilsket oförstående.

Det borde ändå vara självklart att det finns en sådan lagomnivå, och jag tycker att det är nästan lika självklart att Sverige har överskridit den nivån. Likväl som det finns en lagomnivå för hur mycket energi i form av mat som vi kan stoppa i oss, likväl måste det finnas en lagomnivå för energi i samhället. Det är ett välbekant faktum att vårt folkhälsoproblem inte är att vi stoppar i oss för få kalorier per person och dag, utan att vi stoppar i oss för många. Det är i själva verket många fler i Sverige som gräver sin grav med tänderna än som dör av svält.

Det finns därtill ytterligare en parallell. All föda är inte lika nyttig. Det finns sådant som är riktigt skadligt och bör undvikas. Det är samma sak med energin. Vi i miljöpartiet anser att kärnkraft är lika förkastlig som förgiftad mat. Det är lika olämpligt med fossila bränslen som med importerad, helt vitaminfri föda som leder till fetma och ohälsa.

Det finns ytterligare ett faktum som bör noteras. Ju mer energi vi försöker utvinna i naturen, desto fattigare källor måste vi utnyttja. De är inte bara

fattiga, utan de är också ofta belägna i en ömtålig miljö. Oljeutvinning i Alaska liksom nedhugningen av de tropiska skogarna för att finna bränsle till matlagning och värme är bra exempel på denna tes. Ju mer energi vi vill ha, desto fattigare och riskablare källor måste vi utnyttja.

Ett annat allvarligt bekymmer är att mänskligheten i allt större utsträckning har övergått från förnybara till lagrade energikällor – fossila. Mänskligheten betar sig lika klokt som en rik arvinge som lever upp sitt arv på kortast möjliga tid. Det värsta är att mänsklighetens ledare prisar sin klokhet medan detta sker. Just nu håller naturens hämnd på att komma i kapp oss i form av växthuseffekten, som hotar med många kombinerade katastrofer som finns beskrivna i vår motion N420.

Nu hör jag angreppen vina i luften: Skall vi inte fortsätta att öka vår export? Det finns minsann många människor som har otillfredsställda behov. Hur skall vi ha råd att förbättra miljön, om vi inte ökar vår tillväxt? Och tillväxt betyder i praktiken ökad pappersexport och bilexport och flera prylar i våra hem.

Nej, det är inte ökad export som skall vara ett prioriterat mål; däremot hållbarare, energisnålare produkter, som är konstruerade så att de kan repareras och återvinnas. Visst finns det människor med otillfredsställda behov i vårt land, men det finns ändå flera med övertillfredsställda behov, människor som skulle må väl av att förbruka mindre energi, för att inte tala om hur mycket bättre naturen då skulle må.

Låt mig nu sammanfatta miljöpartiets energipolitik som ligger bakom de sammanlagt 60 reservationer som återfinns i betänkandena för att ge en bild av att vi faktiskt har en ganska klar linje i vår politik.

Kärnkraften skall avvecklas på högst tre år. Politiken skall inriktas på energieffektivisering och hushållning. Målet är minst två procents reduktion per år av landets energiomsättning under de närmaste 25 åren. Det leder till en 40-procentig minskning på 25 år. Under samma 25-årsperiod vill vi reducera användningen av importerade fossila bränslen med 85 % till 15 % av dagens. För att nå därhän vill vi använda de marknadsekonomiska styrmedlen i största möjliga utsträckning. Det betyder att vi måste utnyttja energirävaruskatter som drabbar uran och fossila bränslen och givetvis alla farliga utsläpp från bränsleanvändningen. Men ytterligare åtgärder kan behövas, såsom vissa subventioner för övergång till inhemska bränslen och förbättrad energihushållning. I vår motion N418 har vi presenterat energibalanser på 25 års sikt för att illustrera en lämplig målsättning för de statliga styråtgärderna – men givetvis inte för att tala om exakt hur det skall se ut om 25 år. Men om man inte vet vart man *vill* är det ganska svårt att styra rätt, och därför har vi skisserat riktningen med dessa balanser. Det energisystem som vi ser fram emot på denna sikt domineras av dels den befintliga vattenkraften, dels ca 20 TWh vindkraft och lika mycket energi i form av solvärme och spillvärme, en fördubbling av de biologiska bränslena till 134 TWh samt en blygsam andel fossila bränslen – 32 TWh – huvudsakligen för användning inom transportsektorn och stålindustrin.

Nu säger någon: Detta är totalt orealistiskt! Javisst, det är orealistiskt om inte *viljan* finns. Men om *viljan* finns är vi övertygade om att det är möjligt utan att samhället skulle drabbas av någon som helst katastrof. Visst blir det

fråga om kraftiga omställningar, som kan leda till att vissa mindre grupper kan behöva byta jobb, men det kommer att kompenseras av den kreativitet och företagarganda och entusiasm som omställningen bör släppa loss. Jag är övertygad om att det inte är svenska folket som är problemet, utan snarare dess ledare inom politik och näringsliv. Därför är jag glad att få tillfälle att diskutera dessa frågor just här i denna kammare.

Eftersom jag är rädd för att det finns de som föreställer sig att det bara skulle finnas *ett* skäl till att kärnkraften bör avskaffas så snart som möjligt, vill jag försöka sammanfatta argumenten. Och jag menar att vart och ett av dessa argument är tillräckligt för att motivera kärnkraftens avskaffande, men tillsammans leder de till slutsatsen att denna teknik bör utplånas från jordens yta och att det är Sveriges ansvar att bidra till att så sker. Den bidrar inte till sysselsättning, och den är totalt oförenlig med välfärd. Det är vår sammanfattande ståndpunkt när det gäller linje 2:s formulering på valsedeln från 1980.

Kärnkraften måste bort därför att uranbrytningen är en ekologisk och mänsklig katastrof, som dessutom är djupt omoralisk, eftersom de människor och djur som drabbas aldrig får njuta en enda kilowattimme av den energi som kärnkraften genererar.

Kärnkraften måste bort därför att kärnenergins båda grenar – bomber och reaktorer – är sammanvuxna som ett par siamesiska tvillingar och därför att den s.k. fredliga kärnenergin hjälper till att sprida den krigiska. Dessa två verksamheter stöder varandra i en skumrasktillvaro som präglas av halvsanningar och hemlighetsmakeri.

Kärnkraften skall bort därför att hela den kärntekniska verksamheten förgiftar sin omgivning, varom det finns talrika rapporter från England (Sellafield), från USA (Hanford m.m.), från Frankrike (La Hague m.m.).

Kärnkraften skall bort därför att ingenting tyder på att kärnkraften på sikt är ekonomiskt försvarbar i jämförelse med miljövänliga alternativ.

Kärnkraften skall bort därför att reaktorer kan haverera när som helst. Det skulle visserligen aldrig kunna hända, men det hände ändå i Harrisburg och det hände i Tjernobyl. 16 000 svenska sjöar är fortfarande otjänliga som fiskevatten på grund av cesiumnedfallet från Tjernobyl, för att ta bara en detaljkonsekvens. Halveringstiden för cesium är som bekant 30 år. I morgon kan det gälla Barsebäck eller Ingalina eller Greifswald eller Lovisa. Därför är det ett oavvisligt krav att en snabbavvecklingsplan skall finnas. För att slippa att leva under sådana hot bör miljöpartiets treårsavveckling snarast påbörjas.

Kärnkraften skall avvecklas därför att även om några haverier aldrig kunde inträffa, så är problemen med det högaktiva avfallet skäl nog för att ändå avskaffa kärnkraften. Här har Gudrun Schyman sagt så mycket att jag inte skall säga någonting mer om den saken.

En förnämlig sammanfattning av synen på kärnenergin har formulerats av professor Olle Lindström på KTH, och jag tar mig friheten att citera honom. Han talar om Projektet Jorden.

”När Gud en gång skapade Jorden, såg han till att energiförsörjningen blev ordnad effektivt och säkert. Jorden försågs med energi från ett fusionskraftverk, en medeltung stjärna som fick heta Solen. Säkerhetsavståndet till jorden utmättes till 150 miljoner km. Kärnreaktionerna i den gigantiska reaktorn – – – beräknades pågå omkring 10 miljarder år innan solen skulle

svalna och ställas av. Detta var den utmätta tiden för projektet Jorden.

Energien överfördes som ljusstrålning till Jorden. Detta är inte särskilt effektivt men i gengäld miljövänligt. Genom ett sinnrikt val av rotationshastigheter ordnades en växling mellan dag och natt och mellan olika årstider. Detta medgav ett varierat växt- och djurliv på planeten.

Fotosyntesen blev instrumentet att fånga in och lagra solenergin, också det i ett sinnrikt kretslopp. Kolsyra och vatten bildas vid förmultning eller förbränning av växtdelarna. Dessa ämnen blir till ny växtbiomassa vid fotosyntesens förening av kolsyra, vatten och solstrålningens energi.

Människan har nu tagit sig före att söka efterlikna den himmelska tekniken i de jordiska laboratorierna. Denna teknikförtrollning har lett till jordiska projekt, som nu äventyrar människosläktets fortbestånd på jorden. Den jordiska kärnenergin ger kärnvapen för självförintelse en dag, då 'tusen solar utlöses på jorden'. Människans ursäkt är att hon behöver mer och mer energi för sitt välbefinnande. I sin teknikblindhet ser hon inte det enkla och uppenbara. Hon gör det ofattbara misstaget att inte utnyttja de naturtillgångar och naturprocesser som Gud ställde till förfogande för projektet Jorden. Det ges nu bara en väg – vägen bort från kärnenergin på jorden.

Energileveranserna – med ljusets hastighet – från solen och det sinnrika jordiska mottagningssystemet för att fånga in och lagra energin har utformats för att räcka under hela Jordenprojektet. Människan måste nu inse att projektet kommer att kapsejsa, om inte hon håller sig till den instruktion som givits av den gudomliga projektledaren.

Biobränslena energiskog, skogsavfall och torv kan frigöra Sverige från oljeberoendet och kärnkraften på kort tid och till rimlig kostnad."

Detta för mig direkt till frågan om de biologiska bränslena. Här har regeringens politik hittills svikit det som alla talar väl om i högtidstalen. Regeringen har inte följt sin uttalade policy från 1983 att se till att realpriset på olja sakta skulle stiga. Sedan 1986 har både oljepris och bensinpris fallit kraftigt och biobränslena har stora problem att hävda sig. Och som ytterligare hot mot deras framtid kommer regeringens tal om att man skall ersätta de differentierade energiskatterna med moms på energi.

Vi i miljöpartiet vill använda skatteinstrumentet för att styra energiförbrukningen bort från importberoende, bort från sårbarhet, bort från miljöskadliga energiformer. Vi vill dessutom genom ett direkt förbud se till att det inte investeras i nya anläggningar som skall bränna fossila bränslen, vilket framgår av reservation nr 36 i näringsutskottets betänkande 25. Det förefaller som om vi är det enda parti som tar riksdagens beslut från förra året om att frysa CO₂-utsläppen på nuvarande nivå på allvar. Vi vill ju för övrigt inte bara frysa utsläppen utan på en 25-årsperiod radikalt minska dem, som framgår av vår energimotion N418. Vi måste dock räkna med att under några år i samband med snabbavvecklingen – och vi talar om en snabbavveckling – av kärnkraften öka oljeanvändningen. Detta kan då öka koldioxidutsläppen, men förbudet mot att bygga nya anläggningar garanterar att detta blir en parentes.

Vi har noterat att statsminister Ingvar Carlsson har uttalat sig helt entydigt om växthuseffekten och vikten av att begränsa koldioxid och andra växthusgaser, men vi konstaterar samtidigt att det statliga Vattenfall

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

uppenbarligen varken tar intryck av riksdagens beslut eller av statsministerns uttalande.

Det finns också anledning att kommentera miljöpartiets inställning till naturgas. Vi är medvetna om att naturgasen är ett miljömässigt bättre bränsle än kol och olja. Den är dock ett importbränsle med hög sårbarhet och såsom fossilt bränsle bidrar det till växthuseffekten. Om vi nu investerar oss fast i ett storskaligt system för ett nytt fossilbränsle, så kommer det rimligen att användas åtskilliga årtionden. Bara de stamledningar som nu projekteras och som Swedgas vill fatta beslut om i år kostar över 16 miljarder kronor. Pengar som enligt vår uppfattning borde investeras i inhemsk förnybar energi och energihushållning. Pengar kan ju bara användas en gång. Man måste välja.

Miljöpartiet har, herr talman, hårt drivit frågan att det är energiråvarorna och deras eventuella sekundäreffekter i form av utsläpp som skall beskattas. Det är för oss en självklarhet att olja, kol, naturgas och uran som används för elproduktion bör beskattas på samma sätt oberoende av hur man använder dessa råvaror. Det förefaller som om detta synsätt har gjort ett visst intryck på andra partier, och vi hoppas på en fortsättning. Konsekvensen blir då att elektricitet skall vara obeskattad. Elektricitet är ingen energiform som finns i naturen. Det är ett sätt att transportera och överföra energi. Hur stor skattebelastningen blir på elektriciteten med vårt system blir då beroende på dels med vilken verkningsgrad man använder energiråvarorna och dels vilken råvara som används.

Herr talman, trots att jag satt upp mig för ett 25-minutersanförande är det omöjligt att kommentera de 60 reservationer som bär miljöpartiets beteckning i de tre betänkanden som här behandlas – NU25, NU30 och NU31. Jag yrkar härmed bifall till samtliga 60 reservationer, även till reservation nr 26 i betänkande NU25, där mitt namn saknas.

Låt mig, herr talman, avsluta med att påminna om att vi människor bara har en jord – planeten Tellus – en liten färgglad boll i en mycket stor rymd, och att det är vår uppgift att för egen del och för kommande släkten ta väl vara på den – det finns nämligen ingen jord i reserv. Vårt sätt som mänsklighet att hantera energifrågorna avgör om det skall finnas någon framtid eller inte.

I detta anförande instämde Anita Stenberg, Gösta Lyngå, Kaj Nilsson, Marianne Samuelsson, Ragnhild Pohanka och Eva Goës (alla mp).

Anf. 19 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Herrar Hökmark och Cars har fört in oss i hönsgården, där räven springer omkring och biter huvudet av hönsen. Ni får förlåta mig, men jag kan inte hjälpa att den här bilden erinrar mig om den hönsgård där den borgerliga energipolitiken utspelades under den tid som de tre borgerliga partierna bestämde. Då var det inte bara hönsen som fick halsarna avbitna. Rävarna kom i slagsmål med varandra och bet av halsarna på varandra. Jag tror att vi skall akta oss för att på nytt hamna i den situationen.

Årets energipolitiska debatt utspelar sig i ett läge mellan förra årets energipolitiska beslut om kärnkraftsavvecklingens inledning och nästa års kontrollstation, då regeringen utfäst sig att presentera ett åtgärdsprogram,

som uppfyller de villkor riksdagen ställde upp förra året.

Då beslutades – som bekant – att en första kärnkraftsreaktor skall tas ur drift år 1995 och en andra 1996, en i Barsebäck och en i Ringhals. Vid kontrollstationen 1990 skall det konkret avgöras vilka åtgärder för energitillförseln som måste vidtas för att inte den tidigarebeslutade avvecklingen av två reaktorer skall resultera i elbrist eller osäker tillförsel i mitten av 1990-talet och för att den elintensiva industrins energiförsörjning skall tryggas.

Enligt förra årets beslut förväntar sig riksdagen att regeringen skall redovisa en bedömning av de samhällsekonomiska kostnaderna av en förtida avveckling. När det gäller den elintensiva industrin har särskilt poängterats att utvecklingen i Bergslagen och norra Sverige, där denna industri har sin ryggrad och tyngdpunkt, måste uppmärksammas. Vidare har riksdagen understrukit betydelsen av att regeringen följer upp kostnadsutvecklingen för eluppvärmda bostäder, då vid kontrollstationen frågan om det behövs särskilda insatser till stöd för ombyggnad till andra uppvärmningssystem skall prövas. Andra problem som skall uppmärksammas är kärnkraftsavvecklingens konsekvenser för sysselsättningen på kärnkraftsorterna och risken för att kompetensen på det kärntekniska området skall försvagas vid kärnkraftverken och hos de centrala organen på kärnkraftsområdet. Viktiga faktorer att beakta är också riksdagens beslut om olika miljörestriktioner och det framtida energisystemets utveckling inom ramen för en förbättrad miljö.

Förra årets riksdagsbeslut och arbetet inför nästa års proposition har resulterat i en omfattande verksamhet. Denna sker bl.a. i utredningen om den elintensiva industrins konkurrensvillkor, i uppdrag till naturvårdsverket och statens energiverk om ett miljöanpassat energisystem samt i uppdrag till kärnkraftsinspektionen om en säkerhetsbedömning av de olika reaktorerna. Effektsituationen diskuteras med kraftföretagen. Kompetens- och sysselsättningsfrågor i anslutning till kärnkraftsavvecklingen övervägs av en särskild arbetsgrupp. Lagreglering av återkallelse- och ersättningsfrågorna i samband med avvecklingen bereds inom regeringskansliet.

Kommittén för indirekta skatter, vars uppdrag har stor betydelse också för energipolitiken, lade fram sina förslag nu i maj. Miljöavgiftsutredningen lägger i oktober fram ett samlat förslag till ekonomiska styrmedel inom energi- och trafikområdena.

Näringsutskottet har funnit att arbetet drivs efter de riktlinjer som drogs upp förra året. Det har därför varit naturligt att vid behandlingen av den stora mängden motioner vid årets riksdag hänvisningar sker till detta arbete och att ställningstagandena i realiteten hänskjuts till nästa år. Utskottet tillstyrker regeringens samtliga förslag och avvisar alla motionskrav. Jag ber därför här att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkanden 25, 30 och 31 på samtliga punkter. Låt mig också instämma i de bifallsyrkanden, som jag utgår ifrån kommer att ställas beträffande hemställan i skatteutskottets betänkande nr 35.

Jag vill härefter övergå till några speciella områden.

Det är uppenbart att den sedan lång tid redovisade partipolitiska splittringen i energifrågorna kvarstår.

Längst till höger återfinns moderaterna med en kärnkraftsvänlig tillväxt-

politik av traditionellt slag. I grunden vill moderaterna slå vakt om kärnkraften, och inte bara bevara utan också fortsätta att bygga ut den, fast det senare sägs inte direkt ut – än. Däremot kan inte resonemangen om miljökonsekvenserna och kraven på en total omprövning av strategin för kärnkraftsavvecklingen 1990 i reservation nr 1 tolkas på annat sätt. Moderaterna har en förmåga att huka sig och komma ihåg riskerna vid varje kärnkraftsolycka, men så fort det gått någon tid återtar de på nytt rollen som aktiva kärnkraftsförespråkare.

Folkpartiets agerande pekar på en mer kluven inställning. Fortfarande återfinns partiet på barrikaderna när det gäller att stå fast vid linje 2 från folkomröstningen 1980, som innebar en slutlig avveckling år 2010. Men samtidigt är man alltmer obenägen att ta konsekvensen av detta, utan man hänvisar till en obestämd framtid. Det är energimarknadens aktörer som skall fatta de verkliga besluten, och i reservation nr 3 instämmer folkpartiet i moderata partimotioners beskrivningar av verkningarna av den kärnkrafts-avveckling som inleds 1995 och 1996. Man skulle kunna beskriva folkpartiets utveckling som ett fasthållande vid avveckling år 2010 med ett successivt närmande till moderaterna.

Miljöpartiets inträde i riksdagen har stärkt den gruppering av centern och vpk, som tidigare krävt en snabbare avveckling av kärnkraften än riksdagsmajoriteten. Någon inverkan på utskottets handläggning av dessa frågor har inte miljöpartiets inträde inneburit. Däremot har möjligen den detaljerade kunskapen i olika energifrågor fått en förstärkning i näringsutskottet. När det gäller visionerna, som Lars Norberg nyss här utförligt redogjorde för, kan jag villigt erkänna att jag hyser stor sympati för dem. Problemet är bara att verkligheten ställer vissa krav när visionerna skall anpassas till den.

En sammanfattning av miljöpartiets energipolitik, såsom den framträder i dess reservationer, är att kärnkraften skall avvecklas på tre år. Partiet säger vidare nej till fossileldade kraftverk, nej till naturgas, nej till förgasningsanläggning i Nynäshamn, nej till fortsatt verksamhet i Studsvik, nej till utvecklingssamarbete mellan Vattenfall och Asea Brown Boveri. Man föreslår ökade elskatter och ökade taxor på kärnkraftsel. På tre år vill alltså partiet ta bort den elkraftsproduktion av drygt 60 TWh som i dag produceras i kärnkraftverken. Det är ungefär lika mycket som hela vattenkraften i dag ger i form av elproduktion. Det enda som skall komma i stället, fast det är högst osäkert om den går att bygga ut på tre år, är kraftvärmens som skall ge ungefär en femtedel av den bortfallna kärnkraftsproduktionen. Jag tror att även om man liksom jag är en varm anhängare av att vi så långt möjligt skall klara vår elproduktion med förnyelsebara energikällor, inser man att detta är en omöjlighet i det tidsperspektiv som miljöpartiet anger, utan att det får vitala följder när det gäller sysselsättning och välfärd. Miljöproblemen blir förvisso också betydande som en följd av dessa faktorer.

Detta är den kritiska punkten i miljöpartiets hela politik. Hur vill man möta dessa konsekvenser? Vad har man för besked att lämna arbetarna i den tunga industrin i Bergslagen och i Norrland? Var skall de få arbete efter tre år? Hur tänker man lösa elvärmekundernas uppvärmningsproblem på tre år? Hur skall man klara samhällsekonomin med dessa brutala operationer? Det kan tyckas att detta är alltför hypotetiska frågor i dag. Vi vet att miljöpartiet

inte har tillräcklig kraft att genomföra sitt avvecklingsprogram. Men partiet har fått plats i Sveriges riksdag med hjälp av detta program. Därför är det partiets skyldighet att också redovisa hur man tänker klara konsekvenserna.

Med sympati hör jag Ivar Franzén presentera sina åsikter när det gäller energifrågan. Min sympati kommer av att det finns så mycket av kunnskap hos honom. Men när Ivar Franzén kommer fram till slutsatsen att allt detta "goda" skall skapas genom en marknadsekonomi, är han inte längre trovärdig, vilket i och för sig centerpartiets företrädare accepterar, eftersom man – när man kommer till det praktiska förverkligandet av sina krav – på varje punkt kräver samhällseliga ingripanden för att styra den marknadsekonomiska utvecklingen.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att som ett resultat av det val som ägde rum i höstas har den majoritet av riksdagen som vill börja avvecklingen under 1990-talet förstärkts. Men några nämnvärda effekter på det reella ställningstagandet har inte detta lett till i det utskottsbetänkande som nu föreläggs riksdagen. Den diskussionen får komma nästa år.

Om opinionen i riksdagen när det gäller en mera radikal energipolitik förstärks till följd av valet, är det mer osäkert om detta också gäller hos allmänheten. Undersökningar pekar på att det skett en viss förskjutning bort från rädslan för kärnkraften. Röster i fackföreningsrörelsen talar för en ökad energiproduktion. Fortfarande är det dock bara en minoritet som enligt opinionsundersökningarna vill fortsätta att satsa på kärnkraft. Med andra ord: beslutet om avveckling av kärnkraften är fortfarande väl förankrat hos folkopinionen. Däremot synes som ett resultat av den allt bredare miljödiskussionen allt fler vilja satsa på en utbyggnad av vattenkraften.

Bakom denna utveckling ligger naturligtvis tidsfaktorn. Vi är längre bort från Tjernobyl och ännu längre bort från Harrisburg. Men det finns också ett fördjupat miljömedvetande som betonar de långsiktiga oacceptabla effekterna och användning av alla fossila bränslen. Till detta bidrar också rädslan att ny energiproduktion skall leda till eltaxor som hotar sysselsättning och välfärd.

Vi vet att det kommer att inträffa nya kärnkraftsolyckor. Detta garanterar den mänskliga faktorn och säkerhetsmässigt otillfredsställande reaktoranläggningar runt om i världen. Fortfarande kvarstår stora säkerhetsproblem med kärnkraften, och avfallsfrågorna har ännu inte lösts. Internationellt ökar tveksamheten gentemot kärnkraften. Vi kan inte forma en energipolitik som varierar med tidsavståndet till den senaste olyckan. Därför kan vi socialdemokrater aldrig acceptera moderaternas vindflöjelpolitik. Vi vet också att ny elproduktion, var den än kommer ifrån, kostar mycket och därför får genomslag på taxorna.

Däremot har vi anledning att med tillfredsställelse se på den hushållning och den nya teknik som nu växer fram. Den sparar energi, men den ger dessutom hopp om att de miljökrav som riksdagen uppställt också skall kunna uppfyllas.

Det är här som den verkliga utmaningen ligger inför framtiden. Vi måste få fram ett energisystem, där hushållningen sätts i centrum. Det finns ingen energiproduktion – ännu – som inte har miljökonsekvenser. Därför är den bästa miljöeffekten i energiproduktionen den icke efterfrågade kilowatten.

I detta syfte måste produktionssystemet ställas om så, att kraftproducenterna och förbrukarna stimuleras att spara. I dag stiger kraftproducenternas lönsamhet med varje ytterligare producerad och levererad kilowatt. I framtiden bör lönsamheten i stället stiga med varje sparad kilowatt. Det är glädjande att konstatera att denna form av diskussion nu också förs bland kraftproducenterna.

Också taxe- och skattesystem måste utformas med inriktning mot en energiproduktion, som tillfredsställer både energipolitiska och miljöpolitiska mål. Dessa mål är långsiktiga. Därför lämpar sig energiskatterna dåligt som finanspolitiska instrument. Det här påståendet förändras inte av de senaste diskussionerna och förslagen när det gäller energiskatteutvecklingen. Den höjning som nu föreslås är tillfällig och görs i avvaktan på de förändringar av taxorna som skall ske nästa år. Mot den bakgrunden har det just i denna situation varit möjligt att acceptera läget.

Ett problem som växer i betydelse är de regionalpolitiska konsekvenserna av energiproduktionens förändringar. Detta beror både på vår industristruktur och på våra varierande klimatiska förhållanden. Billig vattenkraft har under lång tid varit en stimulans för uppbyggnad av stora delar av vår tunga industri, där skogsindustrin är den absolut ledande både i vad gäller ekonomisk betydelse och regionalpolitiska sysselsättningseffekter. Det är viktigt att denna industri kan behålla sin konkurrenskraft också i framtiden. Därför är det en angelägen uppgift både för samhället och industrin att se till att de nödvändiga förändringarna av energisystemet möjliggör detta.

Redan i dag nedsätts energikostnaderna för skogsindustrin med 358 milj. kr. I och med att vi fattar beslut enligt det senaste förslaget om förändringen av energibeskattningen tillkommer ytterligare 300 milj. kr. i nedsättning. Den totala nedsättningen av energiskatterna för hela den energiintensiva industrin uppgår efter de senaste besluten till ca 1,1 miljard kronor.

Detta är en icke obetydlig överföring av resurser till i stor utsträckning de norra delarna av landet, som dessutom förstärks av den generella eltaxenedsättningen på 1 %, som gäller för Norrland.

Det sker alltså redan nu en omfördelning av energikostnaderna, som har betydande regionala effekter. Till detta kommer sedan vad som kan komma fram ur regionalpolitiska utredningens övervägande om att en del av vattenkraftsvinsterna skall föras tillbaka till de vattenkraftsproducerande kommunerna. Det kan ju noteras att redan i dag har enligt vattenlagen vattenkraftsproducerande kommuner vissa ersättningar. Till detta kommer slutligen vad som kan bli resultatet av utredningen om den elintensiva industrins konkurrenssituation. Vi socialdemokrater kommer dock inte att svika människorna i dessa bygder, utan vi skall se till att forma en energipolitik som även i framtiden medger utkomst och sysselsättning.

Det är också glädjande att nu också arbetet med att finna energisnåla processer, som samtidigt är miljövänliga och råvarubesparande, håller på att växa fram inom skogsindustrin. Längre såg det ut som om industrin föredrog att enbart klamra sig fast vid förhoppningarna om ett beslut om fortsatt kärnkraftsanvändning, men nu verkar en omsvängning att vara på väg. Inte minst tycks detta bero på att kraftindustrins eget utvecklingsarbete nu har kommit i gång på allvar.

Ett särskilt problem utgör de kommuner som satsat på kraftvärmeverk eldade med inhemska biobränslen och sedan anknutit fjärrvärmesystemen till oljeprisets utveckling. Här är det en skyldighet för samhället att gripa in, lämpligen som redan skett via det kommunala skatteutjämnningssystemet. På längre sikt bör det dock hellre ske via ett energiskattesystem som tar hänsyn till de långsiktiga energi- och miljöpolitiska målen.

Det finns alltså en rad positiva tecken på en framsyftande händelseutveckling när det gäller hushållning och en bättre energianvändning. Det är viktigt att dessa resultat också förs ut till allmänheten så att den bättre kan följa omställningsarbetets olika faser och inte enbart behöver vara hänvisad till kampanjer organiserade av industrikapitalets kärnkraftsanshängare. Här finns det anledning att ställa stora förhoppningar på bl.a. Vattenfalls verksamhet, uppdrag 2000.

Trots detta finns det ingen anledning att dölja att en total kärnkraftsavveckling fram till år 2010 ställer oss inför många utmaningar. Men det måste vara också vår generations uppgift och inte bara en angelägenhet för våra barn och barnbarn att ta ansvaret för att det i energipolitiken skapas förutsättningar för en övergång från olja till förnybara och inhemska energikällor, samtidigt som förutsättningar skapas för att kärnkraften skall kunna avvecklas – och att allt detta kan ske utan att landets elförsörjning äventyras och utan att samhällsekonomiska, sociala eller miljöpolitiska mål riskeras.

Herr talman! En sådan energipolitik vill vi socialdemokrater föra!

Anf. 20 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson, år 1980 var vi överens om att man skulle utveckla de alternativa energikällorna och att man skulle satsa på energihushållning. När man hade fått framgång med de satsningarna skulle man börja avveckla kärnkraften. Nu föreslår ni inte alls detta. Ni gör inte alls på det sätt som Åke Wictorsson sade nyss, vad gäller vår generations ansvar för att vi får miljövänliga, inhemska energikällor. Nu sätter ni i gång avvecklingen med hjälp av naturgas och andra fossila bränslen. Det är ett svek mot vad vi tillsammans stod för i början av detta årtionde.

I 1981 års energikommitté gick socialdemokraterna fram med förslaget att man skulle inleda kärnkraftsavvecklingen under nästa århundrade, dvs. första årtiondet på 2000-talet. I dag sviker ni detta och vill sätta i gång tidigare fastän alternativen inte är framtagna. Ni har ingen som helst grund för att tala om att något annat parti skulle ha kluvna synpunkter eller att det skulle finnas någon tvekan när det t.ex. gäller folkpartiets inställning. Socialdemokratin har däremot tagit stora steg bort ifrån den linje som vi en gång kämpade gemensamt för.

Jag hörde inte att Åke Wictorsson utvecklade argumenten för varför ni i dag säger nej till energiskattehöjningar. Åke Wictorsson var mycket tyst på den punkten. Vi vet ju att han om några dagar skall säga ja till höjningarna. Åke Wictorsson kanske därför tycker att det är besvärligt att nu argumentera emot, för att om 14 dagar behöva argumentera för. Det vore dock intressant om Åke Wictorsson skulle vilja demonstrera sin klivenhet även på den här punkten.

Jag frågade statsrådet Dahl – som nu har lämnat kammaren för regeringsgöromål – om vi skulle få något besked om att det före kontrollstationen nästa år skulle kunna komma att träffas sådana avtal om naturgasköp att handlingsfriheten för riksdagen i samband med behandlingen av regeringens proposition nästa år faktiskt skulle vara borta – lika borta som statsrådet är från kammaren nu. Något svar har jag inte fått. Kanske Åke Wictorsson som lär stå regeringen nära – i varje fall i vissa frågor – kunde ge några synpunkter på denna.

Herr talman! I statsministerns anförande i debatten den 8 maj fanns det en viss öppning. Jag vet inte om Åke Wictorsson lade märke till det. Det kanske finns skäl att i ett kommande replikskifte återkomma till denna.

Anf. 21 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för de bitvis vänliga recensionerna, Åke Wictorsson. Men Åke Wictorsson påstår att miljöpartiet säger nej, nej, nej. Vi säger nej först och främst till två saker i dessa sammanhang, nämligen till kärnkraften – den skall bort snabbt – och till de fossila bränslena, som skall elimineras på en betydligt längre tid. Vi har föreslagit 25 år.

Vi säger ja till en mängd saker. Vi säger ja till vindenergi och solenergi. Vi säger ja till biobränslen. Vi föreslår att användningen av biobränslen skall fördubblas under samma tid. Vi säger ja till energihushållning och bättre teknik.

Vi säger mycket riktigt nej till vissa delar av verksamheterna i Studsvik, som är inriktade på kärnenergi och som vi tycker kan vara ganska onödiga när man avvecklar kärnkraften. Vi säger nej till Asea Brown Boveris samarbetsinvt till svenska staten, som innebär att svenska staten skulle betala hälften av utvecklingskostnaderna för mer avancerad högespänd likströmsöverföring. Vi gör det av det skälet att med en kärnkraftsavveckling kommer vårt svenska högespända elnät knappast att behöva särskilt mycket förstärkningar eller ny teknik inom den närmaste mansåldern. Vi tycker också att Asea Brown Boveri, såsom ett stort multinationellt företag, har alla resurser att bedriva utveckling på egen hand. Företaget kommer att få alla vinster av denna verksamhet. Staten har alltså ett mycket måttligt intresse av att vara inblandad i detta.

Vi säger nej till att Vattenfall skall ägna sig åt diverse olika verksamheter som ligger utanför Vattenfalls traditionella ansvarsområde. Det gör vi av skäl som jag tidigare har talat om här i kammaren. I varje företag utvecklas något av en företagsideologi, en företagskultur. Företagskulturen inom Vattenfall går ut på att man måste sälja elström och utveckla elproducerande enheter. Att ett företag skall försöka få folk att köpa mer av en produkt och samtidigt få dem att hushålla med den produkten, så att de köper så litet som möjligt, går inte riktigt ihop.

Slutligen vill jag när det gäller skatt säga att vi menar att energiskatter är ett energipolitiskt hjälpmedel som behöver utnyttjas. Det är roligt att vi i näringsutskottet alldeles nyligen kommit fram till att socialdemokraterna och centern samarbetar i den riktningen.

Anf. 22 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Åke Wictorsson att det inte är som han sade, att jag medverkade till att föra in honom i hönsgården. Såvitt jag kan begripa har han varit i hönsgården hela tiden.

Den energipolitik som präglar socialdemokraterna saknar totalt den konsekvens som Åke Wictorsson här ger sken av. Det finns inget parti i svensk politik som har intagit så många olika ståndpunkter i energifrågan som det parti Åke Wictorsson företräder: från det sena 70-talet, då Birgitta Dahl stod här och råskällde för att en reaktor fick två månader ytterligare på sig innan den skulle startas, till dagsläget, då ni har formerat ett slags linje 2,5. Ni har intagit alla ståndpunkter.

Jag kan inte begripa hur Åke Wictorsson över huvud taget kan få för sig att kalla moderata samlingspartiets politik för vindflöjelpolitik. Åke Wictorsson företräder ju ett parti som i dagarna har justerat ett betänkande som går ut på att man skall ta bort elskatten. Samma parti har i ett annat forum samtidigt medverkat till att man skall höja elskatten. Det är ju propellerpolitik. Det har tyvärr karakteriserat socialdemokratisk energipolitik genomgående.

Åke Wictorsson avslutade sitt anförande med att säga: Det är den energipolitik vi vill föra. Den avslutningen var mer symptomatisk än Åke Wictorsson riktigt insåg just då. Det är mycket som ni vill, men ni gör ju inte så! Ni gör i praktiken tvärtom. Ni vill genomföra en politik som gör oss mindre oljeberoende och mindre beroende av fossila bränslen, och ni står för en radikal återintroduktion av fossila bränslen.

Jag vill fråga: Kommer kontrollstationen att innebära att ni är beredda att ta bort beslutet om att förtidsavveckla 1995 och 1996? Eller kommer ni att stå på er, fristående från verkligheten, oavsett vilka konsekvenser det får miljö, sysselsättning och välfärd? De olika utredningar som har gjorts visar ju att det inte går så enkelt. Den frågan vill jag ha svar på.

Jag skulle också vilja ha svar på en annan fråga. Den svenska ekonomin är i dag överhettad, och det på en extremt låg nivå av ekonomisk tillväxt. Likväl har vi en fortsatt uppgång i industrins förbrukning av elektricitet. Jag vill då fråga: Vilka konsekvenser för den svenska ekonomin och välfärden kommer höjda elpriser och brist på el att få under 1990-talet?

Slutligen, den kanske allra viktigaste frågan: Om det mot förmodan skulle bli så att Sverige får en jämfört med de andra västeuropeiska länderna normal ekonomisk tillväxt, vilket utrymme ger Åke Wictorssons energipolitik för den nödvändiga omställningen av svenskt näringsliv?

Anf. 23 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Åke Wictorsson säger att vpk-, miljöparti- och centergrupperingen har gjort att opinionen för en avveckling av kärnkraften har stärkts. Sedan säger han: Men det har inte hänt någonting. Vad beror det på, Åke Wictorsson? Det beror ju på att socialdemokraterna, som har haft full möjlighet att instämma i den avvecklingspolitik vi förespråkar, inte gör det. Det beror varken på centerpartiet, miljöpartiet eller vpk, utan det beror faktiskt på socialdemokraterna, som inte tar ansvar för den politik som man säger sig vilja bedriva och inte i praktiken tar ansvar för den avveckling man säger sig vilja ha.

Åke Wictorsson tar upp ett par områden, som jag tycker är viktiga och som jag berörde något i mitt anförande. Det gäller avfallsfrågan, som han tillstår inte är löst, och kompetens- och säkerhetsfrågan. Båda dessa frågor blir svårare att hantera ju längre man drar ut på avvecklingen. Ju snabbare vi avvecklar desto mindre avfall har vi att hantera, avfall som vi inte vet vad vi skall göra med. Ju mindre, desto bättre. Ju snabbare vi avvecklar, desto större är möjligheten att de som arbetar i kärnkraftsindustrin stannar kvar och att det inte blir en flykt från den industrin.

Slutligen säger Åke Wictorsson att man inte kan utforma energipolitiken utifrån den takt med vilken det inträffar kärnkraftsolyckor. Men det är ju precis det som socialdemokraterna har gjort! Det krävdes en olycka i Harrisburg för att man skulle gå med på en folkomröstning, som en samlad miljöopinion hade krävt. Det krävdes en olycka i Tjernobyl för att statsministern skulle uttala att kärnkraft inte är möjligt att ha i ett civiliserat samhälle. Precis det som Åke Wictorsson säger här att ni vill gör ni absolut inte. Det måste vara litet besvärligt att inta en sådan hållning.

Anf. 24 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson inledde med att redovisa en mängd utredningar som pågår och som skall utgöra underlag för kontrollstationen. Den kritik som kan riktas mot detta är inte i första hand att utredningarna görs, utan kritiken gäller allt som försummas under utredningstiden. Jag pekade i mitt anförande på att om man hade fört den politik vi var överens om 1986, skulle vi ha haft åtminstone 20 TWh lägre energianvändning eller kunnat producera samma mängd energi med biobränsle. Socialdemokraterna har haft ett garanterat stöd i riksdagen, utan några som helst förhandlingar, för den energipolitik som var fastlagd 1986.

Sedan säger Åke Wictorsson att vår marknadsekonomiska styrning inte är trovärdig. Samtidigt säger han något som jag gärna instämmer i, nämligen att en sparad kilowattimme är minst lika mycket värd som en producerad. Och vi bör försöka att nå målet att i första hand ersätta i stället för att producera när detta kan göras till samma kostnad. Detta är ju något av finessen i centerpartiets uppläggning. Vi i centerpartiet tar en del av vattenkraftens resurser och för över dem bl.a. till en effektivare energianvändning som är samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt lönsam. Vi vill genom beskattning osv. få en riktig värdering rent marknadsmässigt av lagervara gentemot förnybar energi. Koldioxidskatten kommer att bli ett utomordentligt bra instrument i detta sammanhang. Jag hoppas att man så småningom skall uppnå en majoritet i denna kammare för detta förslag.

Det är alltså helt klart att man med dessa förslag till åtgärder kan få samstämmighet i fråga om miljön och samhällsekonomin när det gäller vad som är ekonomiskt för det enskilda företaget. Därmed får man en marknads-ekonomisk styrning med stor effektivitet.

Avslutningsvis visade Åke Wictorsson med all tydlighet på bindningen till Vattenfall och de stora industriföretagen. Det är bra att de arbetar. Men jag skulle återigen vilja vädja till socialdemokraterna att inte glömma bort att detta är hela svenska folkets angelägenhet. Svenska folket är en omistlig

Anf. 25 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna ansluta mig till det sista som Ivar Franzén sade. Jag försökte säga detta i mitt huvudanförande. Det är mycket viktigt att vi lyckas förankra energipolitiken hos en bred folkopinion. Det tycker jag skall vara en av utgångspunkterna när vi nu går in i det praktiska arbetet att förverkliga beslutet om kärnkraftsavveckling i och med att vi fattar beslut som kontrollstationen 1990.

Ivar Franzén, när man gör detta konstaterande och när man gör konstaterandet att vi är beroende av en mångfald av aktörer på detta område, kommer man inte förbi det faktum att vi har en industri som är storskalig och intensivt beroende av elenergi, nämligen skogsindustrin. Jag skulle vilja ställa en fråga till Ivar Franzén. Hur skall vi kunna decentralisera skogsindustrin och bevara dess konkurrensmässiga effektivitet, som är en nödvändighet för vårt land ur många synpunkter? Det tycker jag är en ganska avgörande fråga.

Gunnar Hökmark och Gudrun Schyman försökte genom att hänvisa till en utvecklingsfas som socialdemokratin har genomgått göra trovärdigt att socialdemokratin vacklar i energipolitiken. Jag är den förste att erkänna att vi inom socialdemokratin har genomgått denna fas. Jag har personligen också gjort det. Jag var i början av 70-talet med och motionerade om flera kärnkraftsreaktorer till Forsmark. Det fattades inte ett sådant beslut, men jag fanns på barriaden. Denna utvecklingsfas har inneburit att vi successivt har lärt oss alltmer om dessa frågor, och vi vore dåliga politiker om vi inte drog slutsatser av denna inlärningsprocess. Men när vi har gjort det måste vi rimligtvis ha någon fast grund att stå på när det gäller det framtida handlandet. Vi kan ju inte konstatera att vi har lärt oss dessa saker och sedan låta detta sjunka undan, när det inte är lika aktuellt och när det inte finns samma dramatiska rubriker i pressen, och sedan vandra tillbaka och inta en tidigare ståndpunkt. Detta gör moderaterna i dessa frågor gång på gång. Moderaterna gör som gummigubben. De får ett slag i samband med en olycka och hukar sig men är tillbaka till samma kärnkraftsvänliga attityd igen när det har gått en tid.

Lars Norberg, er politik som innebär en treårig kärnkraftsavveckling blir ju inte trovärdig förrän miljöpartiet redovisar hur man skall lösa problemet med eltillförseln efter dessa tre år. Denna uppgift klarar inte miljöpartiet. Ni i miljöpartiet talar inte om vem som skall bära kostnaderna och hur de skall fördelas. Hur skall miljöpartiet kunna genomföra detta utan att det får direkta konsekvenser för sysselsättningen i de områden där den elintensiva industrin finns?

Anf. 26 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om socialdemokraterna vacklar i energifrågan, men vinglar som berusade alikor gör de. Det framgår tydligt av debatten här i dag.

Åke Wictorsson säger att socialdemokraterna inte kommer att svika dem

som bedriver näringslivsverksamhet i Norrland och dem som arbetar där, men samtidigt drar socialdemokraterna undan förutsättningarna för att näringslivet på dessa platser skall kunna fortsätta att blomstra. Och regeringens egna tjänstemän pekar med rätta på att lösningen kan ligga i att företagen flyttar utomlands. Genom sin politik sviker socialdemokraterna dem de säger sig vilja stödja.

På min fråga till Birgitta Dahl om naturgasen har jag inte fått något svar vare sig från henne eller från Åke Wictorsson. Eftersom detta är min sista replik vill jag starkt understryka att om regeringen binder upp Sverige genom avtal med utländska leverantörer om stora gasköp så att den faktiska handlingsfriheten är borta när riksdagen 1990 skall fatta beslut vid kontrollstationen, har den gjort sig skyldig till något som förtjänar en mycket allvarlig anmärkning från konstitutionsutskottets sida. Jag hoppas verkligen att så icke kommer att ske, men jag är inte säker på att det inte kan inträffa, eftersom tystnaden på denna punkt är så monumental från de socialdemokrater som nu är närvarande i kammaren.

Statsministern sade följande i en replik här i riksdagen den 8 maj i år:

"Då var meningen att vi skulle starta 1998," – underförstått kärnkraftsavvecklingen – "nu säger vi från regeringens sida 1995. Det är dock en ganska marginell skillnad, vill jag säga, om vi skall starta 1995 eller 1998, men regeringen kommer för sin del att planera så att starten skall kunna ske 1995."

Här finns i varje fall en nyans, en springa till en öppning, när det gäller att finna en bredare bas för energipolitiken än den regeringen har i dag i kammaren. Det vore intressant att höra om Åke Wictorsson har någon kommentar till vad statsministern sade den 8 maj i år.

Anf. 27 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson, i min förra replik hade jag inte tid att gå in på kärnkraftsavvecklingen. Jag beklagade i mitt inledningsanförande den s.k. snuttifieringsmetod som innebär att motionerna styckas, och jag är rädd att Åke Wictorsson inte har läst vår motion. Där har vi annars redovisat exakt vad som händer efter tre år när man har avvecklat kärnkraften. Då skall vattenkraften förse oss med 65 TWh, industrimottryck med 4 TWh, kraftvärmeverk med 6 TWh, oljekondensverk med 20 TWh, och vi räknar med en import på 5 TWh.

Alla dessa siffror är baserade på nu befintliga anläggningar, som alltså kan köras i gång. Där redovisas också den ökning av oljeanvändningen som måste komma till stånd för att möjliggöra snabbavveckling av kärnkraften på tre år. Slutligen redovisas de minskningar som skall ske. Det är fråga om en minskning med 23 TWh, som man med vårt förslag uppnår. Det är klart att inga av dessa siffror är odiskutabla eller heliga. Om jag talar om besparingar på 17 TWh, kan det naturligtvis lika gärna bli fråga om 16, 18 eller någonting liknande. Det är också fråga om ersättning i form av värmeenergi, dvs. att villaägare som tidigare använt elvärme men som har olje- eller vedeldningsmöjligheter går över till sådan uppvärmning. Slutligen: När man minskar den totala elkonsumtionen i landet, försvinner ungefär 4 TWh, dvs. motsvarande ett kärnkraftverk, i form av minskade transmissionsförluster. I själva verket

anser jag att man direkt kan stoppa ett par reaktorer utan att det skulle leda till några stora besvärligheter för landets energiförsörjning. Det kan ske redan i sommar, och reaktorerna behöver i höst inte köras i gång igen.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 28 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall beskriva regeringens politik som vinglande eller vacklande. Jag skulle snarare vilja säga att socialdemokraterna åker slalom, och det gör de väl inte bara i den här frågan. Jag tycker att synen på kärnkraftsavvecklingen är karakteristisk för hur socialdemokraterna förhåller sig. Man säger ja till avveckling för att lugna en oroad opinion. Samtidigt säger man att vi först skall utveckla kärnkraften för att lugna industrins företrädare. Det är precis på samma sätt som man handlar i vapenexportfrågan. Man säger att visst skall vi förbjuda all vapenexport, men sedan kommer en hel katalog med dispensmöjligheter. Det är också precis på samma sätt som man handlar i EG-frågan. Man säger nej till medlemskap, men naturligtvis skall vi ha ett så nära samarbete som möjligt, allt för att tillgodose de olika opinioner som finns. Socialdemokraterna är naturligtvis beroende av olika opinioner i den maktställning de befinner sig i och gärna vill sitta kvar i. Där ligger grunden, anser jag.

Det är intressant att höra att Åke Wictorsson varit en av förespråkarna av reaktoruppgbyggnad. Min bakgrund är den rakt motsatta: jag var en av dem som var med och bildade Folkkampanjen. När nu Åke Wictorsson förstår att det var vi som hade rätt, är det väl bra om han tar till sig de erfarenheterna och inte sjunker ned i den dvala som han med all rätt anklagar moderaterna för att göra. Han bör i stället inse att vi inte skall vänta tills det händer en olycka till utan i stället göra som de som förespråkade en avveckling och som har ganska gedigna kunskaper vid det här laget säger, nämligen: Vi gör det så fort som möjligt, så får vi så små problem som möjligt. Det är en rekommendation. Eftersom Åke Wictorsson sagt att han är en man som kan göra omvärderingar och som är öppen för nya intryck, hoppas jag att han tar det här till sig och genast röstar på det sätt som vi föreslår.

Anf. 29 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är glädjande att Åke Wictorsson och jag är helt överens om att det är en mångfald aktörer som skall delta i förnyelsen av vårt energisystem. Att det är en mångfald innebär inte automatiskt att det bara är små aktörer som skall delta. Även om jag tror att framtidens teknik kommer att skapa möjligheter för även mindre anläggningar på skogsindustrisidan, är detta någonting på mycket lång sikt. Däremot är det bevisat att tekniken har utomordentligt stora möjligheter att göra skogsindustrin betydligt mer energieffektiv än den är i dag.

Där kan alltså mycket en betydande energivinst göras. Det finns, särskilt inom den kemiska massaindustrin, betydande energiresurser, som i dag inte tas till vara men som i ett något förändrat marknadsläge kommer att vara både företagsekonomiskt och framför allt samhällsekonomiskt mycket värdefulla. Skogsindustrin kommer således att lämna ett betydande bidrag när det gäller möjligheterna att balansera vårt energibehov. Det handlar

både om en ökad tillgång på energi från skogsindustrin och om en betydligt effektivare energianvändning.

Beträffande några stora aktörer har vi aktivt pläderat för en uppdelning. Vattenfall är en av dem. När det gäller regionaliseringen av Vattenfall, den ökade konkurrensen, möjligheterna att åstadkomma en större lokal anpassning och möjligheterna att göra ännu effektivare insatser i den regionalpolitik som Åke Wictorsson talade om, vill vi i centern gärna vara med. Men det viktigaste är – och på den punkten känner jag fortfarande viss oro – att de här stora aktörerna, som vi i centern menar är mycket viktiga, inte ensamma kan vidta erforderliga åtgärder på ett riktigt sätt. Det gäller ju att vara effektiv och att utnyttja lokala resurser. Därför måste också många andra – enskilda, små företag, kommuner osv. – gemensamt delta i detta arbete. Om vi gemensamt kunde få till stånd en sådan helhetssyn och om vi kunde påbörja ett arbete i stället för att bara utreda, skulle vi snart kunna åstadkomma en annorlunda energipolitik. Det finns ju en god bas – vpk, miljöpartiet och centern. Dessutom finns det en stor trygghet när det gäller möjligheterna att genomföra den här politiken i riksdagen.

Anf. 30 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Den här debatten har hittills mycket tydligt visat på det gap som finns mellan den energipolitik som socialdemokraterna säger sig vilja föra och den politik som man faktiskt kan genomföra. Men debatten har också visat på det gap som finns mellan den politik som man påstår sig vilja genomföra i framtiden och den som man faktiskt genomför. Vi ser resultatet av detta i form av elskattehöjningar – sådana sker ju, trots att man samtidigt egentligen vill sänka elskatten – och på en lång rad andra områden. Man introducerar åter t.ex. fossila bränslen – detta som ett led i en politik som syftar till ett minskat beroende av fossila bränslen!

Det är självklart att vi här får ta till bildspråk av många olika slag. Det har ju talats om vinglighet, vacklande och slalom. Jag för min del tror nog att "propellerpartiet" är en ganska bra beskrivning av ett parti som ständigt byter åsikt. Det är ju i allra högsta grad legitimt att, som Åke Wictorsson gör, säga att man blir klokare. Jag tror att hela kammaren har förhoppningen att den processen skall fortsätta.

Men det är ju ingen poäng med att bli klokare, om man sedan återgår till att tycka samma sak som innan man blev klokare. Det är heller inte någon poäng med att under den tid som man blir klokare låta saker och ting ske på skattebetalarnas bekostnad – det blir i så fall rätt så dyrt.

Det vore mycket värt att få svar här i dag på frågan om de utredningar som man nu har satt i gång med väldig fart kommer att påverka socialdemokraternas politik vid kontrollstationen.

Vidare skulle jag vilja fråga: Kommer ni alltså att genomföra den förtida avvecklingen, oavsett vad utredningarna utvisar när det gäller miljö, sysselsättning och välfärd? Kommer ni, innan ni medverkar till viktiga beslut om naturgasens introduktion i Sverige, att se till att en allsidig analys genomförs av naturgasens inverkan när det gäller växthuseffekten? Kommer ni att medverka till en analys som visar hur ett Sverige, som redan i dag är överhettat och som har en extremt låg tillväxtnivå jämfört med övriga

västliga industrivärlden, skall kunna åstadkomma ett utrymme för en normal ekonomisk tillväxt?

Åke Wictorsson frågade tidigare Lars Norberg vad han hade att säga till industriarbetarna i Bergslagen eller Västernorrland. Men det viktiga är vad Åke Wictorsson själv säger som svar på dessa frågor till arbetarna i Bergslagen, till arbetarna i Västernorrland, till unga eller gamla i vårt samhälle osv. – eller varför inte till dem i Åke Wictorssons eget parti som underkänner den energipolitik som han i dag har företrätt?

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 31 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill återigen säga något till Gudrun Schyman och Lars Norberg. Talet om en kärnkraftsavveckling blir trovärdigt först när konsekvenserna för sysselsättning, välfärd och ekonomi tas upp. På den punkten hävdar jag med bestämdhet att varken Folkkampanjen eller miljöpartiet i dag har en sammanhållen politik som klarar de uppgifter som vi kommer att ställas inför när det gäller landets utveckling under kommande år.

Ansatzerna på ett av politikens områden, kärnkraftsavvecklingen, kan vara hur goda som helst. Men om man inte beaktar nämnda konsekvenser, blir politiken inte trovärdig. Det är där som utmaningen finns i dagens energipolitik.

Sedan till Hadar Cars. Det skulle i och för sig vara lockande att föra en debatt i anslutning till diskussionen om folkomröstningen. Jag deltog också då, och jag har en bestämd minnesbild av att en viktig faktor som skulle finnas med när det gällde att klara kärnkraftsavvecklingen var en icke obetydlig utbyggnad på kolkondensområdet. Men sedan har utvecklingen visat att det inte är den miljöpolitiskt riktigaste satsningen. Därför har alternativet med naturgasen vuxit fram. Jag vill inte alls utesluta att naturgasen kan erbjuda möjligheter i det framtida energisystemet. Jag är alltså inte så pessimistisk – åtminstone inte så länge det inte finns ett bättre underlag. När det gäller Hadar Cars bedömning av naturgasens framtida utveckling står han på utomordentligt löslig grund i nuläget. Det karakteriserar helt den diskussion som man försöker föra när det gäller kontrollstationen. Men riksdagen har ju beslutat om en avveckling av två reaktorer. Nästa år får vi bestämma oss för hur vi skall ställa oss till konsekvenserna i detta sammanhang. Med detta har jag också gett ett svar med tanke på Ingvar Carlssons tidigare diskussion med Hadar Cars. Riksdagens beslut innebär alltså att två reaktorer skall avvecklas.

Om utvecklingen, sakmaterialet, kommer att visa på någonting annat är i dag omöjligt att förutspå. Först måste vi få ett material från de utredningar som nu arbetar.

Allra sist vill jag säga följande. I mitt huvudinlägg tog jag upp frågan om energiskatterna, och jag är beredd att upprepa vad jag sade. Jag anser alltså inte att energiskatter är ett riktigt finanspolitiskt instrument. Men med tanke på den situation som vi nu står inför – jag tänker då på den förändring som kommer att ske nästa år – betraktar jag en tillfällig höjning som en acceptabel lösning.

När det gäller Hadar Cars och Gunnar Hökmarks uttalanden i diskussio-

nen om skatterna vill jag åter anknyta till vad som inledningsvis sades om rävarna: De är sura, sa räven om rönnbären.

Tredje vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman, Hadar Cars, Gunnar Hökmark och Lars Norberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 32 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Kommittén för indirekta skatter, benämnd KIS, har i dagarna avslutat sitt arbete. Energibeskattningen har varit föremål för omprövning i denna utredning.

Dessutom pågår ett arbete inom miljöavgiftsutredningen, vars ställningstagande också får konsekvenser för energisektorn. I nämnda utrednings första delbetänkande föreslås en svavelavgift på olja.

Jag har varit moderaternas representant i KIS, och Nic Grönvall representerar moderaterna i miljöavgiftsutredningen. Vi har båda var för sig i dessa två utredningar gång på gång tagit upp frågan om en samordning i tiden av de här utredningarna i den mån de berör energisektorn. Jag har således ansett att den del av utredningen i KIS som rör energibeskattningen borde ha redovisats i ett särskilt betänkande. Den socialdemokratiska majoriteten har ensam avvisat detta förslag. Samma motstånd har Nic Grönvall mött i sin utredning.

Vi moderater har dessutom föreslagit i skatteutskottet ett utskottsinitiativ innebärande en samordning i tiden av dessa båda utredningar. Folkpartiet sjabblade bort den möjligheten genom att vara det enda oppositionsparti som inte stödde det moderata förslaget.

Vi har tillsammans med centern, vpk och miljöpartiet i ett särskilt yttrande i anslutning till detta betänkande redogjort för våra ställningstaganden beträffande samordningen mellan de aktuella utredningarna.

Herr talman! Den socialdemokratiske ledamoten Bo Forslund gjorde följande uttalande i riksdagen den 9 maj i år i samband med debatten om beskattningen av lätt diesel: "Skillnaden mellan s.k. lätt diesel å ena sidan och motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja å andra sidan beror egentligen närmast på tidigare politiska överenskommelser för att finansiera vissa investeringar, som riksdagen fattat beslut om. Det är faktiskt av den anledningen som skatteskillnaderna uppstått. Det har alltså inte varit frågan om miljöpolitiska hänsyn."

Med den inställning som socialdemokraterna har är det inte att undra på att energibeskattningen är ett lapptäcke av regler utan inslag av principer. Syftet med beskattningen är tydligen bara att bidra till finansieringen av statens utgifter. Jag måste tyvärr konstatera att den socialdemokratiska majoriteten i KIS inte har gjort något åt dessa problem.

Snarare är det så, att de senaste dagarnas utspel på energibeskattningsområdet har förstärkt uppfattningen att energibeskattningen enligt socialdemokratiskt mönster enbart utgör en finansieringskälla. En långsiktig beskattning inom energisektorn med fasta spelregler för aktörerna lyser med sin frånvaro.

Skatteutskottets ordförande, som också är en av ledamöterna i KIS, har

under de senaste dagarna visat prov på hur lättvindigt, motsägelsefullt och utan inslag av principer den socialdemokratiska energibeskattningen utformas. Han har nämligen vid samma tidpunkt, med några dagars mellanrum, först föreslagit en sänkning av elskatten avseende hushållen med 3 öre till 4,2 öre per kWh. Detta skatteförslag ändrades snabbt från skattesänkning till skattehöjning, upp till en nivå av 10,2 öre per kWh. Slutligen hamnade man på en nivå av 9,2 öre per kWh. Det är uppenbart att den socialdemokratiska ordföranden i skatteutskottet i varje fall inte platsar i radioprogrammet Klarspråk. Eller är det månne på det viset att, för att citera ett uttryck från debatten i skatteutskottet, "det övre jaget" har en sådan makt över enskilda ledamöter i Sveriges riksdag?

Herr talman! Ledamöterna i det stora minoritetspartiet kommer sannolikt – som Hadar Cars påpekat tidigare i dagens debatt – att senare i dag yrka avslag på framlagda förslag om höjd skatt på olja, naturgas, gasol och kol för att på riksdagens sista arbetsdag den här vårsessionen, om ca 14 dagar, rösta för en höjning. Det är anmärkningsvärt att även centern bidrar till denna form av "dagsländeri".

KIS-förslaget avseende energibeskattningen, som detta har utformats av majoriteten, är dåligt och ofullständigt och torde mot bakgrund av den senaste veckans händelser i riksdagen också ha förlorat i trovärdighet. Jag kan konstatera att de vid olika tillfällen framlagda förslagen från moderat håll om en samordning i tiden mellan de aktuella utredningarna har varit helt korrekta. Det handlar då om dels KIS, dels miljöavgiftsutredningen.

Som framgår av reservation 1 i detta betänkande vill vi inordna energisektorn i momssystemet. Vi vill komplettera denna beskattning med ett system som främjar en bättre miljö.

De globala klimatproblemen blir en av de allra viktigaste miljöfrågorna under de kommande årtiondena. Den s.k. växthuseffekten medför en för levnadsbetingelserna skadlig temperaturhöjning. Det är nödvändigt att minska de totala koldioxidutsläppen på jorden om vi skall kunna undgå växthuseffekten.

Riksdagen har beslutat om att koldioxidutsläppen inte skall få öka. För att uppfylla denna målsättning måste det skapas incitament för att släppa ut mindre koldioxid. En omläggning av beskattningen av energi kan medverka till att det framtida energisystemet blir mera miljövänligt.

En arbetsgrupp inom vårt parti har i en nyligen avlämnad rapport föreslagit att man inom ramen för nuvarande skatteuttag, ca 31 miljarder kronor, skall utforma ett nytt system för energibeskattningen. Jag har följt upp detta förslag i min reservation till KIS.

Vi vill

1. Inordna energisektorn i mervärdebeskattningen.
2. Införa 0-momsskattenivå avseende tillhandahållande av värme, för att inte försämra konkurrenssituationen för befintliga fjärrvärmeverk vid ett införande av energisektorn inom momssystemet och inte hämma tillkomsten av nya investeringar på detta område.
3. Införa en koldioxidskatt avseende fossila bränslen. Det innebär att skatten kommer att träffa kol, olja, diesel, bensin, naturgas och gasol.

4. Avskaffa nuvarande punktskatter.
5. Inom ramen för nuvarande bensinskatteuttag ersätta bensinskatten med en s.k. trafikskatt, koldioxidskatt och mervärdeskatt. Således ingen skattehöjning beträffande bensinen.

Eftersom en koldioxidutsläppsrelaterad skatt träffar bränslena i förhållande till energiinnehållet och till den miljöpåverkan bränslena har avseende koldioxidutsläpp, skapas en mellan olika bränslen rättvis beskattning.

De aktuella bränsleprodukter som kommer att träffas av en sådan skatt används även som insatsmedel inom olika industriprocesser. Det gäller t.ex. järn- och stålindustrin och cementindustrin. Jag vill särskilt poängtera att dessa insatsmedel skall inte träffas av koldioxidskatt.

Eftersom bibränslen inte ger något permanent koldioxidtillskott till atmosfären skall dessa inte belastas med denna skatt. Det får till följd att exempelvis etanol inte skall beläggas med någon koldioxidskatt.

En sådan typ av beskattning stimulerar till satsning på miljövänliga alternativ som vind och sol. Den stimulerar till ökad användning av inhemskt bibränsle. Energiproduktion med hjälp av sol, vind och bibränsle drabbas alltså inte av några punktskatter.

Vårt skatteförslag gynnar svensk elintensiv industri. Vi slipper krångliga bestämmelser som innebär att regeringen skall besluta om viss nedsättning av energibeskattnings.

Vårt förslag strider inte mot EG:s principer. Våra förslag står i överensstämmelse med det sätt på vilket vi vill utforma den framtida energipolitiken. Det är viktigt, som Gunnar Hökmark gång på gång har påpekat, att vi får handlingsfrihet för att skapa ny miljövänlig energiproduktion.

Varför vill inte socialdemokraterna bidra till en långsiktig principfast energibeskattnings?

Med det sagda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1 vid skatteutskottets betänkande nr 35.

Anf. 33 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att bemöta det angrepp som Karl-Gösta Svenson gjorde på folkpartiet. Han sade att folkpartiet sjabblat bort utskottsinitiativet genom att som enda parti inte stödde detta. Men det var moderaterna som sjabblade bort detta utskottsinitiativ genom att formulera det annorlunda än vad man hade gjort i näringsutskottet, där vi hade kunnat enas om det. Jag ville formulera initiativet såsom det var formulerat i näringsutskottet, och då hade det aldrig behövt bli så som det blev. Om det var några som sjabblade, herr talman, var det alltså moderaterna.

Jag tillhör inte de ivrigaste förespråkarna för sammanlagda debatter av den typ som vi just nu upplever i kammaren. Det blir lätt upprepningar och en något avslagen debatt när den andra omgången, som jag själv ingår i, börjar – för att inte tala om vad som brukar inträffa när "nattskiftet" sätter in.

Men i dagens debatt finns det ändå en poäng med en andra omgång. Debatten har hittills handlat om hur energisystemet ur tekniska och miljöpolitiska synpunkter skall vara utformat. Även ekonomins roll och andra frågor av intresse i sammanhanget har belysts. Hadar Cars har på ett

förtjänstfullt sätt framhållit vilken vikt man måste lägga vid miljön i hithörande frågor.

I dagens debatt kan det därför vara av intresse att vi klargör från resp. håll hur vi menar att energibeskattningen skall utformas för att främja den utveckling på energiområdet som vi eftersträvar. Främst tycker jag att detta redovisningskrav är tillämpligt på regeringspartiet. Det är sannerligen inte lätt att se mönster som ens påminner om en energipolitik i denna närmast cirkusliknande föreställning som i dessa dagar spelas upp.

Av skatteutskottets betänkande framgår att några partier tillmäter det arbete som nu pågår, och i något fall faktiskt är avslutat, på skatteområdet stor betydelse. Andra partier lägger mindre vikt vid utredningsarbetet. Man har sin uppfattning helt klar, och man lägger förslag därefter. Jag skulle därför uppleva det som en befrielse om denna debatt kunde ge besked åtminstone om principerna och de stora linjerna i de olika partiernas politik på skatteområdet. Jag menar att det främst finns behov av en sådan redovisning från regeringspartiets sida, och jag tänker avkräva socialdemokraterna ett sådant besked.

Först vill jag dock ge folkpartiets syn på hur den framtida energibeskattningen skall utformas och redovisa hur vi inom folkpartiet menar att man bäst når dit.

Folkpartiets grundläggande uppfattning är att miljökonsekvenserna – med tanke på den kunskap om de globala miljöproblemen som vi i dag besitter – måste tillmätas den helt avgörande betydelsen då morgondagens skattesystem utformas. Enligt folkpartiets mening måste därför energibeskattningen med konsekvens och målmedvetenhet utformas i syfte att rädda miljön. Principen måste vara att avgifts- eller skattebelägga utsläpp som är skadliga för miljön i stället för att avgifterna eller skatterna skall drabba energiinnehållet. Av bl.a. detta skäl har jag i kommittén för indirekta skatter velat få till stånd en ordentlig belysning av konsekvenserna av ett slopande av elskatten. Någon genomgripande utredning av detta förslag har dock inte gjorts, och det är mycket olyckligt.

Herr talman! Många talare har tagit upp KIS roll i detta sammanhang. Vissa har präglats av en viss förväntan. Jag måste tyvärr göra dem besvikna. Möjligen kan man tycka att debatten inte hör hemma här, eftersom KIS ännu inte har lagt fram sitt förslag. Man brukar ju tala om Sveriges offentliga utredningar, och jag tror att KIS har varit en av de mest offentliga hittills, kanske t.o.m. den mest offentliga, och därför tror jag faktiskt att jag ändå kan gå in på detta område.

Utredningsarbetet har bedrivits under mycket stor tidspress. Speciellt på energibeskattningsens område har detta varit till stor skada. Man har t.ex. inte kunnat belysa de områden som jag nyss nämnde.

Vissa försök har gjorts att samordna utredningsarbetet med miljöavgiftsutredningen. Av flera orsaker har detta i huvudsak misslyckats.

Resultatet har blivit att kommittén nu föreslår ett flertal åtgärder på energiområdet, bl.a. införandet av mervärdeskatt. Netto beräknas dessa åtgärder ge ett finansieringsbidrag på totalt 7 miljarder kronor. Vi avvisar från folkpartiets sida inte ett finansieringsbidrag, men finansieringsskäl har på ett mycket olyckligt sätt tillåtit överskugga energi- och miljöpolitiska

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

hänsynstaganden. Såsom arbetet varit upplagt med delat ansvar mellan två utredningar har alternativet att ersätta dagens punktskatter med miljöavgifter inte kunnat genomlysas. Jag har därför under utredningens gång föreslagit att utredningsarbetet på energisektorn i dess helhet borde läggas över på miljöavgiftsutredningen, MIA. KIS skulle därvid avstå från att lägga fram något förslag. Härigenom skulle man kunna åstadkomma en riktig struktur på energibeskattningen, bestående av miljöavgifter och mervärdeskatt. Detta krav har vi heller inte velat släppa i samband med det utskottsinitiativ som Karl-Gösta Svensson nämnde.

Som ett resultat av folkpartiets framställning har arbetet inom MIA snabbats upp. Utredningen har fått betydligt större resurser, och det tycker vi inom folkpartiet är bra. Mindre bra tycker vi att det är att KIS inte har avstått från att lägga fram förslag nu. Detta kan, enligt min och folkpartiets mening, bara skapa förvirring på detta viktiga område. Samtidigt som KIS förslag går ut på remiss, klurar MIA ut ett helt annat system. Följer man KIS förslag kan det bli fråga om två stora omläggningar av energiskatten inom en tidsrymd av ett år. Det menar vi skulle innebära en helt oacceptabel ryckighet.

Herr talman! Hadar Cars har fåfängt försökt att avkräva Åke Wictorsson besked om varför det är högsta visdom att i dag avslå de energiskattehöjningar som föreslagits i en del motioner. Det är inte svårt att begripa varför Åke Wictorsson slingrar sig ur den frågan. Jag tycker ändå att det finns skäl att upprepa frågan till skatteutskottets talesman i denna runda. Varför är det högsta visdom att avslå skattehöjningar på energin den 23 maj, men rösta för dem den 7 juni?

Jag skulle vilja tillägga – för det är faktiskt värre än så – att det inte bara är fråga om varför det är högsta visdom att avslå energiskattehöjningar den 23 maj för att sedan besluta om dem den 7 juni. När KIS lägger fram sitt förslag den 20 juni kommer en socialdemokratisk majoritet inom utredningen att föreslå att alla punktskatter skall sänkas med 30 %, utom den på olja. Det är som sagt inte bara fråga om varför det är klokt att höja punktskatterna efter 14 dagar. Det är en fråga till som bör besvaras, nämligen varför det är klokt att föreslå att de skall sänkas 14 dagar senare.

Anf. 34 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det var inget sjabbel från moderaternas sida vid den votering vi hade beträffande utskottsinitiativet, utan ansvaret ligger helt på folkpartiet och på Kjell Johansson i det avseendet. Vi ville självklart att kommittén för indirekta skatter, KIS, i vart fall skulle utreda mervärdeskattefrågan. Den vill Kjell Johansson, vad jag kan förstå, också överlåta på miljöavgiftsutredningen. Det är orimligt, eftersom KIS har dominerats av en momsbreddningsdiskussion. I det avseendet är det mycket aktuellt att även ta med energiområdet. Därför kunde vi från vårt håll inte acceptera att skjuta över detta till miljöavgiftsutredningen.

Vi har i grunden samma ståndpunkt, Kjell Johansson och jag, att det hade varit bra med en samordning. Därför kan jag inte förstå att folkpartiet, när man förlorade i en förberedande votering till förmån för övriga oppositionspartier, inte stödde en åtgärd som skulle innebära att vi fick en samordning i

tiden mellan dessa två utredningar. Där skulle parlamentariker ha fått vara med och utreda beskattningsfrågan i kombination med miljöavgiftsuttag.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 35 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är inte så att det inte har varit en samordning i tiden mellan de här utredningarna. Försök att samordna utredningsarbetet har pågått under hela våren. Det började i själva verket i höstas. Men det har visat sig totalt omöjligt. Den ena utredningen har hela tiden skjutit över dessa frågor till den andra utredningen. Man har trott i KIS att MIA arbetar med detta, man har trott i MIA att KIS har arbetat med detta. Därför har vi funnit utredningsordningen totalt meningslös. Den har visat sig under en tidsrymd av ett drygt halvår vara komplett ineffektiv och oduglig. Därför vill vi inte ha den igen. Därför röstade vi som vi gjorde i skatteutskottet.

Anf. 36 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Anledningen till att frågorna har bollats fram och tillbaka är att utredningsmajoriteten i de båda utredningarna, alltså socialdemokraterna, inte har varit villiga att göra denna samordning i tiden, Kjell Johansson. Det är vad det beror på.

Vi hade ett så begränsat tidsutrymme i KIS. Vi skulle vara klara att trycka betänkandet i slutet av maj för att, som Kjell Johansson själv har informerat om, överlämna det till finansministern den 20 juni. Felet är att majoriteten i KIS-utredningen inte har accepterat det moderata förslaget att lägga fram ett andra delbetänkande om energibeskattningen, vilket kunde ligga i fas med miljöavgiftsutredningens delbetänkande om t.ex. avgifter relaterade till utsläpp av koldioxid eller någon annan form av miljöavgifter. Detta delbetänkande beräknas komma i slutet av oktober detta år.

Anf. 37 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Ett initiativ från skatteutskottet hade väl inte förändrat utredningsmajoriteten, om det är den allt beror på. Den hade fortfarande varit densamma, och oviljan hade förmodligen också bestått. Därför hade det varit helt ineffektivt, helt fruktlöst att under samma former fortsätta ett arbete som bevisligen visat sig vara helt utan resultat. Det är därför vi tycker att MIA ensamt skall ha ansvaret, så att en samordnad översyn av hela energiområdet kan uppnås. Det tyckte vi då, när vi lade fram förslaget. Det tycker vi nu och det kommer vi också fortsättningsvis att tycka.

Anf. 38 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Det må vara förlåtet att man, vid lyssnandet på det just avslutade meningsutbytet och efter att ha följt energidebatten under hela 80-talet, grips av en viss otålighet när man känner till behovet av att göra något på detta område och samtidigt vet att vi ägnar flera skatteutskottssammanträden åt att diskutera vem som egentligen sjabblade.

I samband med riksdagens beslut 1983, om riktlinjerna för den framtida energiskattepolitiken, fastställdes ett antal grundläggande principer, som en bred majoritet i riksdagen stod bakom. Jag tycker att det är viktigt att nu, när vi talar om konsekvens och långsiktighet på energiskatteområdet, påminna

om vad riksdagen då sade. Det beslutet gick ut på att man skulle främja de investeringar som bidrog till snabba oljeersättningar och till energihushållning. Hänsyn skulle också tas till olika energikällors effekt på miljön, bytesbalansen, försörjningstryggheten, sysselsättningen och inte minst den tekniska och industriella utvecklingen. Det sades också, för att man skulle kunna använda skattesystemet i det här sammanhanget, att mervärdeskatten inte skulle omfatta energiområdet. Vidare sades det att inhemska bränslen skulle skattebefrias och att energiintensiv industri skulle visas speciell hänsyn.

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att ha detta som utgångspunkt också för denna debatt, även om det nu pågår mycket utredande på skatteområdet. Denna utgångspunkt har i varje fall varit vägledande för centerpartiet i vår syn på beskattningen av olika energislag. I detta har också legat att beskattningen av energislag skulle ske per energienhet i förhållande till oljeskatten. Detta riksdagsbeslut fattades för snart sex år sedan med, som jag redan sagt, bred majoritet två år efter det stora energipolitiska beslutet efter folkomröstningen om kärnkraften. Man kan, herr talman, notera att vi under detta knappa decennium också haft ett genomgripande energiforskningsprogram, som jag till stor del vill tillskriva de icke-socialistiska eller centerledda regeringarna förtjänsten av. Men tyvärr har inte särskilt mycket hänt på detta område. Vi kan efter dessa år, låt mig kalla dem de sex förlorade åren på det energipolitiska området, konstatera att vi inte har fått en fast och konsekvent energiskattepolitik, trots att vi har haft tid på oss och vi har haft en stark konjunkturuppgång, som borde ha kunnat utnyttjas för att sätta fart på utvecklingen om ny energiteknik.

Jag vill än en gång, herr talman, säga att detta beslut både före och efter den tidpunkt då det fattades har varit utgångspunkten för centerns syn på energiskattepolitiken. Skattesystemet får inte, menar vi, bli totalt konkurrensneutralt. Skattesystemet måste kunna vara ett instrument för att påverka och stimulera en utveckling av bl.a. ny och miljövänlig teknik. Det är därför som centern år efter år i denna riksdag när det har gällt olika frågor på energiområdet och med miljöpolitiska förtecken har hävdat en ökad differentiering av energiskattesystemet. Vi har hittills tyvärr inte fått något betydande gehör för vår politik, även om jag, sedan jag läst motioner och utskottsbetänkanden och lyssnat till vad som har sagts här tidigare i dag, måste erkänna att det finns en ökad benägenhet att se skattesystemet, avgiftssystemet, som ett sätt att påverka och stimulera energiutvecklingen. Det är jag mycket tacksam för.

Herr talman! I våra reservationer till skatteutskottets betänkande nr 35 har vi redovisat vårt förslag till en differentiering av skatten på olika energislag. Vi anser att det är viktigt att få i gång en differentiering av skattesystemet. Ett skatteutredande pågår, och förväntningarna är stora på resultatet av detta. Men det är viktigt att nu ta till vara de energiforskningsprogram som genomfördes under andra hälften under 70-talet och första hälften av 80-talet. Nu handlar det om produktutveckling, kommersialisering och om att få i gång en satsning på nya energikällor.

Karl-Gösta Svenson sade att centern kännetecknas av ett visst dagsländeri när det gäller de senaste dagarnas debatt. De diskussioner som har förts och

som förs strider inte mot centerns långsiktiga politik. Jag kan i detta sammanhang bara kort påpeka att reservationerna 5, 18 och 24 till utskottets betänkande helt ligger i linje med de diskussionerna.

Principerna för centerns skattepolitik ligger alltså fast. Det framgår av reservation 3, där vi säger att det inte är den slutliga energin som i första hand skall beskattas utan det energislag eller den råvara som energin produceras av. Importerade miljökrävande energiråvaror såsom olja och kol bör ha en likformig beskattning. Importerade mindre miljökrävande energislag såsom naturgas bör få viss "miljörabatt". Inhemska bränslen, förnyelsebara drivmedel, bör inte beskattas. Det är dessa principer, herr talman, som utgör utgångspunkt för våra reservationer 5, 9 och 16, där bl.a. beskattningen av vindkraft tas upp.

Låt mig slutligen få kommentera vår reservation 19, som gäller skattebefrielse för etanol. Jag vill göra det av det skälet att jag tycker att den frågan på något sätt symboliserar just principen för hur energiskattesystemet skall se ut. Vi har under hela 80-talet här i riksdagen drivit frågan om skattebefrielse för etanol. Det framkom också vid den hearing med bilindustrin som anordnades av näringsutskottet att etanol är en energikälla som i dag finns tillgänglig, som snabbt går att kommersialisera och som skulle ge de snabbaste miljöpolitiska effekterna. Jag noterar än en gång med tillfredsställelse att sympatin för att gynna miljövänliga energikällor är i tilltagande, men jag vill speciellt notera att detta krav från centern ligger fast.

Allra sist vill jag nämna att vi i detta betänkande också har tagit upp frågan om införandet av skatt på uran, vilket också innebär ett viktigt led i differentieringen av energiskattesystemet.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer som centern har skrivit under.

Anf. 39 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Jag har här i min hand Gunnar Björks reservation i KIS-utredningen, och jag citerar nu hans framtidsvision för centerns del av energibeskattningen: "För att klara finansieringsbehoven för skattereformen i stort föreslår jag en höjning av följande punktskatter:

- olja med 300 kr/m³
- lika skatt på el-värmeproduktion
- uran med 2 öre/kWh på det tillförda bränslet"

I skatteutskottets betänkande 35 finns ett antal reservationer från centern, där man föreslår höjd skatt med 300 kr. per kubikmeter olja, 300 kr. per ton kol och 150 kr. per 1 000 kubikmeter naturgas.

Sedan fick vi föregående vecka klart för oss att samma centerparti som i dag tänker stödja de här reservationerna – vi har ju hört Håkan Hansson yrka bifall till dem – den 7 juni kommer att rösta för att oljeskatten skall höjas med endast 100 kr., kolskatten inte så mycket och elskatten med 2 öre.

Jag frågar nu Håkan Hansson: Var finns konsekvensen i er energipolitik? Var finns den långsiktiga energipolitiken? T.o.m. i en utredning som KIS åberopar ni bara finansieringsskäl för att höja energiskatten.

Anf. 40 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon debatt med centern om vem som sjabblat eller ej. Jag tog chansen att begära replik för att få göra något som jag glömde att göra i mitt anförande, nämligen att yrka bifall till samtliga reservationer som bär folkpartiets namn. På det sättet slipper jag att förlänga debatten på slutet.

Anf. 41 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är klart, Karl-Gösta Svenson, att om det hade varit så väl att vi hade fått majoriteten i Sveriges riksdag med oss i dag, när vi behandlar skatteutskottets betänkande nr 35, så hade det varit det allra bästa. Vilket beslut som kan komma att fattas någon eller några veckor senare återstår att se, men som jag sade i mitt inledningsanförande är flera av våra reservationer till skatteutskottets betänkande 35 i enlighet med de diskussioner som förs. Det gäller reservationen om olja och kol – okej, vi kan diskutera skattens nivå, men vi har inte själva majoritet i Sveriges riksdag – och det gäller reservation 18, som behandlar kondenskraft och kraftvärmeproduktion, och det gäller slutligen möjligheten att införa uranskatt. Det här är ju parlamentarismens sätt att fungera. Vi har inte egen majoritet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 42 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Mitt anförande i den här debatten skall ägnas statens vattenfallsverk och energiskatterna. Jag vill redan nu förutskicka att jag inte kommer att använda ens tillnärmelsevis hela den begärda taletiden, om det kan godtas.

Energiförsörjningen och den vikt som lagts vid den har lett till att vattenfallsverket byggts upp till ett kapitalstarkt företag med intressen över i stort sett hela energiområdet. Numera betraktas tydligen möjligheterna att privatisera detta företag som en av den samlade oppositionens viktigaste samarbetsfrågor.

I privatkapitalets jakt efter nya profitgivande investeringsobjekt är den samhällsägda kraftproduktionen så intressant att de förmått de tre partiordförandena Bildt, Westerberg och Johansson att ila till privatkapitalets undsättning. Trepartimotionen om att sälja ut Vattenfall måste ses i det ljuset.

Jag vill i detta sammanhang erinra om Karin Söders motion 1985/86:411. Där angavs statens vattenkraftstillgångar ha ett värde på 100 miljarder kronor. Riksskatteverket beräknade 1986 dessa tillgångar till ett värde av 110 miljarder. Hade riksdagen bifallit centerförslaget skulle det ha inneburit en förlust på minst 10 miljarder kronor, ett beslut innebärande en ren förskingring av statens egendom. Det är bakgrunden till de ideligen upprepade framställningarna om att børsintroducera och sälja ut i folkaktier de här vattenkraftstillgångarna.

Vårt parti, vänsterpartiet kommunisterna, har alltid motsatt sig en privatisering av vattenfallsverket och andra statliga företag. Däremot anser

vi från vpk att det förslag till investeringsprogram som innebär fortsatta insatser för effekthöjningar på befintliga kärnkraftverk bör avvisas. Vi anser också att samarbetsavtalet med ABB bör innehålla en klausul som garanterar staten rollen som majoritetsägare. Den ordning som gällt för prövningen i riksdagen av vattenkraftsutbyggnader av viss storlek bör bibehållas.

Utlokaliseringen av statliga verksamheter bör fortsätta. För vattenfallsverket borde det innebära att vissa enheter lokaliseras till Jämtlands län. Jag vill i detta sammanhang yrka bifall till reservationerna 1, 4, 6 och 13 till näringsutskottets betänkande 1988/89:30.

Fru talman! Energiskatterna hör ju intimt samman med vilken energipolitik man vill föra. Nu arbetar flera utredningar med skatter och miljöavgifter. Från vpk har vi ansett att vi i samband med att dessa utredningar lägger fram sina förslag skall precisera hur vi anser att framtidens energiskatter skall utformas. Vi har därför i detta betänkande följt utskottsmajoritetens uppfattning att det är olämpligt att nu lägga fast några allmänna riktlinjer för energipolitiken och energiskatterna. Däremot har vi delförslag om vissa energiskatter, som jag kortfattat skall gå in på.

Vpk vill att delar av vattenkraftsvinsterna återgår till de regioner där vattenkraften produceras. Mot den bakgrunden vill vi ha en höjning av skatten på vattenkraftsproducerad el med 4 öre.

Vårt parti har också markerat sin inställning till skatterna på naturgas, till elskatten för den storförbrukande industrin, till skatten på kondenskraft och till skattefrihet för etanol. Vi har även tagit upp frågan om kraftvärmeproduktionen. Vi har vidare tagit upp frågan om gasol för motordrift och industriellt bruk. Vi har också yrkat på en uranskatt som ligger något högre än centerns förslag och något lägre än miljöpartiets.

Fru talman! Jag vill till sist yrka bifall till reservationerna 10, 12, 14, 18, 19, 20, 22 och 25 till skatteutskottets betänkande 1988/89:35.

Anf. 43 GÖSTA LYNGBÄCK (mp):

Fru talman! Det hot som en alltmer ökande konsumtion utgör mot överlevnad av jordens ekologiska system är ingenstades tydligare än när det gäller energianvändningen. Under en lång följd av år har energianvändningen ökat monotont, och faran av detta förhållande har alltmer börjat inses av människor både i vårt land och i andra industriländer.

Även många politiker har insett problemen och försökt åstadkomma botemedel mot dem: man har formulerat åtgärder som i flera fall är ägnade att begränsa ökningen och som i några fall även eftersträvar en balans med naturen. Detta är glädjande. Tyvärr har inte alla partier i sina program inkluderat sådana åtgärder.

Särskilt beklaglig är moderaternas linje att utforma beskattningen av energin med hänsyn till industrins lönsamhet och dess internationella konkurrenskraft snarare än med hänsyn till behovet av en ren och ofarlig miljö. Jag får erkänna att det var spännande att i dag höra en moderats oro över koldioxiden i vår atmosfär. Det är någonting som vi har talat om länge, men det blir nya utgångspunkter när reaktorkramare finner att miljökappan tilltalar väljarna!

Fru talman! I reservation 4, till vilken jag yrkar bifall, framhåller jag vikten

av att beskattningen av energin tas ut på råvaran snarare än på den förädlade produkten. Jag noterade med stort intresse att Kjell Johansson påpekade vikten av miljöavgifter. Men då menar jag att också det andra problemet, resursernas ändlighet, är viktigt. Det bör vara en bas för beskattningen.

Anledningen till att vi vill ta ut skatt på råvaran är att det bör ligga också i den energiproducerande industrins intresse att effektivisera sina processer. Dessutom bör energiinnehållet vara bestämmande för skattens storlek. Det är helt klart för oss i miljöpartiet de gröna att nivån på energibeskattningen bör vara väsentligt högre än den är i dag. Eftersom det är av aktuellt intresse att veta vilken inställningen till denna fråga är i dag bland andra riksdagspartier ämnar jag begära votering i den frågan.

Jag yrkar också bifall till reservationerna 6, 7, 8 och 11. I alla dessa fall gäller det förbränning av fossila bränslen. Det är inte bara det att processerna orsakar utsläpp av miljöskadliga ämnen inkluderande koldioxid; det är också fråga om ändliga naturresurser, som vi helt enkelt inte kan hålla på och öka uttaget av. Miljöpartiet de gröna har en avvecklingsplan på 25 år, under vilken tid förbränning av fossila bränslen skall fasas ut nästan helt och hållet. Endast inom transportsektorn och stålindustrin kommer en liten del att fortfarande behöva brännas. Dels föreslår vi en betydande effektivisering i energianvändandet, dels är det nödvändigt att förnybara energikällor tas i bruk. Särskilt gäller det biogas, men även vind- och solenergi. De skatter jag föreslår i de nämnda reservationerna är ägnade att uppmuntra både besparingsåtgärder och satsningar på alternativa energikällor.

Både reservation 13 och reservation 14 är ägnade att på olika sätt få industrin att använda energin effektivare. I reservation 14 är motivet dock inte tariffkonstruktionen som sådan, vilket man skulle kunna tro, utan snarare att komma åt den storförbrukande industrins överförbrukning av el. Jag yrkar bifall till dessa reservationer.

Reservation 17, som jag också yrkar bifall till, gäller skattebefrielse för all energi producerad i vindkraftverk. Den gräns om 100 kW som finns nu är olycklig. Många effektiva vindkraftverk är större än så. Likaså kan vi inte se någon anledning till att behålla kravet att vindkraftverket inte skall vara kommersiellt för att erhålla skattebefrielse. Det gäller här att uppmuntra en energikälla, som verkligen är miljövänlig men som i utvecklingsskedet inte har kunnat uppvisa konkurrenskraftig ekonomi. Liknande motivering ligger också bakom den gemensamma reservationen 19, i vilken centern och vpk förenat sig med miljöpartiet om att yrka på skattebefrielse för etanol som drivmedel. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Jag yrkar också bifall till reservationerna 21 och 23, som gäller beskattning av gasol. Även i det fallet vill miljöpartiet ha beskattning på råvaran efter dess energiinnehåll. Vi anser att 11,8 öre/kWh är en väl avvägd skattesats.

Slutligen yrkar jag bifall till reservation 26, i vilken jag föreslår en uranskatt motsvarande 3,5 öre/kWh. Detta är mer än den skatt som centern föreslår, också mer än den skatt som vpk föreslår och mer än den skatt som möjligen kommer att accepteras av en riksdagsmajoritet om några veckor. Både kraftproducenterna och industrin skulle tvingas att använda energi på ett mer effektivt sätt, om deras budget inte tillät en slösaktig energianvändning.

Fru talman! Riksdagen beslutade år 1983 om riktlinjer för den framtida energibeskattningen. Härvid fastställdes att en grundläggande princip för beskattningen av energi skulle vara att främja de energiinvesteringar för oljeersättning och energihushållning som borde genomföras under 1980-talet. Hänsyn skulle också tas till olika energikällors effekter på miljön, bytesbalansen, försörjningstryggheten, sysselsättningen och den industriella utvecklingen.

Beträffande beskattningen av olja fastslogs att skatteändringar vid behov borde vidtas för att åstadkomma en inte oväsentlig realprisstegring. För övriga energislag skulle skatten per energienhet utgå i relation till oljeskatten. Sålunda borde skatten på kolbränslen vara cirka hälften och skatten på naturgas cirka tre fjärdedelar av skatten på olja. Inhemska bränslen borde gynnas genom skattefrihet. Drivmedelsbeskattningen borde främja fortsatt energihushållning. Elanvändning inom industrin borde vara skattemässigt gynnad i förhållande till elanvändning för uppvärmning, och beskattningen av elenergi för uppvärmning borde ha viss följsamhet till beskattningen av olja.

En anpassning av riktlinjerna har skett under perioden 1984–1988 avseende beskattningen av olja, kol, naturgas och gasol. I några fall har också riktlinjerna ändrats.

I ett antal av de motioner som väckts under den allmänna motionstiden tas riktlinjerna för den framtida energibeskattningen upp. Moderata samlingspartiet begär bl.a. ett uttalande om att man bör övergå till mervärdeskatt på energiområdet i kombination med energilikformiga punktskatter på en förhållandevis låg nivå. Ett liknande system i förening med miljöavgifter på miljöfarliga utsläpp är ett annat förslag från moderata samlingspartiet.

Från centerpartiets sida yrkas på ett tillkännagivande, som bl.a. går ut på att man bör införa en energilikformig beskattning för kol och olja och att en miljörabatt medges för importerade och mindre miljökrävande energislag m.m. Miljöpartiet förespråkar en i princip råvarubaserad energibeskattningsform.

Fru talman! De aktuella frågorna ligger inom ramen för det utredningsarbete som pågår på detta område. Bl.a. åligger det KIS, kommittén med uppgift att utreda den indirekta beskattningens omfattning och utformning, att analysera effekterna av en breddning av basen för mervärdeskatten, pröva förutsättningarna för att inordna energiområdet under mervärdebeskattningen och överväga hur beskattningen av energi även i fortsättningen skall användas som energipolitiskt styrmedel. Kommittén kommer att redovisa sina ställningstaganden före sommaren.

Ett annat utredningsarbete av betydelse i detta sammanhang bedrivs av kommittén om ökad användning av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Kommittén skall lämna förslag till ett avgifts- och uppbördssystem bl.a. för utsläpp av svavelföreningar vid förbränning av olja. Vidare skall kommittén utreda möjligheten att avgiftsbelägga bränslet.

Med hänsyn till de nämnda övervägandena anser utskottsmajoriteten att riksdagen inte nu bör fatta något beslut eller uttala sig om de framtida riktlinjerna för energibeskattningen och därmed föregripa det kommande resultatet av utredningarna.

Centerpartiet och miljöpartiet föreslår höjningar av skatten på olja och kol. Miljöpartiet föreslår dessutom kraftiga skattehöjningar på bensin och dieselolja samt en ökning av kilometerskatten för dieseldrivna fordon. Miljöpartiet yrkar vidare att en utredning skall tillsättas för att se över om kilometerskatten kan slopas.

Från utskottsmajoritetens sida vill vi erinra riksdagens ledamöter om att skatten på olja och kol höjdes icke oväsentligt den 1 juli 1988. Men med tanke på den snabbt tilltagande överhettningen av den svenska ekonomin och behovet av åtstramning har utskottsmajoriteten fastnat för en höjning av elskatten, och därmed är det också rimligt att något höja skatten på olja och kol. Denna fråga återkommer till riksdagen vid en senare tidpunkt. Utskottsmajoriteten anser dock att det i nuläget saknas skäl för höjning av skatten på bensin och dieselolja.

Den av miljöpartiet aktualiserade frågan om ett slopande av kilometer-skatten och ett motsvarande skatteuttag på dieseloljan har tidigare prövats av utskottet. Nu, liksom tidigare, anser utskottet att kilometerskattesystemet tills vidare bör behållas, eftersom de alternativa system som står till buds inte kan anses ha några större fördelar från administrativ och ekonomisk synpunkt.

Fru talman! Förslag och yrkanden om förändrad beskattning av naturgas, vindproducerad el, gasol för industriellt bruk, motorgas, skärpt vattenkrafts-beskattning samt beskattning av kraftvärmeproduktion har framställts. Mot bakgrund av det utredningsarbete som pågår anser utskottsmajoriteten att det i nuläget är olämpligt att fatta några beslut om ändrad beskattning av flertalet av ovan uppräknade energiområden. Med hänvisning till den överhettning som finns i Sverige i dag har utskottsmajoriteten däremot i ett senare skede föreslagit förändrad beskattning av naturgas och gasol för industriellt bruk.

Vidare har vpk lagt fram förslag som skall syfta till att stimulera satsningar på elsnål teknologi. Man föreslår bl.a. en produktionsfaktorskatt som träffar den storförbrukande industrins överförbrukning av el.

Ett liknande motionsyrkande avslogs förra året med hänvisning till pågående översyn av energibeskattningen. Utskottsmajoriteten anser att förslaget inrymmer ett alltför stort inslag av detaljreglering.

Så till motionsförslagen om ändring av beskattningen av etanol producerad av inhemska råvaror, uran, biogas och vätgas. När det gäller förslaget om slopande av skatt på etanol, producerad av inhemska råvaror, har utskottet tidigare betonat de praktiska svårigheterna och de handelspolitiska komplikationerna i samband med ett undantagande av etanol producerad av svenska råvaror från skatt. Utskottsmajoriteten är för närvarande inte beredd att förorda någon förändring av skatten på etanol eller metanol.

När det gäller införande av skatt på uran har utskottet tidigare hänvisat till den särskilda skatt som finns på elektrisk kraft från kärnkraftverk. Enligt utskottets uppfattning kan det i nuläget däremot finnas anledning att utreda förutsättningarna för införande av en skatt på det uran som används i kärnkraftverk.

Så till biogas och vätgas. Miljöpartiet yrkar att dessa skall befrias från skatt.

Utskottsmajoriteten kan konstatera att ingen energiskatt för närvarande utgår för de ifrågavarande drivmedlen. Inte heller omfattas dessa av kilometerskatten. Yrkandet är alltså tillgodosett.

Fru talman! Miljö- och energiministern har meddelat att miljöavgiftsutredningen i oktober i år, tidigare än vad som ursprungligen var planerat, kommer att lämna ett delbetänkande om möjligheterna att införa miljöavgifter på svavel i andra bränslen än olja samt på utsläpp av kväveoxider och koldioxid.

Häriigenom kan man samordna de kommande miljöavgifterna inom energiområdet med skatteförslagen från KIS, så att man sammantaget kan få de ekonomiska styrmedel som behövs för att uppnå både miljö- och energipolitiska fördelar. Av det nyss anförda framgår att regeringen uppmärksammat vikten av samordning i tiden av det fortsatta utrednings- och beredningsarbetet och påskyndat miljöavgiftsutredningens utredningsarbete på energiområdet.

Med hänsyn till de nämnda övervägandena anser utskottsmajoriteten att riksdagen inte nu bör fatta något beslut eller uttala sig på energibeskattningsområdet.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 45 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Lisbeth Staaf-Igelström framhöll inledningsvis 1983 års beslut, alltså det beslut som innebär att beskattningen skall utformas på basis av energiinnehållet. Hon ställde också frågan hur beskattningen skall användas som energipolitiskt styrmedel. Den fråga som jag skulle vilja ställa lyder: Har ni socialdemokrater inte upptäckt att 1983 års beslut, de där principerna, läser energibeskattningen på ett sådant sätt att man inte kan ta erforderliga miljöhänsyn? Jag skulle gärna vilja höra vad Lisbeth Staaf-Igelström har att säga om folkpartiets förslag, som innebär att miljökonsekvenserna skall beaktas.

Sedan talade Lisbeth Staaf-Igelström om NIA:s tilläggsdirektiv. Man skall fortsätta att utreda frågan om miljöavgifter, och hon nämnde att man kan samordna förslagen från KIS och miljöavgiftsutredningen. Jag skulle vilja fråga: Vem är "man"? Såvitt jag kan se är "man" i detta sammanhang regeringen. Regeringen skulle skaffa sig tolkningsföreträde och ensamrätt. I departementet skulle de förslag utformas som skall framläggas för värriksdagen, och detta utan att förslagen från NIA kan gå ut på remiss och utan att andra politiska partier än det socialdemokratiska kan anlägga andra synpunkter på frågorna än dem som framförts genom våra representanter i utredningarna. Jag tycker att detta är en ganska olycklig hantering.

Anf. 46 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Fru talman! Jag frågade Lisbeth Staaf-Igelström varför socialdemokraterna inte vill bidra till en långsiktig, principfast energibeskattnings. Utgångspunkten var mitt eget anförande där jag påvisade att dagens energibeskattnings, som ju företräds av socialdemokraterna, är ett lapptäcke av regler utan något inlag av principer. Det finns t.ex. inga miljörelaterade skatter.

Beskattningsramen utnyttjas bara för att ta in pengar för att kunna finansiera statens utgifter. Här finns det ingen princip hos socialdemokraterna.

Lisbeth Staaf-Igelström sade i sitt anförande att KIS skall avge sitt betänkande före sommaren. Men är inte den socialdemokratiska majoritetens uppfattning i KIS redan bortspelad? Gäller den efter den 20 juli? Gäller den uppfattning som Kjell Johansson talade om i sitt anförande, nämligen den att punktskatterna skall reduceras med 30 %, varefter det blir en mervärdeskatt inom energisektorn?

Elskatten varierar alltså från vad som står i det förslag som skall offentliggöras i juli, från 4,2 öre, till 9,2 öre som Sveriges riksdag så småningom kommer att besluta om. Avsikten är ju att införa en punktskatt på el på 9,2 öre. Skall 9,2 öre reduceras med 30 %, eller skall nivån fortfarande vara 4,2 öre vid mervärdesbeskattning inom energisektorn? Detta kommer att få mycket stor betydelse. Har man kvar nivån 4,2 öre och inför mervärdeskatt, innebär detta en skatteökning för ett hushåll med eluppvärmning med nästan 3 000 kr. per år. Det är fråga om avsevärda belopp, och det är mycket viktigt för svenska folket att få reda på framtidsinriktningen på den energipolitik som socialdemokraterna vill föra. I dagsläget är trovärdigheten helt borta när det gäller både socialdemokraternas ställningstagande i KIS och det som ni har gjort den senaste veckan tillsammans med centerpartiet.

Anf. 47 GÖSTA LYNGBÅ (mp) replik:

Fru talman! Lisbeth Staaf-Igelström och jag har tydligen mycket olika idéer om en utrednings uppgifter. Gång på gång avvisas våra motionsförslag på grund av att en utredning pågår. Men hela skatteutskottet kan väl inte vara förlamat i fråga om indirekta skatter så länge en utredning om sådana pågår. Man måste väl kunna säga någonting.

Jag skulle speciellt vilja ta upp frågan om vindkraftverk. Här finns det en mycket olycklig gräns vid 100 kW. Över denna gräns blir det skatt. Vindkraften är en mycket miljövänlig energiproduktionsform, som vi alla kanske skulle vilja uppmuntra men som har problem just nu, därför att det är ekonomiskt svårt att sätta i gång med en ny teknik. Många av de effektivaste vindkraftverken ligger vid ungefär 150 kW. Varför kan man inte ta bort sådana olyckliga gränser, när man ändå har skattefritt vid ett lägre kilowattal?

Anf. 48 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Fru talman! Lisbeth Staaf-Igelström hänvisade liksom jag till 1983 års energibeskattningsbeslut. Bl.a. berördes frågan om huruvida energisektorn skall stå utanför mervärdeskattesystemet. När det gäller de allmänna riktlinjerna för energibeskattningen har centern i sin reservation sagt att det bör gälla även i fortsättningen. Kan inte Lisbeth Staaf-Igelström trots att utredningarna pågår ge några fingervisningar om var socialdemokraterna står i denna fråga?

Talet om de handelspolitiska komplikationerna beträffande etanol har vi ju också hört talas om ett antal gånger. Vilka är de där handelspolitiska komplikationerna då det gäller att införa skattebefrielse för etanol med tanke

på vad 1983 års beslut egentligen gick ut på? Nu har det gått sex år. Är det fråga om hänsyn till oljeindustrin eller vilket skäl är det?

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 49 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Man har här uppmanat mig att säga något om de förslag som skall komma från KIS. Jag kan direkt säga att jag icke vill föregripa utredningen och dess förslag, utan det får vi sedan ta ställning till.

Vi har från socialdemokraternas sida en långsiktig energipolitik. Ett omfattande utredningsarbete pågår, vilket Åke Wictorsson här tidigare redogjorde för. När detta arbete har avslutats och samordnats och blivit föremål för remissbehandling, kommer den socialdemokratiska regeringen att lägga fram ett samlat förslag om miljöskatter och miljöavgifter.

Vi har från socialdemokratisk sida gjort mycket inom miljöpolitikens område och i energifrågan. Det pågår ett intensivt arbete med att genomföra omställningen av energisystemet till ett system som är rent och resurshushållande. Det arbetet bygger på det beslut om energin som tidigare har fattats av riksdagen. Det arbetet kommer vi socialdemokrater att fortsätta med.

Anf. 50 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Lisbeth Staaf-Igelström påstod att socialdemokraterna för en långsiktig politik och att den kommer att utvecklas i utredningens förslag. Jag ser inte något inslag av långsiktighet i politiken. Aktörerna på marknaden vet inte hur de skall agera i framtiden om socialdemokraternas förslag till energibeskattning går igenom. I era förslag finns inte någonstans en tillstymmelse till framtidsvision om hur socialdemokraterna skall hantera energibeskattningsfrågorna. Vi som sitter här i kammaren förväntar oss ett svar på detta. Jag har ställt frågan två gånger till Lisbeth Staaf-Igelström, men jag har ännu inte fått något svar.

Anf. 51 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Socialdemokraternas hantering av energifrågan är närmast farsartad. Jag ställde tidigare frågan varför det den 23 maj är högsta visdom att säga nej till energiskattehöjningar, medan det den 7 juni är högsta visdom att säga ja till energiskattehöjningar. När Åke Wictorsson som gammal ringräv inte kunde svara på den frågan, är det väl inte att begära att Lisbeth Staaf-Igelström skall kunna svara på den frågan om man dessutom lägger till ytterligare ett led och frågar varför det den 20 juni, dvs. efter ytterligare 14 dagar, är motiverat att lägga fram förslag om skattesänkningar för energi.

Men jag skulle gärna vilja ha ett svar på frågan om ni socialdemokrater fortfarande håller fast vid 1983 års beslut – ett beslut som låser beskattningen på ett sådant sätt att man inte kan ta hänsyn till miljön. Av det svar som vi fick i den första replikomgången verkade det som om det skulle vara fallet. Det vore i så fall mycket tråkigt. Jag tycker att Lisbeth Staaf-Igelström skall ge ett klart svar på den frågan: Håller ni fast vid 1983 års beslut?

Anf. 52 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Som jag tidigare sagt hänvisar jag till att vi inte vill föregripa utredningarna från KIS och MIA. De utredningarna bygger på en långsiktig

energipolitik med miljöinslag.

Kjell Johansson frågade om jag ansåg att det var svårt att komma till ett ställningstagande i dag och sedan komma till ett nytt ställningstagande om 14 dagar. Nej, Kjell Johansson, personligen tycker jag inte att det är svårt att göra det. De delar av förslaget som vi socialdemokrater i dag avstyrker stämmer inte exakt överens med det som vi kommer att föreslå litet längre fram.

Jag vill påminna riksdagen om att den socialdemokratiska regeringen är en minoritetsregering. Det innebär att vi måste söka stöd hos andra partier i riksdagen för att få igenom våra förslag. Det gäller även i det här fallet.

När det gäller socialdemokraternas långsiktiga energipolitik har vi här talat mycket om MIA och KIS, men regeringen arbetar också utifrån ett uppdrag, nämligen en avveckling av kärnkraften, en minskning av försurningen och klimatpåverkan samt att vi skall skydda de outbyggda älvarna. Det är utifrån dessa ställningstaganden som den socialdemokratiska regeringen kommer att arbeta vidare.

Anf. 53 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill redan nu meddela att jag inte ämnar genomföra en votering beträffande de ämnen som behandlas i dag. Voteringen kommer i stället att inleda morgondagens arbetsplenum.

Anf. 54 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag vill först framföra en liten protest mot den ordning i vilken vi i dag behandlar dessa ärenden. Om man väckt en motion som tas upp i det betänkande som först behandlas, borde man få komma med i debatten när det betänkandet avhandlas och inte, som nu sker, när samtliga betänkanden varit uppe till behandling.

Jag har tillsammans med Knut Wachtmeister väckt en motion i vilken vi säger att vi inte vill acceptera en utbyggnad av kolbaserad energiproduktion i Skåne, då man i mitten av 1990-talet kommer att stänga ett aggregat vid Barsebäck.

Fru talman! Vi, och säkert många andra, har svårt att förstå det ställningstagande som riksdagen kommit fram till under de senaste åren och nu även i dag. Man talar ofta om politikerförakt. Det är i de flesta fall överdrivet, men i det här fallet är det välgrundat.

Vi hade år 1980 en folkomröstning. Företrädare för de linjer som vann folkomröstningen om kärnkraften sade i debatten klart och tydligt ifrån att det inte skulle byggas ut fler kärnkraftsaggregat, men att kärnkraften skulle användas så länge den var tekniskt, säkerhetsmässigt och ekonomiskt överlägsen alternativen.

Några år senare beslutade riksdagen att kärnkraften skulle avvecklas senast år 2010. Jag har frågat statsrådet Birgitta Dahl, och även andra i olika sammanhang, var någonstans på valsedlarna året 2010 fanns. Jag har hitintills icke fått något tillfredsställande svar. Det enda parti som protesterade mot året 2010 var moderata samlingspartiet.

I fjol beslöt riksdagen att man – också i strid mot folkomröstningen – redan i mitten på 1990-talet skulle i förtid avveckla två befintliga väl fungerande

kraftverk, det ena i Barsebäck och det andra i Ringhals. Och man beslöt detta utan att egentligen i grunden veta vilka alternativ man skulle ha.

Vi politiker har, liksom människor i allmänhet, förmågan att försöka skjuta de problem som uppstår framåt genom att resonera som så: Vi kan ta hand om dem i morgon bitti, nästa vecka eller nästa år. Men man kan inte alltid agera på det viset.

Vi har här i dag hört talare prata vitt och brett om alternativen, men om man är litet realistisk och ser på utvecklingen i Sverige och hur det ser ut utomlands, finner man att det i det närmaste perspektivet finns endast fossila bränslen att tillgå. Jag måste berömma miljöpartiet, som i dag i debatten sagt sig vilja öka användningen av fossila bränslen just därför att det är deras enda chans att komma till rätta med en snabb kärnkraftsavveckling.

Det är dessa fossila bränslen, fru talman, som är skulden till de stora ekologiska katastroferna runt om i Europa. I Västtyskland, Östtyskland och Tjeckoslovakien är det fullt med nakna, kala, döda träd. Detta beror enbart på en överdriven användning av kol och andra fossila bränslen. Det är dem som vi alltså i dag skall använda i ännu större utsträckning i Sverige, dels enligt miljöpartiet, dels och framför allt enligt det parti som är störst i riksdagen men som inte heller har några andra alternativ. Det finns bara olja, kol och naturgas, och dessa är alla fossila bränslen.

Men vi kanske skall gå till mera närliggande ting.

I södra Sverige finns det 125 000 villor, som i dag är beroende av att få sin energi baserad på el. De familjer som bor i dessa 125 000 villor kommer att få sin elkostnad per år ökad med mellan 4 000 och 5 000 kr., om de konsumerar 25 000 kilowatt per år. Skall man ändra deras förbrukning till ett vattenberoende system, kostar det mellan 80 000 och 85 000 kr. per villa och år. Totalt ligger kostnaden kring 10 miljarder kronor.

Det må vara hänt att folk ibland kan ryckas med av den allmänna "miljöyran" och säga att de vill ha en bättre miljö även om den kostar, men jag är inte helt övertygad om att, sedan notorna börjar komma, de längre ställer upp på denna yra. Och jag måste säga att de tre minsta partierna i riksdagen har den mest extrema energipolitiken, så jag är inte säker på att svenska folket, såsom det ibland brukar framhållas i debatten, skulle vara helsålt på de här uppfattningarna.

Sedan tillåter jag mig att kommentera något av det som har sagts här i dag. Jag trodde jag hörde fel när det påstods att socialdemokraterna hade en långsiktig energipolitik. Under de senaste tre, fyra åren har de väl snart hållit *med alla meningar inom energipolitiken; de för i alla fall ingen konsekvent energipolitik.*

Jag har redan berört att miljöpartiet inte har någonting emot att öka användningen av fossila bränslen.

Centerpartiet vill ha en jämnare energiförbrukning. Men då måste man etablera någon form av kontakt med kung Bore, eftersom det är han som bestämmer temperaturen i det här landet. Att vi ibland måste ha ett stort antal kraftverk i gång samtidigt beror på det enkla och uppenbara faktum att det är kallt. Hade genomsnittstemperaturen här varit +15 grader, jämnt fördelad över hela året, hade vi kunnat plocka bort en del energiproducenter, men vi är, fru talman, inte i den lyckliga situationen.

Allra sist: Man har i dag från olika håll talat om marknadsekonomi och sagt att det trots allt är den som vi skall bygga upp vår energi på. Men så säger man att Sydkraft, som alltså svarar för elförsörjningen i stort sett i hela södra Sverige, gnäller över att behöva betala avvecklingen av den tidiga stängningen av ett aggregat i Barsebäck. Låt mig, fru talman, till protokollet få klargöra att det här inte handlar om att Sydkraft skall betala, utan de boende i södra Sverige, och inga andra, får betala mera, eftersom Sydkraft inte har några pengar. De enda pengar som finns kommer från de abonnenter som i dag får köpa sin ström från Sydkraft, och det är *de* som får betala, ifall staten inte vill ersätta Sydkraft för de kostnader som kommer att uppstå när man stänger Barsebäck i förtid.

Anf. 55 GÖSTA LYNGBÄCK (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att Sten Andersson i Malmö hörde bara en del av vad vi har sagt om vår politik rörande fossila bränslen. Vi är nämligen det enda parti som planerar att avveckla sådana under en 25-årsperiod, och det är det som spelar en roll.

Jag tycker naturligtvis att det är väldigt roligt när övertygade reaktorkrappare verkligen talar om miljöpolitik och säger att man bör minska användningen av fossila bränslen. Det är ju sådant som vi – de tre minsta partierna i riksdagen, som Sten Andersson i Malmö uttryckte det – har pratat om i många, många år.

Vad som är typiskt för svenska folkets vilja är kanske hur partierna ändrar sig. Det parti som har ökat mest – till faktor 3 ungefär på några år – är det riksdagsparti som har de mest extrema vyerna. Det kan ju hända att svenska folket verkligen vaknar upp och finner att energipolitiken är viktig och att vad som behövs är en rejäl reform och inte bara fortsättning i gamla banor.

Anf. 56 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Fru talman! Den här debatten har varit en lång dags färd mot natt, men jag kan ändå inte underlåta att gå upp i polemik mot Sten Andersson i Malmö.

Det finns inga andra alternativ än kol och olja i Sten Anderssons föreställningsvärld. Men en enig elberedning fastslog att det går att bygga ut elproduktionen i Sverige med ungefär 15 TWh ytterligare, baserade på mottryckskraft, alltså kraftvärme.

När det gäller de icke fossila men väl biobränslena svarar ju den nuvarande användningen av biobränslekraft i form av bark, lutar och vedeldning för ungefär 60 TWh i energiproduktionen – inte i elproduktionen men väl i värmeproduktionen.

Man kan spara el motsvarande ungefär två kärnkraftverk, om man vid transport av högspänd elkraft övergår från 280-kilovoltsledningar till 400-kilovoltsledningar. Vi fattade i fjol beslut om att regeringen skulle ges möjlighet till ett förhandlingsinitiativ om bakteriell lakning av malm. Om man övergår från framtagning med konventionella metoder till framtagning av sulfidmalm – eller metaller, rättare sagt – med bakteriell lakning, kommer man att få en mycket stor energibesparing.

Den svenska skogsindustrin står inför ett genombrott i mycket, mycket mera energisnåla processer, och om man hade lagt de nödvändiga pengarna

på att t.ex. med bioteknik mjuka upp cellulosan, skulle man ha sparat väsentlig energi i jämförelse med nuvarande slipmassteknik.

Detta är inga småsaker. Den extremism som vi anklagas för bygger mera på okunnighet om vad vpk:s och andras energipolitik egentligen står för.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 57 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Paul Lestander sade att andra partier missuppfattat vpk och dess inställning till de här frågorna. OK. Vi är många som i så fall har missuppfattat vpk. Vi har inte sett det vetenskapliga ljus som tydligen finns inom vpk men som man har lyckats dölja under så många år och som man har fått så litet intresse kring.

Paul Lestander pratade om kraftvärme. Kraftvärme är bra, men det fordrar att man skall värma upp någonting. Man kan i praktiken i stort sett ha kraftvärme bara i närheten av stora tätorter som kan använda värmen. I annat fall blir det mycket mycket dyrt med kraftvärme, om man skall kasta värmen rakt ut i luften.

Fru talman! Beträffande miljöpartiets tal om avveckling av fossila bränslen under en 25-årsperiod tycker jag det var ärligt att partiet gör ett erkännande, för jag har följt debatten under ett antal år och sett på olika insändarsidor, där miljöpartister har kritiserat kärnkraften men sagt ifrån klart och bestämt att man inte vill ha fossila bränslen. Även de skulle försvinna i det korta perspektivet. Men nu erkänner ni faktiskt – och det skall jag hedra er för – att vi under 25 år kommer t.o.m. att ha en ökning av fossila bränslen. Och det, fru talman, är det som är skuld till de stora miljömassiga katastroferna i Europa och runt om i världen i övrigt. Hade vi i dag haft kapacitet att räkna ut hur stora mänskliga och ekologiska skador som de fossila bränslena har åstadkommit, hade vi aldrig diskuterat kol, aldrig naturgas, aldrig olja.

Anf. 58 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Fru talman! Jag vet inte om man skall prata om vpk:s vetenskapliga ljus. Vår politik bygger, som alla andras politik, på ett visst mått av kunskap.

Elberedningen tillsattes av de fem partier som då var representerade här i riksdagen. Den lade fram ett enhälligt förslag, där man beräknade utrymmet för kraftvärmeproduktionen till ungefär 15 TWh ytterligare. Jag kan erinra om att t.ex. en total varvtalsreglering av elektriska motorer under folkomröstningen bedömdes ge en spareffekt på ca två kärnkraftverk. Det finns en lång rad förslag där ny teknik och nya användningsområden skulle ge en helt annan energianvändningssituation. Jag deltog själv i ett symposium i Västerbotten angående metallnäringsen, där dåvarande Rönnskär var representerat. Där framträdde en tekniker som visade att man i Japan hade ett sulfitmalmssmältverk, som brottades med dubbelt så höga energipriser och drygt det som Rönnskär hade, men man hade lägre energikostnader därför att man tillämpade en energieffektivare teknik.

Jag tror inte att man skall prata om vetenskapliga ljus, utan man skall försöka hålla sig till vad vi diskuterar och vad som framförs och inte av vem. Jag vill inte diskutera person, Sten Andersson.

Anf. 59 GÖSTA LYNGBÄCK (mp) replik:

Fru talman! I moderata samlingspartiet finns det ett varseblivande av energiproblemen. Som jag sade i mitt första inlägg är denna ökning av energikonsumtionen det som vi verkligen har att brottas med. År från år ökas energikonsumtionen monotont. Samtliga de större energikällor som vi just nu har är olyckliga för miljön. Vi måste avveckla dem på kortare eller längre sikt. Det kan vara en bedömningsfråga i vilken ordning man tar saker och ting. Men låt oss hjälpas åt med avvecklingen av både kärnkraft och fossila bränslen. Låt oss satsa på sådant som är ekologiskt riktigt, förbränning av biomassa där den koldioxid som släpps ut exakt motsvarar den som tas upp av växterna under deras liv. Det är den typen av betraktande som vi måste ha i vår värld om vi skall kunna klara den. Det är bra att också moderaterna har börjat komma underfund med det.

Anf. 60 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Först vill jag be om överseende om jag har sårat Paul Lestander. Det har aldrig, jag betonar aldrig, varit min mening.

Vi måste väl säga oss att vi har inga barn med kärnkraften. Men ge de alternativ som man i dag pratar om i olika utredningar den tid som behövs. Jag skall ta ett exempel.

Man har här i kammaren pratat om vindkraften. Vi har ett kraftverk i Malmö, kanske i dag Sveriges enda, i Maglarp. Sydkraft fick chans att köpa det av staten för en krona. Man ville inte köpa det. Det visar något om vad man tror om detta. Men det är möjligt att vinden och solen, som i dag inte ens nere i Spanien eller Afrika har kunnat producera tillfredsställande mängder av energi, efter en tid kan producera en billig och tillförlitlig energi. Men varför skall vi tvinga någon? Det går inte, fru talman, att tvinga forskning och vetenskap att till ett visst bestämt datum ha ett klart alternativ. Låt dem få den tid de behöver.

Därför är det så dumt att redan nu besluta att om några år avveckla två väl fungerande kraftverk. När vi, fru talman, tittar runt på kartan och ser både i Europa och i övriga världen hur många kärnkraftverk som där finns, måste vi fråga: Vad betyder det för världens eller Europas säkerhet om 12 aggregat inom 15 eller 20 år skall avvecklas i Sverige? Utvecklingen går åt motsatt håll i övriga världen.

Vi moderater har aldrig sagt att vi skall behålla kärnkraften hur länge som helst. Vi har sagt: så länge den är säker. Och säker är den i dag jämfört med andra energikällor, så länge den är miljömässigt bättre, och det är den definitivt i förhållande till olja, kol och naturgas, och även beträffande ekonomin.

Skall vi producera ny el kostar det mellan 50 och 100 % mer än vad det kostar i dag. Det är möjligt att man måste köpa energi till denna kostnad, men varför, fru talman, skall vi ta den kostnaden i förtid. Låt kärnkraften finnas kvar och ge under tiden alternativen, forskning och vetenskap en rimlig chans. Då har vi chans att på sikt få ett bra fungerande samhälle, som kan få en god, billig och miljömässigt säker energiproduktion.

Förste vice talmannen anmälde att Paul Lestander och Gösta Lyngå anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Anf. 61 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Fru talman! Jag skall inte gå in på djupet i denna diskussion, men jag vill ändå säga några ord om ett av alternativen, den nyligen häcklade vindkraften. Som Hadar Cars redan framhållit känns det för oss som tror på vindkraften som att utvecklingen ibland går förtvivlat långsamt. Första gången jag var uppe i denna talarstol var hösten 1985, då jag ställde en fråga till Birgitta Dahl om just vindkraften. Birgitta Dahl svarade att statens engagemang för denna energikälla hade överlåtits till Kraftföretagens Vindkraft AB, där Vattenfall och Sydkraft som de största ägarna skulle driva frågan vidare.

Det är inte några rejäla krafttag som utförts sedan dess. Ändå betraktas 1988 som ett relativt positivt år för vindkraften. Flera mindre aggregat har uppförts i privat och kommunal regi. Vattenfall tar nya tag med det stora verket på 2 MW på Näsudden och har därtill uppfört fyra mindre verk i närheten. Ett medelstort aggregat om 750 kW har uppförts i Vindkraftsbolagets regi utanför Göteborg.

Utredningen Läge för vindkraft presenterades i augusti 1988. Den visade på Sveriges "gynnsamma naturgivna lokaliseringsförutsättningar för en vindkraftsutbyggnad. Vindtillgången längs kusterna i södra Sverige är god". Totalt speglade utredningen, enligt min uppfattning, en positiv bild av vindkraften, men den hade inte i uppdrag att lägga fram förslag om utbyggnad.

Jag hoppas att den beredning som nu pågår inom regeringskansliet av utredningen och remissomgången bidrar till att utvecklingen av vindenergin kan gå snabbare än hittills.

Hur ser då de två stora intressenterna i Kraftföretagens Vindkraft AB på framtiden?

Från Vattenfall har vi i dagarna fått koncernens redogörelse för dess inställning i energifrågor. Vad gäller vindkraften låter man tyvärr något mer tveksam än tidigare, men man kommer glädjande nog ändå att "aktivt medverka till att klarlägga vindkraftens möjligheter att bli en användbar konkurrenskraftig energikälla". Förstudier skall göras för 300 MW vindkraft, och ytterligare demonstrationsanläggningar skall uppföras.

Sydkraft – som tidigare visat föga intresse i dessa frågor, vilket här tidigare intygades av Sten Andersson i Malmö när han talade om Maglarp – planerar nu världens första vindkraftverk till havs. Det är ett litet aggregat som skall placeras i Blekinge skärgård. Även statens energiverk, Svensk energiutveckling och Blekinge vindkraft AB deltar i projektet. Varje steg mot att pröva den intressanta havsbaseringen är välkommet.

Fru talman! Det är först med demonstrationsprojekt i alla skalor som vi kan få grepp om vad som är den optimala storleken för vindkraftverk i olika miljöer. Det är också då människor kan se och få erfarenhet av att vindkraftverk inte behöver vara ett negativt inslag i landskapsbilden. När man vet att man får nödvändig energi är det också lättare att acceptera en vindsnurra till havs eller på land.

Själv är jag övertygad om att vindkraftverk på sikt kan ersätta minst 10 % av kärnkraften, dvs. ca 6 TWh. Vindenergin kan fås fram i stor eller liten skala, den ger inget avfall och den är förnyelsebar. Vilken annan energikälla utom vatten ger alla dessa fördelar?

Jag vill också säga att Maglarp är ett försöksprojekt. Man skrattar mycket åt att det står still när man åker dit för att titta på anläggningen. Så gjordes även i lördags, då en grupp från sydöstra Sveriges vindkraftsförening var där. Eftersom jag har arbetat inom läkemedelsindustrin, där man testade tiotusentals kemiska substanser innan man fann en som man ansåg vara värd att arbeta vidare med, ser jag kanske något annorlunda på detta med försöksprojekt och med att man prövar sig fram. Den här storskaliga satsningen som har gjorts på Gotland och i Maglarp har delvis givit mycket stora erfarenheter. Man har bl.a. kommit underfund med vad man gjorde för fel vid Maglarpssatsningen. Vattenfall kommer att fortsätta med att driva anläggningen Näsudden, och man har nu beställt ett nytt aggregat, men tornet utnyttjas.

Jag tycker att vi inte skall skratta så mycket åt detta utan se mera positivt på att man prövar alternativ. Det finns alternativ, och jag anser att vindkraften är ett av de bästa. En väg för att ännu bättre komma i gång är de investeringsbidrag som föreslås i reservation nr 43 till näringsutskottets betänkande 25. Jag yrkar bifall till denna reservation liksom till övriga reservationer som folkpartiet står bakom.

När det gäller beskattningen av vindkraft har jag i en motion tagit upp en delfråga, nämligen frågan om beskattning av andelskraftverk och av småskalig vindkraft. Som framgår av reservation nr 15 i skatteutskottets betänkande 35 avvaktas de olika utredningarnas resultat när det gäller energibeskattningen. Jag accepterar detta och yrkar därför endast bifall till synpunkterna i reservationen.

Anf. 62 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Jag ämnar bara ta upp en speciell fråga, nämligen ett motionskrav från Eva Björne, Sigge Godin och mig angående omlokalisering av hela eller delar av Vattenfalls huvudkontor till Västernorrlands län.

Det är nu tredje året som vi tre icke-socialistiska ledamöter från Sundsvall framför detta krav. Bakgrunden till motionerna har varit den under flera år mycket negativa befolkningsutvecklingen i Västernorrland och därav föranledda behov av betydande ökning av antalet arbetstillfällen. Detta skulle lämpligen kunna tillgodoses genom omlokalisering av statlig verksamhet i länet.

När vi i januari i år skrev vår tredje och senaste motion i ärendet kunde vi konstatera att Västernorrlands län under 80-talet minskat sin befolkning med nära 8 000 personer och att Västernorrland var det enda län som uppvisat en fortsatt befolkningsminskning även under 1988. Västernorrland är därmed det län som drabbats hårdast av befolkningsminskning under detta årtionde. Någon förståelse från regeringens sida har vi inte fått när vi tagit upp Västernorrlands problem här i riksdagen. Så sent som i början av december i fjol framhöll t.ex. arbetsmarknadsministern i ett interpellationssvar här i kammaren att hon inte fann det motiverat med några speciella insatser för

Västernorrland. I budgetpropositionen omnämndes knappast Västernorrland.

Vattenfalls huvudkontor har ca 2 000 anställda, och dess verksamhet är av naturliga skäl spridd över olika delar av landet. När det gäller vattenkraften är den som bekant mest utbyggd i den norra delen av vårt land.

Vattenfalls spridda verksamhet kan i viss mån liknas vid domänverkets, vars huvudkontor under 70-talet omlokalisades till Falun och därigenom kom att förläggas närmare tyngdpunkten inom verksamhetsområdet. Det kan även erinras om att LKAB:s huvudkontor för en del år sedan flyttades från Stockholm till Luleå. Av statliga affärsdrivande verksamheter är domänverket och LKAB goda exempel på att huvudkontor för sådana verksamheter med fördel kan flyttas från Stockholm till någon ort i den del av landet, där en stor del av verksamheten bedrivs. Mot den bakgrunden och med hänsyn till Västernorrlands läns synnerligen stora behov av att tillföras nya verksamheter borde enligt vår mening förutsättningar prövas för motsvarande omlokalisering av Vattenfalls huvudkontor eller vissa delar därav till Västernorrlands län.

Vår första motion, som avgavs 1987, avlogs av riksdagen med ganska stor majoritet. Men det anmärkningsvärda var att strax efter det att riksdagen avvisat vårt krav på ett uttalande om lokalisering till Västernorrland, gav regeringen Vattenfalls styrelse i uppdrag att arbeta fram förslag om utlokalisering av en enhet till Ludvika och en enhet till Luleå. Något motsvarande regeringsinitiativ gällande Västernorrland kom varken då eller senare. Utlokalisering av enheter till Ludvika och Luleå visade att om den politiska viljan finns, så är det möjligt att genomföra utlokaliseringar.

I föl återkom vi med vårt motionskrav. Då var det endast socialdemokraterna och vpk i näringsutskottet som avstyrkte vår motion, medan alla tre icke-socialistiska partier reserverade sig för bifall till motionen. Vid den första behandlingen av ärendet här i kammaren blev röstresultatet 156 mot 156 vid voteringen mellan utskottsmajoritetens förslag och den icke-socialistiska reservationen. Om samtliga riksdagsledamöter från Västernorrland hade stött detta krav, hade vi vunnit och fått ett riksdagsuttalande för att man skulle pröva förutsättningarna för lokalisering till Västernorrland.

I år har vårt motionskrav inte fått lika starkt stöd i näringsutskottet. Det är enbart centern och miljöpartiet som reserverat sig för bifall till motionen. Majoriteten säger att den anser att riksdagen inte bör göra någon framställning till regeringen på grundval av motionen. Det bör överlämnas åt Vattenfall – såsom redan skett – att ta initiativ till och genomföra åtgärder som kan leda till en önskvärd regional omfördelning av personal inom Vattenfallskoncernen.

Genom exemplet med utlokaliseringen av enheter till Ludvika och Luleå visade jag att det inte var Vattenfall som tagit initiativet, utan det var tvärtom regeringen som gav Vattenfall i uppdrag att arbeta fram förslag till en sådan omlokalisering.

I reservation 12 i näringsutskottets betänkande 30 från centern och miljöpartiet sägs: "Regeringen bör föranstalta om en utredning av förutsättningarna för och lämpligheten av att hela eller delar av Vattenfalls huvudkontor omlokaliseras till Västernorrlands län."

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Energipolitik m.m.

Detta framförs även i motionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 12. Jag vill uttrycka förhoppningen att alla som vill arbeta för bättre regional balans i vårt land, och särskilt de som vill arbeta för en positiv utveckling i Västernorrlands län, stöder denna reservation i den kommande voteringen.

Anf. 63 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Jag vill först tacka Ingrid Hasselström Nyvall för det fina anförandet om vindenergin.

Vi debatterar nu mycket viktiga betänkanden om den framtida energibeskattningen. Hur vi beskattar energin har en avgörande betydelse för vår energiframtid. Det finns en viss samsyn i riksdagen om den framtida energipolitiken. Vi måste minska användningen av de fossila bränslena och i stället ordna så att så stora delar som möjligt av energiförsörjningen sker genom utnyttjande av förnybar inhemsk energi. Vi skall samtidigt avveckla kärnkraften som har gett upphov till svåra konsekvenser i vår tid och oanade i framtiden.

De mål för energipolitiken som slås fast i betänkandet kan de flesta av oss uppenbarligen ställa oss bakom, och man kan bli ganska glad av att läsa om dem. I betänkandet slås det fast att vi skall hushålla och att vi skall ha ett energisystem som är miljövänligt.

Till detta område har man inom oppositionen framfört långa rader av förslag som just tar upp hushållningens och miljöns betydelse för energiframtiden. Detaljerade och väl genomtänkta förslag på sammanhållna och logiska skattesystem finns att tillgå. Men majoriteten dömer ut dem alla. Det finns inget att hämta i denna samlade mängd klokskap, anser tydligen utskottsmajoriteten.

Fru talman! Är det inte litet fantastiskt att förslag bara duger om de kommer från majoriteten i frågor som borde samla oss till krafttag?

Vi står inför ett scenario där vi medvetet måste satsa på att minska energianvändningen på alla tänkbara sätt. Det betyder att vi måste se till att minska koldioxidutsläppen totalt sett och andra skadliga utsläpp från förbränning. Nu finns det extrema partier, bl.a. moderaterna och tyvärr även en del folkpartister i Sverige, som på ett utpräglat cyniskt sätt utnyttjar oron för koldioxidens verkningar och pläderar för en förlängning av användningen av kärnkraft. Det märkliga med detta är att de har föga att säga om de enorma utsläpp av koldioxid som bilismen står för. Vi har inte sett någon stark önskan till minskning av den typen av utsläpp. Vi kan inte se detta som annat än en vilja att slå blå dunster i ögonen på allmänheten i syfte att värna om kärnkraften. De som gör detta glömmer totalt bort vad kärnkraften faktiskt står för i världen. Det finns klara samband med kärnvapen med alla deras faser. Dessutom vet vi inte hur vi skall ta hand om avfallet. Det är en av de få stora industriella processer vars avfall vi inte vet hur vi skall ta hand om. Det är otroligt upprörande.

Skattesystemets utformning har en avgörande betydelse för energianvändningen. Miljöpartiet de gröna har därför tidigare redovisat ett helt annat sätt att ta ut skatter på energi – ett sätt som aktivt bidrar till att energianvändningen kommer att minska. En råvarubeskattning är ett sådant sätt, särskilt om

det kombineras med miljöskatter. För trafiken måste det till ett system av punktskatter som också gör att flygbränsle beskattas på ett sätt som påminner om det för vägfordon.

Det är mot bakgrund av detta som vi i miljöpartiet de gröna opponerar oss kraftigt mot de förslag som har lagts fram om att momsbelägga energi samtidigt som punktskatterna sänks med 30 %. Detta leder till att användningen av fossila bränslen och elkraft ökar. Inhemsk förnybar energi, som vi skulle gynna, missgynnas. Vi är helt oförstående inför dessa förslag som går rakt emot riksdagsbeslut. Till yttermera visso vill man också momsbelägga persontransporter, vilket enligt utredarna kommer att leda till att järnvägsåkning och kollektivtrafikåkning kommer att minska med 13–16 %. Eftersom vi inte kan se någon minskning av det totala transportarbetet i samhället, måste denna minskning medföra en kraftig ökning av bilåkandet. Ökat bilåkande ökar den redan stora miljöbelastningen i samhället.

Vi kan inte annat än förvåna oss över de miljösabotage som nu planeras. Motståndet mot det planerade vanvettet måste stärkas. Det som var bra och klokt 1983 i de energipolitiska besluten är uppenbarligen praktiskt taget dåliga skämt i dag, eftersom det i dessa beslut sades att man skulle beskatta energin efter energiinnehållet och avsade möjligheten att momsbelägga energin. I dag, sex år senare, föreslås det rakt motsatta. Det är ganska fantastiskt.

En viktig princip för oss i miljöpartiet de gröna är att vi måste skaffa ekonomiska styrmedel som ger signaler in i samhället, så att vi som konsumenter väljer energisnåla alternativ eller själva vill spara energi. Alltför länge har endast företagsekonomiska kalkyler styrt tillverkarnas prissättning i Sverige. I framtiden måste också de totala kostnaderna, dvs. summan av företagsekostnader och samhällskostnader, vara styrande för prissättningen. Detta sker bäst genom att vi tar fram styrande skatter, som bl.a. är ett uttryck för samhällets miljökostnader.

Det är mer än förvånande att de som säger sig vara för den fria marknaden inte accepterar att också energimarknaden skall falla under de marknadslagar som man anser gälla. Det finns ingen rimlig konskvens i att motsätta sig en vettig och ansvarsfull energiframtid byggd på marknadsekonomin där man verkligen tar in de totala kostnaderna för att styra rätt.

Tack för ordet!

Anf. 64 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! På förmiddagen var jag på en hearing som anordnades av en organisation som heter Ekonomifakta. Denna hearing handlade om tillväxt och miljö, och den kom att handla mycket om energi. Det är lärorikt att lyssna på olika synsätt och synpunkter, och jag vill referera några som kom fram vid detta tillfälle.

En talare kritiserade den nuvarande energibeskattningen och lade fram ett annat förslag som utgår från att motivet för beskattning är att befrämja miljön. Talaren förordade ett energibeskattningsystem som skulle ha följande effekter. Det skulle få energiproducenterna att välja råvaror som ger minsta möjliga miljöpåverkan och mesta möjliga energiutbyte, det skulle få energiproducenterna att använda effektivare genereringsmetoder, det

skulle få energiproducenterna att tillsammans med distributörerna dra ned överföringsförlusterna, och slutligen skulle det förmå användarna att hushålla bättre med sin energi. Den slutsats talaren drog var att man skulle beskatta energiråvarorna. Det var, fru talman, en kunnig tekniker och en erfaren industriledare som lade fram detta förslag. Han heter Curt Nicolin, och jag tror att han är relativt känd även här i kammaren.

Vi i miljöpartiet tycker att hans förslag är mycket intressant. Det tycks dessutom likna det förslag om beskattning av energiråvaror som miljöpartiet framförde i en partimotion under den allmänna motionstiden med Lars Norberg som upphovsman. Lars Norberg har återkommit med förslaget i en motion med anledning av kompletteringspropositionen. Detta om förmiddagens hearing.

En anledning till att vi förefaller att ha litet olika uppfattningar i energipolitiken är att en del människor oroar sig för att det inte finns tillräckligt med energi för att man skall klara Sveriges olika behov.

En del av lösningen kan ligga i skogen och i annan biomassaproduktion.

I en rapport som är aktuell i dagarna konstateras att skogsproduktionen nu är så stor att den mer än väl täcker industrins behov även under en högkonjunktur och därtill ger ett överskott. Den ger alltså utrymme för en viss utbyggnad av industrikapaciteten och samtidigt utrymme för en ökad eldning med skogsbränsle. Man påpekar att skogsbränsleanvändningen har ökat kraftigt sedan energikrisens dagar i början av 70-talet och att det fortfarande finns stora kvantiteter avverkningsrester, som skulle kunna utnyttjas till bränsle och ge betydande bidrag till energiförsörjningen i Sverige.

Dessutom är det ett faktum att allteftersom behovet av avverkningen ökar och den ökade avverkningen äger rum i Sverige och man alltså inte importerar virke som man gör i dag och som man alltså inte behöver göra – det är närmast en beskattningsfråga –, skulle mängden avverkningsrester öka ytterligare. Därmed skulle man få ytterligare kvantiteter tillgängligt skogsbränsle. Detta är i och för sig inte någonting som vi förordar.

Nu är det också så, fru talman, att skogsindustrin har en unik kompetens när det gäller att hantera och upparbeta skogsråvaran i sin egen hantering. Det vore logiskt om skogsindustrin engagerade sig mer än hittills i att ta vara på den här energireserven.

I och med att energikostnaderna ökat har skogsindustrins ansträngningar att spara energi och effektivisera sin energianvändning i processerna ökat. För att man skall kunna klara energiavvecklingen på bästa sätt är det viktigt att detta besparingsarbete fortsätter. Det måste då löna sig för skogsindustrin att arbeta vidare med detta. Det måste bli lönsamt för skogsindustrin att leverera energi, och det kan det bli med en annan energibeskattnings. En energibeskattnings av råvarorna skulle innebära att exempelvis bioenergi inte beskattades alls, någonting som vi föreslår.

Det finns i den här rapporten en liten uppställning över avverkningsrester som är kvar i skogen. Den visar att balansen 1985 motsvarade 80 TWh termisk energi. Det är alltså en mycket stor potential. All den energin och all den råvaran kan inte användas, eftersom det är viktigt att 30 å 40 % av avverkningsresterna lämnas kvar i skogen av ekologiska skäl för att man inte

skall äventyra skogsmarkens långsiktiga produktionsförmåga. Men även om man tar hänsyn till det finns det alltså en mycket betydande energipotential i skogen. Den skulle täcka en mycket stor del av den energi som kärnkraftverken producerar och som faller bort om man, som vi föreslår, stänger av kärnkraftverken inom tre år. En kombination av användning av skogsbränsle och de besparingar vi föreslår skulle alltså i stort sett klara upp det här energibalansproblemet.

Anf. 65 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Det finns anledning att iaktta en viss försiktighet vid beräkningen av de resterande skogsresterna. Redan i skogsvårdslagens hänsynsparagraf föreskrivs att alltför torra marker över huvud taget inte bör avverkas med träddelemetoden, där man tar ut skogsrester. Man får då inga tillskott till humuslagret eller till markuppyggnaden, men man får en ökning av försurningen. I vissa klimatologiskt svårare förhållanden finns det skogsägarkategorier som redan i dag avstår från träddelexport och uttransport av träddelexport med vidhängande barr och löv.

Det finns naturligtvis stora resurser. Det är möjligt att öka energiskogsodlingen i Sverige. Men just när det gäller träddelexporterna finns det anledning att varna för en alltför stor optimism. Det finns ju behov av att spara. Om man skall ta vara på resterna, blir de inte ekonomiskt tillgängliga annat än genom just träddelexport, där man kör in ris och toppar. Antingen får man avstå från resterna eller också får man använda dem, men då uppnår man icke 40 %.

Anf. 66 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag försökte nämna, Paul Lestander, att man måste lämna kvar en hel del i skogen. Vi får väl senare tillfälle att återkomma till detta och mera i detalj se på hur man bäst skall utnyttja skogsråvaran. Vår ståndpunkt är att det finns en outnyttjad reserv och att skogsindustrin är, skall vi säga, svenska mästare på energihantering. Tyvärr får industrin för närvarande inte tillfälle att använda sitt mästerskap, eftersom energibeskattningen gör det olönsamt för industrin att ta vara på sina energireserver. Vi skall vara rädda om de ekologiska grundförutsättningarna i skogen. Jag delar Paul Lestanders uppfattning därvidlag.

Anf. 67 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Jag söker icke sak med Krister Skånberg i denna fråga. Jag varnar bara för en alltför stor utvecklingsoptimism. Jag delar Krister Skånbergs uppfattning att den svenska skogsindustrin har kunniga och drivna tekniker. Men det finns vissa områden i skogen, där man över huvud taget inte bör ta vara på några avverkningsrester. Det var bara detta jag ville framhålla så att man inte skall komma fel.

Anf. 68 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag vill knyta an till en annan del i Paul Lestanders inlägg, som faktiskt kom upp på hearingen i förmiddags. Vi har väldigt duktiga tekniker här i Sverige. Ibland får man i miljödebatter och i energidebatter en känsla av

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

*Meddelande om val till
styrelsen för Stiftelsen
Riksbankens jubileumsfond*

att teknikerna beskylls för det ena och det andra. Men i själva verket gör våra duktiga tekniker bara det som de får instruktion om att göra. Ansvaret skall läggas på oss politiker och på dem som äger och styr industrin. Där skall man utkräva ansvaret. Teknikerna gör sitt allra bästa för att följa de direktiv som vi ger dem.

Överläggningen i dessa ärenden var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 maj. Jfr 4 §!)

4 § På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde och att näringsutskottets betänkanden NU25, NU30 och NU31 samt skatteutskottets betänkande SkU35 då skulle företas till avgörande i ett sammanhang.

5 § Meddelande om val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond

Förste vice talmannen meddelade att val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond skulle ske vid morgondagens sammanträde.

6 § Anmälades och bordlades

Proposition

1988/89:152 om kontobaserat aktiesystem

7 § Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU38 Sekretesskydd för uppgifter i bibliotekens låntagarregister

Finansutskottets betänkande

1988/89:FiU32 Valutaregleringen

Försvarsutskottets betänkanden

1988/89:FöU14 Planering och anslag för det militära försvaret, m.m.

1988/89:FöU15 Försäljning av statens aktier i Swedair AB

1988/89:FöU17 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU23 Legitimation för vissa kiropraktorer, m.m.

1988/89:SoU24 Socialstyrelsens framtida roll

Kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU24 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Meddelades att följande frågor framställdes

Meddelande om frågor

den 22 maj

1988/89:666 av *Annika Åhnberg* (vpk) till miljö- och energiministern om sovjetiska fosforutsläpp i Östersjön:

Sovjetunionen har dumpat 400 fosforbomber i havet utanför Lettlands kust. Därigenom har minst 20 ton fosfor tillförts Östersjön. Fiskare från bl.a. Östtyskland har fått brännskador av de kringdrivande fosforklumparna. 20 ton fosfor är en liten del av de mängder fosfor som länderna runt Östersjön släpper ut varje år. Men då Sovjetunionens militär på ett så flagrant sätt struntar i de försök till begränsning av utsläppen som pågår måste miljöministern reagera.

Tänker miljöministern göra något så att detta förfarande inte upprepas?

1988/89:667 av *Jan Strömdahl* (vpk) till utrikesministern om fredsplanen för Västsahara:

Såväl FN som OAU och Europaparlamentet är överens om en fredsplan för Västsahara. Planen innefattar:

1. direkta förhandlingar mellan Marocko och Polisario,
2. eldupphör,
3. folkomröstning under trygga och demokratiska former för västsaharierna.

Marocko och Polisario/SADR har accepterat planen, men Marocko har hittills förhållat dess genomförande. Framför allt vägrar Marocko att ställa upp på de nödvändiga direkta förhandlingarna.

Min fråga till utrikesministern är:

Kan den svenska regeringen tänka sig att vidta åtgärder för att medverka till ett genomförande av fredsplanen för Västsahara?

1988/89:668 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om svensk medling i konflikten mellan Polisario och Marocko:

Kriget i Västsahara har nu pågått i 13 år. Sverige har i FN bifallit en resolution om en fredsplan för att lösa konflikten mellan Polisario och Marocko. Sverige har i olika sammanhang engagerats som medlare i internationella konflikter. Det vore positivt om Sverige skulle kunna agera på likartat sätt i denna konflikt.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till utrikesminister Sten Andersson:

Är utrikesministern beredd att ta initiativ till att Sverige skall kunna agera som medlare i konflikten mellan Polisario och Marocko?

Meddelande om frågor

1988/89:669 av *Lennart Brunander* (c) till jordbruksministern om familjeyordbrukets utveckling:

Den nya jordförvärvslagen ger köparen en starkare ställning. Enligt min mening innebär inte detta att förstärkningen av i dag befintliga jordbruk skall prioriteras, när brukaren är i behov av mer mark. Många jordbruksföretag är i den situationen och har behov av en större areal för att kunna ge brukarna möjlighet att fortsätta driften. Skall vi kunna skapa en levande landsbygd är det nödvändigt att de jordbruksföretag som i dag knappt ger sysselsättning åt en familj kan förstärkas. Aktiva jordbrukare ger en levande bygd. I några uppmärksammade fall har jordbruksministern ändrat beslut från lantbruksnämnd och lantbruksstyrelse, så att den på orten verksamme brukarens intresse ställts åt sidan. Detta är enligt min mening inte bra; det påverkar den framtida tolkningen av lagen.

Jag anhåller att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Är det jordbruksministerns uppfattning att vi skall ha en levande landsbygd? Och är det i så fall inte viktigt att familjeyordbruket kan utvecklas?

1988/89:670 av *Karin Starrin* (c) till socialministern om användningen av genteknik på människor:

Utvecklingen inom bioteknikområdet går oerhört snabbt. Det gäller inte minst inom forskning och tillämpning på människan. I en frågedebatt med mig utlovade socialministern en proposition om användning av genteknik på människan. Enligt tidningsuppgifter kommer ingen proposition att lämnas under pågående riksdagssession. Jag vill mot denna bakgrund fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen nu att vidta för att ange samhällets ramar för användning av genteknik på människan?

1988/89:671 av *Karin Starrin* (c) till miljö- och energiministern om behandlingskapaciteten för miljöfarligt avfall:

Lagren av miljöfarligt avfall växer stadigt. Samtidigt saknas kapacitet att ta hand om detta avfall på ett för miljön acceptabelt sätt. Jag vill mot denna bakgrund fråga miljö- och energiministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att öka behandlingskapaciteten för miljöfarligt avfall?

1988/89:672 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om parlamentarisk insyn i utredningen om service, stöd och vård till psykiskt sjuka:

Regeringen har helt nyligen tillsatt en s.k. enmansutredning om service, stöd och vård till psykiskt störda. Utredningen skall enligt kommittédirektiven bl.a. kartlägga situationen inom psykiatri och utvärdera effekterna av

den snabba förändringen från slutna till öppna vårdformer.

Frågor om den psykiatriska vården har bl.a. behandlats av socialberedningen och redovisats i betänkandet SOU 1984:64 "Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten". Regeringskansliet förbereder på grundval härav ett förslag till ny psykiatrisk tvångsvårdslagstiftning, och ett förslag beräknas kunna redovisas i år.

Frågor om psykiatrin är av känslig natur, vilket torde vara en förklaring till att lagförslaget fördröjts.

Med tanke på de psykiatriska frågornas vikt och känsliga natur vill jag till socialministern ställa följande fråga:

På vilket sätt kommer det att ges möjlighet till parlamentarisk insyn i den nya utredningen?

1988/89:673 av *Inger Koch* (m) till utrikesministern om fredsförhandlingarna mellan Marocko och Polisario:

FN:s generalförsamling har antagit en resolution om en fredsplan för Västsahara, innebärande eldupphör och en folkomröstning, i vilken det västsahariska folket självt skall få bestämma om sin framtid.

Vad ämnar regeringen vidta för åtgärder för att de nu avbrutna förhandlingarna mellan Marocko och Polisario skall återupptas?

1988/89:674 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till utrikesministern om politiskt och ekonomiskt stöd åt Polisario:

Statsöverhuvudet över Västsahara Muhammed Abdel Aziz har besökt Sverige och sammanträffat bl.a. med företrädare för miljöpartiet de gröna. Han värdade om hjälp för sitt svårt hemsökta och under 13 års strider sargade folk.

Är regeringen beredd att ge aktivt stöd politiskt och ekonomiskt till Polisario? Är regeringen också beredd att påverka Marocko, så att meningsfulla förhandlingar kan föras med anledning av den fredsplan som OAU, FN och Europaparlamentet stöder?

1988/89:675 av *Roy Ottosson* (mp) till kommunikationsministern om underhållet av Dellenbanan:

Dellenbanan är en tvärgående järnväg mellan norra stambanan och ostkustbanan. Den går mellan Hudiksvall och Ljusdal. SJ bedriver numera inte någon trafik på banan. Det gör däremot en förening, Dellenbanans vänner. De bedriver persontrafik sommartid, och deras målsättning är att utveckla persontrafiken på sikt. Flera partier i riksdagen har föreslagit att denna verksamhet utvecklas som en "försöksjärnväg".

Banverket kräver nu en upprustning innebärande att standarden på banan höjs, vilket är omotiverat med hänsyn till att föreningen inte avser att öka trafiken eller på annat sätt bedriva trafik som kräver en förbättrad standard just nu. Upprustningskravet från banverket kostar betydligt mer än vad

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Meddelande om frågor

Meddelande om frågor

föreningen kan betala och hotar därför verksamheten. Med hänsyn till detta vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är det enligt regeringen rimligt att banverket ställer krav på standardhöjning utöver sådan som krävs av den som avser trafikera banan?

1988/89:676 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utbildningsministern om den planerade musikteatern i Göteborg:

Landshövding Karl Frithiofson har nu meddelat att den planerade överenskommelsen mellan Göteborgs kommun och ett antal västsvenska landsting om bidrag till Stora teaterns nybygge inte kommer till stånd.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kulturminister Bengt Göransson:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att säkerställa att den planerade musikteatern i Göteborg kommer till stånd?

1988/89:677 av *Bengt Harding Olson* (fp) till justitieministern om ett nytt system för brottspåföljd:

En del av våldsbrottsligheten i vårt land och ibland den mest brutala som mord, grov misshandel, våldtäkt och rån begås av personer som av domstolen döms till sluten psykiatrisk vård i stället för ett flerårigt fängelsestraff. Vårt brottspåföljdssystem är uppenbarligen bristfälligt beträffande psykiskt störda lagöverträdare. Stark och berättigad kritik har också framförts från både experthåll och allmänhetens sida. Förbättringar är helt nödvändiga såväl från den enskildes som från samhällets synpunkt.

Inom regeringskansliet pågår ett utomordentligt segt reformarbete. Det startade 1984, men resultatet har – enligt svar på mina frågor 1986, 1987 och 1988 – ideligen uppskjutits. Det senaste beskedet var i juni 1989.

Ytterligare förhalning är synnerligen olycklig och även förenad med stora risker för tragiska brottsfall.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att garantera att lagförslaget nu kommer på utlovad tidpunkt?

1988/89:678 av *Bengt Harding Olson* (fp) till socialministern om ökade resurser för tvångsomhändertagande:

I vårt samhälle har alltför många tonåringar hamnat i kriminalitet eller i farozonen till följd av drogmissbruk.

Här måste samhället bära sitt ansvar. Ytterst handlar det om tvångsomhändertagande med placering i särskilda tillsynshem i stället för på häkte eller kriminalvårdsanstalt.

Antalet tillgängliga platser på dessa tillsynshem minskar som väntat drastiskt. Risken för platsbrist är uppenbar.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att säkra tillgången på platser vid dessa särskilda tillsynshem?

1988/89:679 av *Bengt Harding Olson* (fp) till justitieministern om översyn av reglerna om skadestånd vid ideell skada:

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Meddelande om frågor

Kriminalitet drabbar ofta brottsoffret hårt. Särskilt gäller detta brott som kränkt den personliga integriteten. Därför bör också skadestånd kunna erhållas för sådant lidande.

Riksdagen har redan under hösten 1986 uttalat att den skadelidandes ställning måste förbättras, bl.a. i detta avseende. Därför gav riksdagen som sin mening regeringen till känna att frågan om skadestånd vid ideell skada borde bli föremål för översyn. Regeringen har dock – trots den långa tid som förflutit – ännu inte startat någon sådan översyn.

Min fråga blir då följande:

Avser statsrådet att genomföra den av riksdagen begärda översynen?

1988/89:680 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om diarieföringen och arkiveringen av handlingar i utrikesdepartementet:

I granskningen av vapenexporten har jag i konstitutionsutskottet bett att få ta del av vissa dokument angående exporten till Pakistan. Merparten av dokumenten har nu kommit till utskottet. På ett flertal av dokumenten finns antecknat att handlingarna som dateras från 1985 återfunnits i slutet av 1988, och vissa har inte diarieförts.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser utrikesministern vidta för att handlingar på utrikesdepartementet verkligen diarieförs och arkiveras på ett betryggande sätt?

1988/89:681 av *Lars Leijonborg* (fp) till miljö- och energiministern om utbyggnad av Kristinebergs marinbiologiska station:

Riksdagen har genom ett beslut av den 26 april, rskr. 207, givit regeringen till känna vissa synpunkter på förutsättningarna för den marinbiologiska forskningen. Bl.a. utgår riksdagen från att regeringen och berörda myndigheter noga prövar vilka åtgärder – eventuellt etapplösningar – som omedelbart bör vidtas beträffande byggnader och utrustning vid de marinbiologiska forskningsstationerna.

Jag har förståelse för om regeringen ännu inte hunnit expediera denna beställning, men för den allmänhet som är intresserad av havsmiljöforskning och för de berörda forskarna kan det vara av intresse att av statsrådet få svar på följande fråga:

När avser statsrådet att ge byggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera den planerade utbyggnaden vid Kristinebergs marinbiologiska station?

1988/89:682 av *Lars Leijonborg* (fp) till civilministern om påtalade brister i medelsförvaltningen hos statliga myndigheter:

Riksrevisionsverket svarar för revisionen av statliga myndigheter. De revisionsberättelser verket årligen upprättar för varje statlig myndighet avslöjar anmärkningsvärda förhållanden. I åtminstone tolv fall har RRV:s

revisorer i år ansett sig tvingade att lämna s.k. orena revisionsrapporter. Det gäller alltså förvaltningar där revisorerna funnit så grava missförhållanden att man ansett det nödvändigt att påtala det i själva revisionsberättelsen.

Bristerna tycks ha ökat. Andelen orena revisionsberättelser har på senare år blivit större. Det finns exempel på verk som år efter år får orena berättelser. Det ankommer i första hand på verksstyrelsen och i andra hand på regeringen att inskrida om medelsförvaltningen uppvisar sådana brister att risker för oegentligheter föreligger.

Jag vill därför fråga civilministern följande:

Vilka åtgärder avser civilministern vidta med anledning av det växande antalet s.k. orena revisionsrapporter i statsförvaltningen?

1988/89:683 av *Lars Leijonborg* (fp) till statsrådet Göran Persson om studiemedelsreduktionen vid feriearbete:

Det nya studiemedelssystemet innebär att studiemedlen reduceras om den studerande har inkomster över 33 480 kr. per år. I första hand reduceras bidragsdelen. Detta innebär att studerande som kommer över fribeloppsgränsen drabbas av en utomordentligt hög marginaleffekt.

Många studenter har reagerat kraftigt mot detta förhållande. Folkpartiet har i riksdagen föreslagit att inkomster erhållna under sommaruppehållet inte skall inräknas i fribeloppet. Vi har också väckt tanken att reduktionen skall drabba låne- och bidragsdelen proportionellt.

Är statsrådet beredd att vidta några åtgärder för att lösa problemet med studiemedelsreduktionen vid studerandes feriearbete?

1988/89:684 av *Birgit Friggebo* (fp) till finansministern om rätten till avdrag för lokalhyra i rörelse:

Statsrådet har i ett tal hävdad att kommersiella lokaler är subventionerade av staten därför att hyran får dras av vid beskattningen. Vad som åsyftas är uppenbarligen att hyran för en lokal i en rörelse får betraktas som en kostnad för intäkternas förvärvande vid beskattningen. Det måste betyda att även andra kostnader i en rörelse som behövs för att det över huvud taget skall vara möjligt att få in några intäkter, t.ex. löner, också måste vara subventionerade av staten! Bostadsbeskattningen och bostadssubventionerna utreds för närvarande och förändringar är att vänta. Med en sänkt marginalskatt torde ränteavdragen bli mindre värda. Sannolikt kommer också bostadssubventionerna att minska. En bärande tanke bakom det nya skattesystemet är symmetri. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Kommer statsrådet att förorda att avdragsrätten för lokaler i en rörelse skall begränsas i en kommande skattereform?

1988/89:685 av *Viola Claesson* (vpk) till finansministern om anställningsvillkoren för vissa f.d. SJ-anställda:

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Meddelande om frågor

Mot facketts vilja (Statsanställdas förbund) har SJ avyttrat bl.a. underhållsverkstaden i Östersund till Asea Brown Boveri (ABB). En för de anställda avgörande fråga blev i detta läge att den nye arbetsgivaren skulle acceptera kravet på en tryggad anställning med villkor som var likvärdiga med SJ:s. Inte minst viktigt var att bl.a. pensions- och semesterförmånerna kunde bibehållas. I de MBL-förhandlingar som följde gavs sådana försäkringar.

I praktiken höll inte dessa försäkringar. Enligt uppgift tvingas t.ex. den berörda personalen att ta lån för att klara semestern i ett läge med förändrade anställningsvillkor. Enligt uppgift har finansministern lovat att ingripa för att den drabbade personalen skall hållas skadeslös.

Jag vill därför fråga Kjell-Olof Fledt:

Kommer statsrådet att agera för att de f.d. SJ-anställda skall få behålla sina anställningsförmåner?

1988/89:686 av *Anita Stenberg* (mp) till socialministern om rättsodontologtjänsten vid rättsläkarstationen i Stockholm:

Riksdagen och socialutskottet har under våren behandlat anslagen till den rättsmedicinska verksamheten. Riksdagen beslutade därvid att för denna verksamhet avisera 4,9 milj. kr. mer än vad som föreslagits i budgetpropositionen. Socialutskottet uttalade bl.a. följande:

Det finns – – – skäl att erinra om den viktiga verksamhet som fullgörs av rättsodontologen vid rättsläkarstationen i Stockholm. De arbetsuppgifter som denna utför är även av internationell betydelse. Utskottet finner det angeläget att den rättsmedicinska verksamheten får sådana resurser att den även i framtiden kan tillgodose högt ställda krav. Det finns enligt utskottet också skäl att erinra om personalsituationen för rättsmedicinen. Arbetsförhållandena måste förbättras. Personalen måste kunna känna trygghet i sin anställning. Den framtida rekryteringen av kompetent personal till det rättsmedicinska området måste också tryggas. Detta gäller även den rättsodontologiska verksamheten.

Enligt Dagens Nyheter den 17 maj 1989 skall rättsodontologtjänsten vid rättsläkarstationen i Stockholm dras in på grund av bristande resurser. Socialstyrelsen har sagt att den tjänst som för närvarande innehas av professor Gunnar Johansson skall dras in i samband med att han avgår i pension.

Vill socialministern förklara?

1988/89:687 av *Håkan Holmberg* (fp) till utrikesministern om svenskt stöd för iakttagande av mänskliga rättigheter i Rumänien:

Rumäniens brott mot de mänskliga rättigheterna har under 1988 och 1989 uppmärksamrats i allt vidare kretsar, såväl internationellt som inom Sverige. Från svensk sida har saken bl.a. aktualiserats inom ramen för ESK-proccsen. Utrikesminister Sten Andersson har dessutom krävt att den

Prot. 1988/89:119
23 maj 1989

Meddelande om frågor

rumänska diktaturens brott mot elementära mänskliga rättigheter skall undersökas av FN. Andra länder har gjort starkare markeringar. Förtrycket i Rumänien är i dag unikt i Europa. Frågan är om någon motsvarighet över huvud taget kan letas upp under efterkrigstiden. Inga tecken tyder hittills på att regimen Ceauşescu tagit intryck av den internationella kritiken.

Mot den bakgrunden vill jag fråga utrikesministern:

På vilket sätt avser regeringen att ytterligare skärpa den svenska hållningen gentemot regimen i Rumänien?

9 § Kammaren åtskildes kl. 17.29.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Tisdagen den 23 maj

Förste vice talmannen 66

Andersson, Sten, i Malmö (m) 66, 69, 70

Cars, Hadar (fp) 10, 19, 22, 27, 29, 41, 45

Franzén, Ivar (c) 14, 21, 22, 44, 47

Frick, Carl (mp) 74

Hansson, Håkan (c) 55, 58, 64

Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 71

Hökmark, Gunnar (m) 4, 19, 21, 28, 29, 43, 48

Johansson, Kjell (fp) 52, 55, 58, 63, 65

Lestander, Paul (vpk) 58, 68, 69, 77

Lyngå, Gösta (mp) 59, 64, 68, 70

Norberg, Lars (mp) 30, 42, 46

Olsson, Martin (c) 72

Schyman, Gudrun (vpk) 20, 23, 28, 30, 43, 47

Skånberg, Krister (mp) 75, 77

Staaf-Igelström, Lisbeth (s) 61, 65

Svenson, Karl-Gösta (m) 50, 54, 55, 57, 63, 65

Wictorsson, Åke (s) 36, 45, 49

